

106

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

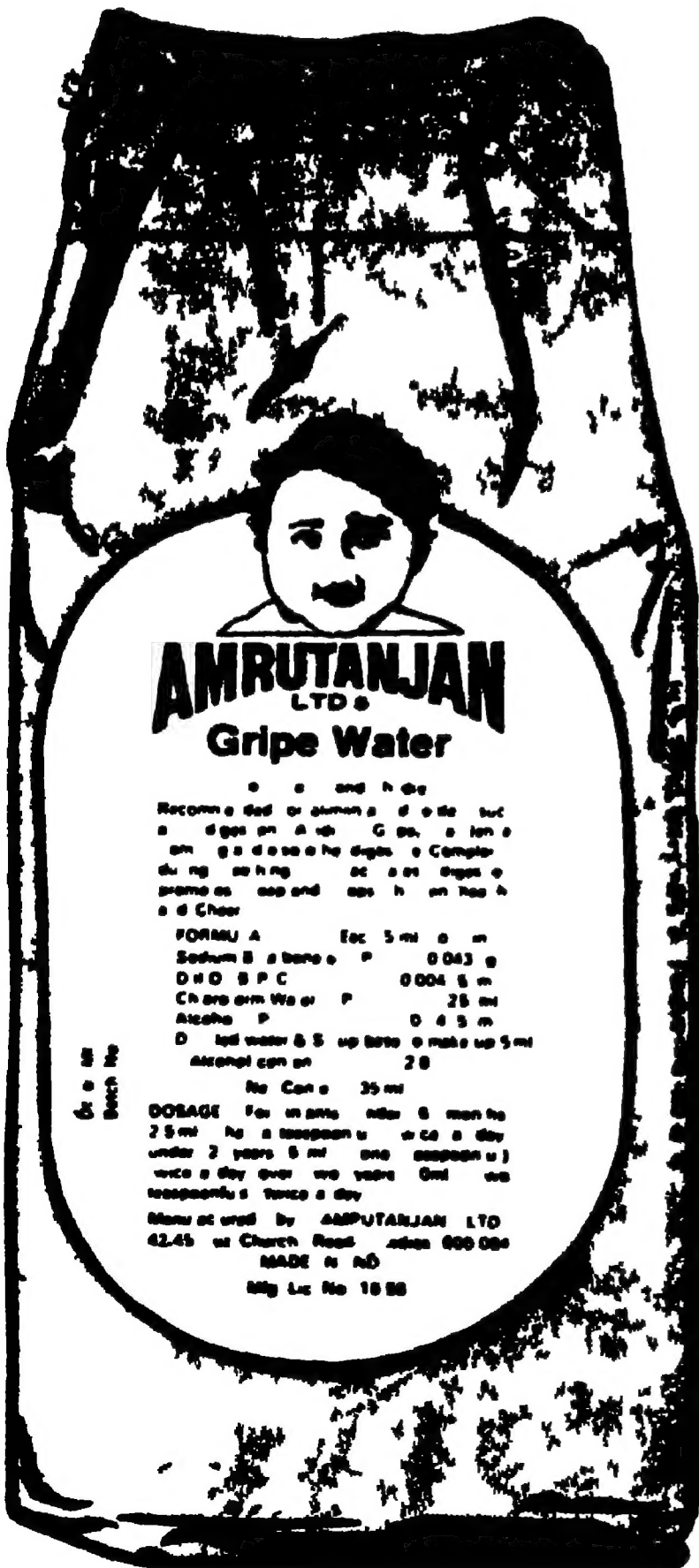
ఏప్రిల్ : 1990

వెల 5 రూపాయలు

- * అద్వైత విశిష్టత మరియు
- * చిత్రవధ
- * మానవత్వం మరియు
- * మానవత్వం మరియు
- * మానవత్వం మరియు

దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు పంతులు

అమృతాంజన్ గ్రైప్ వాటర్



తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
గ్రంథాలయం

నమోదు సంఖ్య.....

తేది.....

పాప ఆరోగ్యానికి,
సంతోషానికి దివ్యామృతం

అజీర్ణం వాయువు కలతనిద్ర, వాంతులు
విరేచనాలవంటి బాధలు వెంటనే తగ్గిపోతాయి
అకలి జీర్ణశక్తి బాగా వుంటాయి పాపాయి
ఆరోగ్యం బాగుపడుతుంది

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్
42-45, లజ్ చర్చ్ రోడ్డు
మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited



భారతి

మాసపత్రిక

*

శివలెంక శంభుప్రసాద్

సంపాదకుడు

(1938-1972)

*

సంపుటము : 67

ఫిబ్రవరి 1990

సంచిక : 2

విడిపత్రిక వెల ఐదురూపాయలు

విషయానుక్రమణిక

మేఘరంజని	శ్రీ వేముగంటి నరసింహాచార్యులు	4
నన్నయగారిని గురించిన మరికొన్ని విషయములు	కీ.శే. కే. యస్. కోదండరామయ్య	5
అంతరాత్మ నవ్వుకుంటోంది....	సేకరణ, సమర్పణ : శ్రీ శారువల్లి విశ్వనాథం	15
చౌడప్పవర్య! వేమనార్య!	డాక్టర్ గుమ్మనూరు రమేష్బాబు	16
చిత్రపథ	శ్రీ కపిలవాయి లింగనూర్తి	17
కవిత	శ్రీ విల్సన్ రిజిస్టర్ రామరావు	30
వానా - వాడూ	శ్రీ శ్రీవాటి శ్రీనాథ్	31
అక్షరం కాదు; అక్షయ కవిత!	శ్రీ తిరునగరి	31
సి. పి. బ్రౌన్ సేకరణలు	శ్రీ కూచిభట్ల వెంకటకృష్ణ	32
కాలము - ప్రేమ	డా॥ వెలగా వెంకటప్పయ్య	34
మాట్లాడే చిత్రాలు, ఆకాంక్షరం	కేపెన్ యం. శ్రీనివాసులు	35
పాటలా ప్రవహిస్తుంది జీవితం	శ్రీ మేకా సుధాకరరావు	36
అంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర సంగ్రహము	'ముత్యాల'	37
చైతన్య సస్యం	కీ శే రాళ్ళపల్లె అనంతకృష్ణశర్మ	48
స్వప్నభంగ	శ్రీ బి. రామశేషయ్య	44
మాదిరాజు రంగారావు కావ్యాలు - ఒక విశ్లేషణ	శ్రీ సోమసుందర్	46
నిమిత్తమాత్రుడు, అది ధరించని రూపం లేదు	శ్రీ పాశూర రఘురామయ్య	52
(వా)నర గీతం	మహబూబ్ కమల్	52
కలగూరగంప	జిప్పి	58
గ్రంథవిమర్శలు		62

స్వ విషయం

ఆదికవి నన్నయ గురించి రకరకాల పరిశోధనలు ఇప్పటికీ జరుగుతునే ఉన్నాయి. ఈ నెల భారతిలో ప్రకటించిన కీ. శే. కే ఎస్. కోదండరామయ్య వ్యాసం నన్నయను గురించిన ఎన్నో విషయాలను అందిస్తుంది. నన్నియ, నన్నయ, సంజుండ, నన్న, నన్ని - వంటి శబ్దాలమీద కూడా ఈ వ్యాసంలో సవిస్తరంగా వ్యాఖ్యానంచడం జరిగింది. “నన్నయభట్టు” అనేది తెలుగు పేరేనని కోదండరామయ్యగారి అభిప్రాయం. మరి పరిశోధకులు విమని సెలవిస్తారో....

నన్నయ గురించి చదవడమంటేనే ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రకు శ్రీకారం చుట్టినట్లు అవుతుంది. ఈ నూనం భారతిలో ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రను గురించి ఒక వ్యాసాన్ని అందిస్తున్నాము. అంతరికరంగా ఉండగలదని మా నమ్మకం.

ఆధునిక కవిత్వం రాసేవారిలో సిద్ధహస్తుడనిపించుకుంటున్న శ్రీ మాదిరాజు రంగారావు వచన కావ్యాల మీద ఈ నెల సంచికలో ఒక సమీక్షా వ్యాసం ప్రచురించబడింది. తెలుగు కవిత్వపు తీరుతెన్నులు ఏ విధంగా ప్రయాణిస్తున్నదీ ఈ వ్యాసం ద్వారా కొంతవరకైనా అంచనా వేయవచ్చు.

ప్రఖ్యాత కథకుడు శ్రీ ఎల్.ఎస్.ఎస్. విజయ రాఘవరావు అందించిన “చిత్రవధ” కథ సాహితీ సుగతులను అలరించగలదని ఆశిస్తున్నాము. ఇతివృత్తంలో కొత్తదనం లేకపోయినా - కథనంలో అసాధారణమైన నైపుణ్యం చూపి - కంట తడి పెట్టించే యదార్థ గాథా అనిపించే - “చిత్రవధ” - అవశ్యము పఠనీయము.

శ్రీ సి. పి. బ్రౌన్ పేరు వినని తెలుగువారు ఎక్కువగా ఉండరు. ఆయన సేకరణల మీద డా॥ వెలగా వెంకటప్పయ్య ఈ నెల భారతిలో రాసిన వ్యాసం పరిశోధకులకు కొంతవరకైనా ఉపకరించగలదు.

ఈ నెల భారతిలో అందిస్తున్న కవిత్వంలో ఎంతో వైవిధ్యం ఉంది. నవ్వుకునే అంతరాత్మలు, మాట్లాడే చిత్రాలు, ప్రవహించే జీవితాలు, అనుభూతిని అందుకునేందుకు ఆరాటపడే అక్షరాలు - ఎన్నో కనిపిస్తాయి.

చదివి చూస్తే కాని భారతి అందిస్తున్న రససాగరపు లోతు తెలిసిరాదు.

మే ఘ రం జ ని

౨ వేముగంటి నరసింహాచార్యులు

క॥ తొలకరి జల్లులు కురిసిన
చెలకలలో నేలతల్లి జిగి నెమ్మేనన్
పులకలుగా నవసస్యపు
మొలకలు తులకించె పచ్చమొగవిచ్చువగన్

గీ॥ ఇన కరాగ్రతాప ఘనమున అనయమ్ము
వేగిపోయి ఎపుడో మూగవడిన
కన్నె వాగు గొంతు కన్నెరయై మ్రోగె
రమ్మజీవన నవరాగ మెసగ

పీ॥ ఒక నీలిమబ్బు తునకపైన హరివిల్లు
చిత్రవర్ణములు రలించిపోయె
ఒక నీల జీమూత మకళంక రవిలింబ
మున లలిచిక్కని ముసుగు వేసె
ఒక కరిమొయిలు వాలికమొయి ప్రకృతికి
కొమరారు నీలాల గొడుగు పట్టె
ఒక నల్లని ఘనంబు ఉలుముల మెఱుముల
గర్జించి బర్జించి కలత పెట్టె

ఉ॥ తూనిగ లాడె ఆకవపు
త్రోవలలో కరిమబ్బు దొంతరల్
వినుగుగున్నలట్లు చరియించెను
సాంద్ర నితాంత తోయధా
రా నివహమ్ము ధారుణి భరమ్ముగ
జాల్కొనియెన్ కృషివల
శ్రేణి గహమ్ములందు సిరి
చిన్నెలు పన్నెలు నూలుకొల్పెడున్

గీ॥ ఒక మహాభీల కాలపయోధరమ్ము
విరివిగా జలధారలు కురిసి కురిసి
పూర్ణవాహినీ పరివహత్ స్ఫూర్తి గూర్చి
జగతి కంతకు ఆర్ద్రత నంతరించె

గీ॥ నీటికిని, కూటికిని, గ్రీష్మధాటికిని వి
తాకు పడి తల్లడిల్లెడు లోకమునకు
తర తరాల్ గ జీవనాధార మొసగు
'ఘసుడు' నిక్కముగా త్యాగధనుడు కాడె?

గీ॥ ఊళ్ళ కూళ్ళు ముంచి, విళ్ళను పొంగించి,
జనుల ఆశ త్రెంచి, వనట పెంచి
గగనమెల్ల గ్రమ్మి ఘనఘనా ఘనములు
కుండిపోత వాన కురిసిపోవు

“కీ. శే. కే.యస్. కోదండరామయ్య

నన్నయగారిని గురించిన

మరికొన్ని విషయములు

చిరకాల పరిశోధనా ఫలితముగ నేను వ్రాసిన “నన్నయ భట్టు యేప్రాంతము వాడు?” అను పోత్తమునకు సమంజసమైన సాహిత్యపు విలువ గలదని గుర్తించి, ఉదారమతితో, లాషాభిమానముతో హైదరాబాదు నగరమందుండు “అంతర్జాతీయ తెలుగుసంస్థ” వారి పోత్తమును అందముగ ముద్రింపించి యిచ్చిరి. ఇంతేకాక, ఆ గ్రంథస్థ విషయమును తమ “తెలుగువాణి” మాసపత్రిక (1983, జనవరి)లో ప్రచురించి, నాకు చక్కని ప్రోత్సాహమును, ధైర్యమును గలిగించారు. ఆ సంస్థ వారికి నా కృతజ్ఞతలు

ఆవం 12-2-1983వ నాడు హోసూరులో అంతర్జాతీయ తెలుగుసంస్థ అధ్యక్షులు శ్రీ వందేమాతరం రామచంద్రరావుగారి అధ్యక్షత క్రింద జరిగిన, నన్నయ సహకార జయంతి ఉత్సవ మహా సమావేశములో, కరుణాశ్రీ జంధ్యాల పాపయ్యకాపుగారు, శ్రీ కుమ్మహాడి కోటేశ్వరరావుగార్ల వంటి మహాకవుల సమక్ష ములో మహాకవి, కళాప్రపూర్ణ, డాక్టర్ దాశరథిగారా పోత్తమును ఆవిష్కరించి, ప్రకంపించారు.

ఏదవ పెక్కుమంది ముప్రసిద్ధాండ్ర వండితులు, కవులు ఆ పోత్తమును ప్రకంపించారు. ఇట్టి పోత్తము ఆకారమున చిన్నదై నను, ప్రకంపనలు, అంగీకారములకు దాత్రమై నాకెంతో ధైర్యమును, ఉత్సాహమును సమకూర్చింది. చిరకాలముగా వాదోపవాదములకు గురియై, నానుడుగా మంటూ వచ్చిన నన్నయ గారి నామధేయము, మరియు నాతని జన్మస్థలమును గురించిన వివాదమునకు ఐహవండికాంగీకారమైన, అదార పూర్వకమైన, పరిష్కారం లభించినదని చెప్పవచ్చును.

కొందరు, పెద్దలు నాకు వ్రాస్తూ, నన్నయ సహాధ్యాయుడైన నారాయణభట్టును గురించియు, నన్నయ రాజరాజునకు కుల బ్రాహ్మణుడుగా మందెనను విషయమును గురించియు నా

యభిప్రాయమును విశదపరచ వలయునని సూచించినందున ఎందరో వండితులే యంతవరకు పరిష్కరించక వాదముగానే యుండునట్టి యీ విషయమును గురించి వ్రాడుగల సమర్థత నాకు లేకున్నను, నన్నయగారివట్ల నాకు గల భక్తి, ఆంధ్ర సాహిత్యము వట్ల గల ఆసక్తి, మరియు నా పరిశోధనల ద్వారా తెలియవచ్చు విషయములను ఆంధ్ర విద్యల్లోకమునకు నివేదించ వలయునను కుతూహలంతో మనవి చేయుచున్నాను. పై రెండు విషయములను గురించి చెప్పటకు ముందు నన్నయగారిని గురించి మరికొన్ని విషయములను చెప్పవలసి యున్నది.

సృష్టి, స్థితి, లయ కారణభూతుడైన పరమేశ్వరుడొక్కడే యయ్యును, భక్త సులభుడు, భక్త వత్సలుడు, భక్త పరాధీను డగుటవలన ఆయా భక్తుల ననుగ్రహించుటకై, ఒక్కొక్క ప్రాంతమున నొక్కొక్క నామరూపములతో, కరుణామతితో దవ దివ్య సాన్నిధ్యము ననుగ్రహించియున్నాడు. ఈ విధమును బట్టి, కర్ణాటకములో, ప్రాచీన శ్రీరంగ వట్టణము సీమలో* నాతడు శివుడై, వంజాండేశ్వరుడను నామధేయముతో వెలసెను. పరమేశ్వరుని నివాస స్థలమైనందువలన నా స్థలమునకు సంజనగుడ అను నామధేయ మేర్పడినది. ఈ స్వామిని ‘శ్రీకండేశ్వరు’ డనియు, ‘గరళ పురీశ్వరు’ డనియు తరతరాల నుండి యీ ప్రాంతములది భక్తులు పిలుచుచున్నారు.

* శ్రీరంగ వట్టణము మైసూరు నగరమునకు 10 మైళ్ళ దూర ముందున్నది. నన్నయనాటికి మైసూరు రాజ్య మేర్పడియుండ లేదు. అది 17వ శతాబ్దమున నేర్పడినది. సంజనగుడి మైసూరుకు 12 మైళ్ళు దక్షిణముందున్నది. శ్రీరంగ వట్టణమునకు మరియు సంజనగుడికి మధ్య గల దూరము 22 మైళ్ళు.

ఈ పుణ్యక్షేత్ర మే కాలమున నేర్పడినదను విషయము దెలియకున్నను, క్రీ.శ. 4వ శతాబ్దమునుండి గంగవాడి రాజ్యమును పాలించిన పశ్చిమగంగ రాజుల కాలమునాడే ప్రసిద్ధికి వచ్చినదని ఆధారపూర్వకముగా దెలియుచున్నది. గంగరాజులలో బెక్కుమందికి స్వామి నామదేయమున్నది. వీరికే కాక, ప్రాచీన కర్ణాటక రాజ్యము నేలిన చాళుక్య, రాష్ట్రకూట, హొయసల, చోళుల వంశములకు జెందిన రాజులలో గొందరికి యీ స్వామి పేరు గలదని ఆయా రాజుల శాసనముల నుండి తెలియుచున్నది.

మైసూరు పేటము క్రీ.శ. 600 ప్రాంతము నుండి పాలించిన 'అరసు' లను రాజులకి పేరుకు పరమ దైవము వారి ఇలవేల్పు. ఆ రాజు లి దేవాలయమున పెక్కు కైంకర్యములు గావించి, స్వామివారి కైంకర్యములు నిర్విఘ్నముగ గొనసాగుటకై పెక్కు గ్రామములను కూడ నొసగిరని తెలియుచున్నది.

క్రీ.శ. 1819వ సంవత్సరమున మైసూరు రాజ్యమును పాలించుచుండిన కృష్ణరాజు ఒడయరు పూర్వము గౌతములు నిర్మింపజేసియుండిన సంజందేశ్వర స్వామి రథము శిథిలమై యుండగా మరాఠులు చేయించెనని తెలియుచున్నది. "ఇట్ల పేర్కొనెద కృష్ణరాయ ఒడయ గాట్ రిపేర్డ్ డి ప్రొవెనసల్ కార్ పెడ్ టు హావ్ టీన్ గాట్ డన్ బై గౌతమ పార్ డి గాడ్ శ్రీ కంఠేశ్వర, దిస్ క్రైబ్డ్ యాజ్ గరళ పురాధీశ్వర, ది రికార్డ్ ఈజ్ దేటెడ్ శక. 1741. (=1819) "శాసనస్థ విషయ మిట్లున్నది. "శ్రీ కృష్ణరాజ ఒడయరవరు శ్రీ గరళ పురాధీశ శ్రీ కంఠేశ్వర స్వామి యవరిగె గౌతములు మార్చిడ రథపు శిథిల వాడద్దు యీ దివస జీర్ణోదారా మాదిసి దంఠా సేవెశ్రీ".

[వై. డి. ఎఫ్. కార్. వాల్యూం-3, నెం.-107, పుట-187]

ఈ సంజందేశ్వర స్వామి కొన్ని శాసనములలో 'సంజయ దేవరు' అని కూడ చెప్పబడియున్నాడు. చూడుడు. "సర్వప్తి శ్రీ శకవటవ గ్రంథము పండ్ ప్రమాది సంవత్సరడ చలుత్ర మగిల్లు వ్యప్తి సమస్త భువనాదివతియప్ప శ్రీ. కైలాసనివాస శ్రీ కవీరా కొండిల్య పగమడ సంజందేశ్వర దేవరిగె...వర్స ప్సామ్యవసు సంజయ దేవరిగెన య్యేడ్యనం దా దీవిగె ఇవ్వను...."

[వై. డి, ఇబిడ్. నెం.-115, పు.-256]

మైసూరు రాజులే కాక, విజయనగర సామ్రాజ్యమును పాలించిన మొదటి హరిహరరాయల నుండి, ఆరవీటి చక్రవర్తులైన వెంకటవతి రాయల వరకు, ఈ స్వామిని సేవించి కైంకర్యములు గావించియున్నట్లు, శాసనాదారము లున్నవి. ఇంతయేల,

అంద్రభోజుడు సాహితీ నమరాంగణ పాఠ్యభాషాదైవ శ్రీకృష్ణ దేవరాయల పుణ్యక్షేత్రమును దర్శించి, స్వామిని యర్చించి పెక్కు దానములు ఒసగినట్లు ఆయన వేయించిన శాసనముల నుండి తెలియుచున్నది. సంజందేశ్వర స్వామి అంగరంగ వైభోగములకు కృష్ణదేవరాయలు కొన్ని గ్రామముల నొసగినట్లు తెలియుచున్నది. "ది ఇన్విక్రిప్షన్ రిజిస్టర్స్ ఎ గిఫ్ట్ ఆఫ్ ఎ విల్లేజ్ బై కృష్ణదేవ మహారాయా, ది విజయనగర కింగ్ టు గాడ్ సంజందేశ్వర. ఇటిజ్ దేటెడ్ శక 1449 సర్వజిత్తు, వై.శా. సు. 12, కరస్పాండింగ్ టు 1527 ఎ.డి., ఏప్రిల్ 13."

[వై. డి. ఎ, కార్నాటికా, వాల్యూం-3, నెం.-251, పు.-334]

రాయల పెద్ద రాజయైన తిరుమలదేవి పుట్టినట్లు శ్రీరంగ వట్టణమే కదా!

ఇంతవరకు తెప్పియుండిన వివరముల నుండి సంజనగుడి దక్షిణదేశమున నొక సుప్రసిద్ధమైన పుణ్యక్షేత్రమని తెలియుచున్నది.

సంజంద శబ్దమునకు గల కొన్ని మారు రూపములు :

'సంజంద శబ్దమునకు' నన్నయ యను మరియొక రూపమున్నదని నా గ్రంథములో విశదపరచి యున్నాను. ఇది పై శబ్దమునకు తదృవ రూపమని చెప్పవచ్చును. నన్నయ యను పేరు పశ్చిమగంగ చక్రవర్తుల కాలమునకే వ్యాప్తిలోనికి వచ్చి స్థిరపడియుండెను. సంజందేశ్వరుని ఆలయము "నన్నయ్యగుడి" (నన్నయ్యనడగుల) యని ప్రసిద్ధికి వచ్చియుండెను. ఆ కాలమున పెక్కుమంది తల్లిదండ్రులు తమ బిడ్డలకు సంజందయ్య అను పేరిడుటకు మారుగ నన్నయ్య అను పేరునే పెట్టుట వాడుకకు వచ్చెను. ఇట్లుగుటకు కారణము 'సంజంద' యను పేరు కంటెను, నన్నయ యను పేరు పరకపై, ఇంపై, ఉచ్చారణా సౌలభ్యము కలిగియుండుట యని చెప్పవచ్చును. కాదిన్యమును వీడి సారళ్యము నన్వేషించుట మానవ స్వభావము కదా!

ఈ 'సంజంద' యను నామదేయము యొక్క పరిణామము యంతటితో నాగలేదు. తల్లిదండ్రులు తమ పిల్లలకు 'సంజందయ్య' లేక నన్నయ్య యని పేర్లు పెట్టినను, దైవిక వ్యవహారమున "నన్ని" యని పిలువరు. ఇదియొక ముద్దు పేరు. ఈ సంప్రదాయము ననుసరించియే కృష్ణుడు కన్న

దైతాదు. విష్ణువు వెన్నుదైతాదు. సంజాండేశ్వరుడు “నన్ని” అయినాడు. మొట్టమొదట ‘నన్ని’ యని నుడుగుగా విరిచిన క్రమ క్రమముగా నదియొక స్వతంత్రమైన పేరుగా నేర్పడినది. పిల్లలకు ‘నన్ని’ యనియే పేరు పెట్టబడుతూ వచ్చినదని తెలియుచున్నది. ఈ పేరు కాసనములలో గూడ చోటు చేసుకున్నది. ప్రాచీన కాలమున కర్నాటక రాజ్యమును యేలిన కొందరు రాజులకు ‘నన్ని’ లేక ‘నన్న’ యను పేరుండినటుల కాసనముల నుండి తెలియుచున్నది.

గంగరాజైన రెండవ వృద్ధీపతి కుమారుని పేరు ‘నన్నియ గంగ’ అనియుండెను. “వృద్ధీపతీన్ పన్ నన్నియ-గంగ, పాట్ ఇన్ ది ఆర్యి ఆవ్ దీరనొలంబి అపెన్సెట్ ది సంతర కింగ్....”

[వై. ద. మై. గెజె. వాల్యూం-2. పార్ట్-2. పు-651]

ఈ వంశమునకు జెందిన రెండవ ఐతగ రాజునకు ‘నన్నియ’ యను పేరుండినది.... ఐతగ 2 వూ పాట్ ఆండ్ స్టూ రావమల్ల 3, నెక్ట్ అపెండెడ్ ది క్రోన్. హి వాక్ ఆలోన్ నోన్ యాక్ బాతయ్య ఆండ్ బై హిజ్ డిస్టింక్టివ్ డైటర్స్ ‘నన్నియ-గంగ’ గంగనారాయణ ఆండ్ గంగ గంగేయ....”

[వై. ద. ఇది. పుట-670]

క్రి.శ. 9-10 శతాబ్దాలలో నొలంబిపాడి రాజ్యమును పాలించిన నొలంబిరాజు దీర్ఘయ్య కుమారుని పేరు నన్నినొలంబి. ఇన్ 969, అకార్డింగ్ టు యాన్ ఇన్విక్రిప్షన్ ఫ్రమ్ ముళబాగర్ టాలాక్ దిరీప్ సన్ “నన్నినొలంబి హాడ్ కమ్ టు ది క్రోన్....”

[వై. ద. మై. గెజెటర్. కోలార్ డిస్ట్రిక్ట్. పు-44]

మరియొక నొలంబి రాజైన అయ్యప్పదేవ యనునతనికి ‘నన్నిగ’ అను మరియొక పేరుండినది తెలియుచున్నది. “....వి హావ్ ఇన్విక్రిప్షన్స్ బిలాంగింగ్ టు మహేంద్రాస్ సన్, బెప్ట్ డిస్టింగ్విష్ యాక్ అయ్యప్పదేవ ఆర్ నన్నిగ....”

[వై. ద. ఇది. తూకూర్ డిస్ట్రిక్ట్. పు-31]

ఇట్లే కాలచురి వంశమునకు జెందిన కొందరు రాజులకు కూడ ‘నన్న’ లేక “నన్ని” యను పేరుండినటుల తెలియుచున్నది. ఈ వంశమువాడగు ‘శంకర గణ’ యను రాజునకు నన్నరాజు అనియుండెను. “ఫ్రం హిమ్ శంకరగణ, వూన్ పేమ్ స్పెర్డ్ అవ్ టు ది ఓషన్ విత్ ఈజ్ గార్ మెంట్ అవ్ ది

అర్ స్పాన్సింగ్ ది ఇల్లస్ట్రేషన్ నన్నరాజు....” (సోపహిత వసుధా పావనోన్నరాజు)

[వై. ద. ఎ. ఐ. వాల్యూం-18. పు-136]

ఇట్లేన్నియో యదాహరణములను ప్రాచీనకాలపు కాసనముల నుండి చూపవచ్చును. ‘నన్ని’ లేక ‘నన్న’ యను పేర్లు మూలరూపము నుండి విడువడి స్వతంత్ర నామములుగా బ్రవిర్భవించినవి.

కాని, 11-12 శతాబ్దములకాలం యేమి కారణముననో కాని, ఈ ‘నన్ని’ శబ్దము యొక్క ప్రాముఖ్యము చూడి నుండి తొలపోయినది. ఈ పేర్లు కర్నాటక రాజ్యమునకే పరిమితమై యుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఆంధ్రదేశములో అనంతపురము మరియు చిత్తూరు జిల్లా దక్షిణ కాలాకాలవారికి తప్ప దక్కిన ప్రాంతాలవారికి పేరును గురించి తెలియదు.

ఈ సంజాండ, నన్నయ, నన్ని మొదలగు పేర్లను గురించి బొత్తిగ తెలియవలసిన కొందరు ఆంధ్ర పండితులు ‘నన్న’ ‘నన్ని’ పదములకు తమకు దొరికిన అర్థములను జెప్పి యున్నారు. అట్టివారిలో గొందరు ప్రముఖులగు వారి అభిప్రాయములను ఇట వ్రాయుచున్నాను.

(1) క్రీ.శ. 1911వ సంవత్సరమున వెలువడిన ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రికా సంపాదకుల పేరులను గురించి యిట్లు వ్రాసియున్నారు. వారి న.చంపూడి కాసనమును గురించి వ్రాసిన వ్యాసమున గడవట యిట్లు వ్రాసియున్నారు.

“ఈ కాసన కావ్యమును రచించిన కవి నన్నియభట్టుగా నిందు బేర్కొనబడిన పకలభాషా వాగము కాసనమగు నన్నయ భట్టారకుడు. నన్న శబ్దము పూర్వ మికారాంతముగా బ్రయోగింప బడుచూడినట్లందువలన గనబడుచున్నది. నన్ని నారాయణుడనుచో విశేషణముగా వాడబడినది. నన్నిచోడదను నప్పుడు గూడ విశేషణముగ గ్రహింపవలయును నన్ని శబ్దమునకు గన్నడభాష యందు ప్రియము, సు-చరము అని యర్థము. ఆరవమునందు నన్న శబ్దమునకును గూడ నిదియే యర్థము. తెనుగున ‘ననుపు’ శబ్దమునకు నీశబ్దమునకు సాజాత్యమూహ్యము.” [చూ. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రికా సంపుటము-1, సంచిక-1, 1911].

ఆ తర్వాత పై వ్రాతను చూచి కాబోలు కీ.శే. ఉమాకాంత విద్యాశేఖరులు, నన్నయగారి పేరును గురించి “నన్న” అంటే అరవంలోనా మరియు కన్నడములోనూ ఉంది అని అర్థం.

“ఇది తెలుగులో లేనేలేదు” అని వ్రాశారు.... [చూ. పల్నాటి వీరచరిత్ర. పుట-5]

ఇట్లే మరికొందరు కూడ వ్రాసియున్నారు. ఇటీవల కీ.శే. శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారిట్లు వ్రాసియున్నారు. “నన్నయ భట్టు-నామరూప వివృతి” ‘తారతమలో నన్నయభట్టు’ ‘నన్నయ పాఠ్య’ [అది 1.9] అనియు, ‘నన్నయభట్టు’ [అది 1.25] అనియు నాగ్యాసాంతు గద్యంలో ‘నన్నయభట్టు’ అనియు తనను గురించి పేర్కొనినాడు. అతడు వ్రాసిన వ్యాసములలో “కావ్యానాం కర్తా నన్నయభట్టో” అనియు, “నన్నయభట్టో” అనియు లిఖించినాడు. దీనినిబట్టి నన్నయభట్టు వేణు, నన్నయ భట్టు వేణు అనునొక విమర్శకాభివ్రాయము వెలువడినది. [చూ. తారతి. 1-వ పంపు. 1941] ఇవి యెంతయు ప్రామాణికమనుటకు సందియము లేదు. వ్రాతప్రతులకన్న శిలాశాసనము లెక్కుడు ప్రామాణికములు కావున నన్నయభట్టు శబ్దము గ్రాహ్యమే. మఱియు శబ్ద పునర్వృత్తి వనుసరించి, వ్రాసిన నామ సామ్యమును బట్టి నన్నయ రూపము కూడ సరియైనది... ప్రాచీన సంప్రదాయముల ననుసరించి ఇయ్యంత హాసములు రిక్తునవి కావున, నన్నయ, నన్నయలు వేణుకారని స్పష్టమగుచున్నది

నన్నయభట్టు - ను సహా పదమున నన్ని + య + భట్టు అను మూడు పదములు గలవు. ఇది, నన్ని అనునది శబ్దము, అయి అనునది తద్విషయ భట్టు శబ్దము అదంతమైన సంస్కృత పుల్లీంగ శబ్దము, తత్త్విషయము. కాబట్టి నన్నయభట్టు అన పేరు తెలుగు పేరినియు గ్రహింపవలెను.

నన్ని, నన్న పదములు ద్రవిడ, కర్ణాటక భాషలలో గలవు అయి భాషలలో వీనికి సుంచితనము, శీలము, ప్రియము, సత్యము మున్నగు అర్థములు గలవు తెనుగున నన్ని పదము ప్రత్యేకముగ వీయర్థమున లేకున్నను, ‘ననువుకాడు’ మొదలగు పదములలో విందులో ప్రియము అనువర్థము గలిగియున్నది....”

[చూ. తెనుగు భాష చరిత్ర. పుటలు-113, 114].

‘నన్ని’ లేక ‘నన్న’ నామోత్పత్తిని గురించి శ్రీ వేంకట రావుగారు కూడ వారి వెనుకటి యభివ్రాయమునే మరల చెప్పి యున్నారు.

ఇంతవరకు నన్న, నన్ని శబ్దములకు పండితులు చెప్పి యుండు అర్థములు పొసగవు. అది కేవల మూహాభివేతము. ఆ

పదముల యొక్క అసలు చరిత్రను తెలియనందున, నెట్లయినను నొక విధముగ అర్థము దెప్పవలయునను పట్టుదలతో జేసియుండు ప్రయత్నము మాత్రమే. నన్నయభట్టు మరియు నన్నికారా యుండు అను పేరులలో గల నన్నశబ్దము విశేష్యమే కాని, విశేషణము కాదు. అది ద్వంద్వ వచనము.

పై పంక్తులలో నేను చెప్పియుండు వివరముల నుండి ఆంధ్ర కుమారసంభవ కృతికర్త పేరు “నన్నిచోడుడు” లేక “నన్నచోడుడు” అనియో యుండవలయును. కాని “నన్నె చోడుడు” అని యుండుటకు వీలులేదు. కుమారసంభవ గ్రంథ మును క్రీ.శ. 910వ సంవత్సరమున మొట్టమొదట వ్రకటించిన కీ.శే. శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారు “నన్నిచోడుడు” అనియే చెప్పియున్నారు.

అవల నీ గ్రంథమును మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము తరపున పరిశోధించిన కీ.శే. శ్రీ కోరాడ లక్ష్మీవతికావ్యగారి కవిని, “నన్నిచోడదేవ” యనియే చెప్పియున్నారు.

క్రీ.శ. 1924వ సంవత్సరమున నీ కవిని గురించి యొక్క విమర్శన వ్యాసమును వ్రాసిన కీ.శే. నడకుదుటి వీరరాజుగారు వచింపి “నన్నిచోడకవి రాజశిఖామణి” యనియే చెప్పి యున్నారు. కీ.శే. శ్రీ దేవరవల్లి వేంకట కృష్ణారెడ్డిగారు “కవి రాజశిఖామణి నన్నిచోడుడు” అనియే చెప్పియున్నారు.

కాని, అవల నీ కవిని గురించి వ్రాసిన వారిందఱు ‘నన్నె చోడుడ’నియే వ్రాసియున్నారు. ప్రస్తుతము నన్నయ నామధేయము మొక్క ఎట్టుపూర్వోత్తరములు స్పష్టముగాను, ఆధారపూర్వకముగాను తెలిపినందున వికమీదట వ్రాయువారై నను నన్నెచోడు డని వ్రాయు పద్ధతికి స్వస్తి చెప్పట మంచిదని మనవి చేయు చున్నాను.

ఇట్లు, ప్రాచీనాంధ్ర కవులను గురించియు, గ్రంథములను గురించియు పరియైన వివరములు తెలియక ఊహలపై నాధార పడుటకు కారణము, ఆంధ్రుల రాజకీయ చరిత్రను సమగ్రము గను, సప్రమాణముగను వ్రాయుకుండుటయే. ఒక దేశము యొక్క సాహిత్య మరియు సాంఘిక చరిత్ర ఆ దేశపు రాజకీయ చరిత్రముపై నాధారపడియుండును. ప్రాచీనాంధ్రుల చరిత్ర అతి వికాలమైనది. ఆంధ్రులు చాలాకాలము ఆసేతు శీతాచల పర్యంతము పాలించినారు. ఉత్తరమున మగధ సామ్రాజ్యమును హస్తగత మొనరించుకొని పాలించినారు. ఒకప్పుడు ఆంధ్ర

రాజ్యము నేపాళము వరకు వ్యాపించియుండెను. కాతవాహన చక్రవర్తుల వంశమునకు తెందిన కాళివారు వంశాబులో గూడ పరిపాలనము గావించిరని ఆ దేశ చరిత్ర గ్రంథముల నుండి తెలియుచున్నది. ఈ కారణమును బట్టి ఆంధ్రుల భాష, సంస్కృతి యెక్కడెక్కడనో వెలకొన్నది. నేడు ఆ ప్రాచీన చిహ్నములు అజ్ఞాత వాస మొనర్చుచున్నవి. వానిని వరికోడించి, ఆ విషయములను వెలుగులోనికి దేవలపియున్నది. అందువల్లనే నన్నయ మరియు సన్నెచోడులు దక్షిణ ప్రాంతములలో జన్మించుట, నివసించుట దటస్థించినది. కొన్ని సంవత్సరములకు ముందు కీ శే. వరచూరి పేంకట సుబ్బయ్య చౌదరిగారు నన్నయ గారి కవిత్వంలోని యతులను “నన్నియ జాతులు - కొన్నిటి రీతులు” అను శీర్షిక క్రింద వివరించి, కడవట ఆతని పేరును గురించి యిట్లు వ్రాసియున్నారు. “నన్నయ యనియే విశేషముగా వ్యవహారమున్నను శీర్షికకు వమనత్వంబు నాపాదించ దలంచి ‘నన్నియ’ యని వాడియుంటివి. ‘నన్నియ’ యనియు వ్యవహరించువారు గలరు గదా?”

[భారతి. సంవత్సరాది పంచిక. 1936. పు-99, 100]

అవలు విషయము తెలియనందున విట్లు వ్రాయవలసి వచ్చినది కాని, కీ శే ఉమాకాంతముగారు, నిరాధారముగ నన్నయ గారు ఆంధ్రుడు కాదను భావమును తమ మనస్సులో పృష్టించుకొన్నారు. అది వారికి నన్నయగారిపట్ల గాఢమైన ద్వేషము గల్గించినది ద్వేషము దూషణకు దారి తీసినది. ద్వేషపూరిత మనస్కుడైన ఆతనికి, నన్నయగారు ఆంధ్ర భాషకు, సాహిత్యానికి జేసిన మహోపకారము గ్రాహ్యము కాకపోయినది నన్నయ భారతమును యెంతో గొప్పగ ప్రశంసించిన తిక్కన, ఎఱ్ఱన, శ్రీనాథాది మహాకవుల సహేతుకమైన ప్రశంసలను పైతము శ్రీ ఉమాకాంతముగారు గమనింపకపోయినారు. విర్మలమైన, కాళ్యతమైన నన్నయగారి కీర్తికి కళంక మాపాదించుటకు జేసిన వారి వ్రాతలు నన్నయగారికి గాక, వారి కీర్తికి తీరని కళంకమును గలిగించారు. కాన శ్రీ ఉమాకాంతముగారి అభిప్రాయము కడు కఠోరమైనది. అన్యాయమైనది. మిగుల అపాయకరమైనది.

నేడు కొందరు ప్రస్తుతపు సమకాలీన రూపముననున్న తెలుగుదేశపు ఎల్లలలోనే జన్మించి, పెరిగి పెద్దవారై గ్రంథ రచన చేసినవారు మాత్రమే తెలుగు కవులను భ్రాంతిని, నమ్మకమును విడనాడవలసి యున్నది. నన్నయభట్టు ప్రాచీన శ్రీరంగ

వట్టణ రాజ్యమున తెలుగు స్ఫూర్తి కుటుంబమున జన్మించి, విద్య నభ్యసించి, చారిత్రక కారణాలను పురస్కరించుకొని, అదృష్టము కలిసిరాగా రాజమహేంద్రవరమును జేరి, తూర్పు భాగ్యవరపాలనకు కులబ్రాహ్మణుడై, తెనుగున మహాభారతమును రమణీయముగ రచించి, ఆంధ్ర భాషను రక్షించెననుట ముమ్మాటికి నిక్కము. యథార్థ మిట్లుండగా కీ.శే. శ్రీ ఉమాకాంతముగారు, నన్నయగారు ‘అనాంధ్రుడ’ని వ్రాసియుండుట కఠోరమైన విషయము. ఈనాడు స్పష్టముగా దెలియని ప్రాచీన చారిత్రక విషయములను గురించి కాని, సాహిత్య విషయములను గురించి కాని, తుది తీర్మానము చెప్పుటకు ణానుకూల పాహసము, మరియు అపాయకరము.

ఇక నన్నయగారి సహాధ్యాయుడని చెప్పబడియుండు నారాయణభట్టును గురించి నాకు దెలిసిన విషయములను వ్రాసెదను.

నారాయణభట్టు :

ఆంధ్ర భారత రచనలో నన్నయభట్టుకు నారాయణభట్టు మిగుల దోడ్పడెనని, పై భారత ముద్రిత ప్రతులలోనున్న క్రింది పద్యమునుండి తెలియుచున్నది.

“పాయక పాకకాసనికి-భారత మోర రణంబునందు నారాయణభట్టు వానప ధరామర వంశ విభూషణుండు నారాయణభట్టు వాఙ్మయ ధురంధరుడున్ తన కిష్టుడున్ సహాధ్యాయుడనై నవా దభిమతంబుగ దోడయి నిర్వహింపగన్”

[రా ఆ 1-28]

దీనినుండి నారాయణభట్టు, నన్నయకు సమకాలికుడు; ఆతనికి సహాధ్యాయుడు మరియు నిష్ఠుడని తెలియుచున్నది.

కాని, యీ పద్యము నేడు లభించియుండు నన్నయ భారతమునకు గల కాళవత్ర గ్రంథములలో గొన్నిటి యందున్నది; మరికొన్నిటియందు లేదు. ఆంధ్ర భారతమును సంకోధింప జేసి, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమువారు ప్రచురించియున్నారు. వారు నన్నయ భారత ప్రతులను దక్షిణ దేశమున వేర్వేరు ప్రాంతముల నుండి పెక్కు ప్రతులను సేకరించినారు. ఆ ప్రతులలో నీ పద్యము లేనివి 14; ఇదియున్న ప్రతులు 10 అని తెలియుచున్నది. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తువారు విశాఖరము, కాకినాడ ప్రాంతముల నుండి సంపాదించిన ప్రతులలో గూడ నీ పద్యము లేదు. ఇంకను, మైసూరు దేశము, అరవ దేశము

లందు లభించగల ప్రతులను పేకరించి చూచినయెడల పైపద్యమీ ప్రాంతములందు గల ప్రతులలో లేదని తెలియుచున్నది. హోసూరు ప్రాంతమున లభించిన యొక ప్రతి నా యొద్ద నున్నది. కాని, దానియందు గూడ నీ పద్యము లేదు కావున, పై పద్యము లేని ప్రతులే చాలా యెక్కువ యవియు, ఉన్న ప్రతులు చాలా తక్కువ యనియు దేలుచున్నది.

అప్పకవియ కర్తకు లభించిన భారత ప్రతియందీ పద్య మున్నట్లు గ్రంథమునుండి తెలియుచున్నది. అతడు క్రీ.శ. పదునేడవ శతాబ్ది మధ్యభాగమున (1650) నుండినవాడని కవి చరిత్ర గ్రంథములనుండి తెలియుచున్నది. అతడు నిత్య సమాన యతికి తెప్పియుండు ఉదాహరణములలో నీ పద్యమొకటి దీనిని బట్టి అప్పకవి కాలమునకు ముందుండిన భారత ప్రతులలో గొన్నింటియందీ పద్యముండెనని తెలియుచున్నది. శ్రీ వేంకట రావుగారు చెప్పియుండినట్లు అప్పకవికి పూర్వము వ్రాయబడిన భారత ప్రతులు నేడు లభించలేదు. అప్పకవికి ముందెంత కాలము నుండి కొన్ని ప్రతులలో నీ పద్యముండెనో, ఎన్నింటియందీ పద్యము లేకుండెనో నేడు తెలివకొనుటకు వీలు గాదు. ఈ విష యము లన్నింటిని బట్టి జూచిన పక్షమున పై పద్యము నన్నియ వ్రాసిన భారత గ్రంథములో నుండలేదనియు, యావల విధి కొన్ని ప్రతులలోనికి పెచ్చియుండవచ్చుననియు తేలుచున్నది.

లేఖకుని పేరుపాటు :

“న్నయ వ్రాసిన భారత గ్రంథమును జూచి మొట్టమొదట ప్రతి వ్రాసుకొన్నవాడేదైనా పొరవాటుచేత నీ పద్యమును పదలి వేసియుండవచ్చుననియు, పిదప ఆ ప్రతిని జూచి వ్రాసుకొన్న వారలాగే వ్రాపికొని యుండవచ్చుననియు సూహించుట కవకాశ మున్నది. ఎట్లైనా నేడు లభించియుండు భారత ప్రతులన్నింటి యందు నీ పద్యము లేకనేయుండును కాని, లేటి ప్రతులలో గొన్నింటియందీ పద్యమున్నది కదా!

కావున, నన్నియ భాతమును జూచి అనాదే, కొంతమంది యుగా ప్రతులు వ్రాసుకొనియుండుట దీనిని బట్టి నన్నియ భాతమందీ పద్యముండి యుండునని చెప్పవచ్చును. అట్లుండిన పక్షమున ప్రతులు వ్రాసుకొన్న కొందరికి మాత్రమే పద్యము గనబడి, మరికొందరికి కనబడక పోయినదని చెప్పవలసి వచ్చును. కాని, ఇది సరికాదు. కావున, కొందరు ప్రతిని వ్రాసు కొన్నప్పుడు, మూలప్రతిలో నీ పద్యము లేకయుండి ఆవల వ్రాసుకొన్నవారి కాలములో నీ పద్యముండియుండునని చెప్ప

వచ్చును. ఈ యాహాను సహేతుకముగా నివరింపవలసి వచ్చును. ఈ రెండునుకాక మూలగ్రంథమునకు నన్నయగారి సమీపకాల మందో లేక అతడు జీవించియుండిన కాలమందో ప్రతిని వ్రాసుకొన్నవాడీ పద్యమును యందు జేర్చెననియు, యా ప్రతిని జూచి వ్రాయబడిన ప్రతులన్నింటియందును నీ పద్యము జేరిపోయినదనియును చెప్పవచ్చును నన్నయను అనాంధ్రుడుగా జిత్రించిన శ్రీ ఉమాకాంత విద్యాశేఖరు రిట్లు వ్రాసియున్నారు.

“పాయక పాకకాసనికి” యను పద్యము :- “ఆంధ్ర మహాభారతాది పర్వపు అవతారికలో నన్నయ భారతాంధ్రీకరణ ప్రయత్నమున దన్నెదుర్కొన్న శ్లేశములను వానిని దాను త్త రించిన విధమును పై “పాయక పాకకాసనికి” అను పద్యమున సూచించెనని చెప్పవచ్చును. కీ శే. పింగళి లక్ష్మీకాంత కవిగారు పైతపిల్లే వ్రాసినను, మరియొకచోట బరిష్కర్తల పద్యము “అన్వయ సగుటలేదు” అని కూడ చెప్పియున్నారు.

సుప్రసిద్ధాంధ్ర వండితులు కొందరు సయిత మీ పద్యము నన్నయగారి రచనయే యని నమ్మియున్నారు

కీ శే పింగళి లక్ష్మీకా తం కవిగారీ పద్యము నన్నయగారిదే యని విశ్వపించుటతోబాటు, దీనిని గురించి మరియు నిట్లు వ్రాపి యున్నారు. “....నారాయణభట్టు చేసినది రచనలో ఏదో కొంచెపు మాటమాత్రపు సహాయమే అయినచో నీ పద్యములోని యువమాసమే నిర్లక్ష్యమగును... నారాయణభట్టు గంటమును బట్టి సహాయము చేసి నారద్యము నడిపెను. యధారంభము నుండి కవికి ఆ వాదాధ్యాయుడు చేదోడు వాదోడుగా సహాయము చేయ బట్టియే కృతజ్ఞుల పూర్వకమైనట్టి మాటలు నన్నయ నోట వెలు పడినది అదియెంతయో సార్థికమైన పద్యము”

[ప్రొ. ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర పు-48]

పీరికి బూర్వము, సుందియాడి కాసరమును గురించి, ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రకర్తలలో నొక పెద్ద వ్యూహము ప్రచురింప బడినది ఆ వ్యాసమును వ్రాసినవారు కీ.శే శ్రీ జయంతిరామయ్య వంటివగుట. వారు అప్రసిద్ధ కాసర చరిత్రకులు వాని కూడ నన్నయయే యీ పద్యమును వ్రాసెనని యిట్లు చెప్పియున్నారు. “ధరామర వంశ పుట పక్షముండు నా, రాయణభట్టు వాజ్ఞయ ధురంధరుడుం దన కిష్టుడున్ సహా, ధ్యాయుడైనై సవా దభి మతంబుగ దొడయి నిర్వహించగన్” అని నన్నయ భట్టారకునిచే బేర్కొనబడిన నారాయణ భట్టికడే యనుటకు సందేహము కాను

పింపదు... [చూ. అం. సా. ప. వత్రిక, 1911, సంపుట-1, పంచిక-1, పుట-53]

ఇంక, యిదివరకే ఒక పండితుని అభిప్రాయము చెప్పవలసి యున్నది. “వ్యాస భారతము-నన్నయ పరిష్కారము” అనునొక విద్వాంశ గ్రంథమును వ్రాసిన డా॥ జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయ రావుగారిట్లు వ్రాసియున్నారు. “నారాయణభట్టు కూడ.... నన్నయకు చేదోడు వాదోడుగానుండి యీ భారత రచనము రసవంతముగా సాగునట్లు వ్రాయబడి యుండవచ్చును....

[చూ. పుట-19]

ఇట్లు కొందఱు పండితులీ పద్యము నన్నయదే యని చెప్పి యున్నను, మరికొందఱు నన్నయ రచితము కాదని తలంచి యున్నారు. ఇంతేకాక, యీ పద్యమున్నచోట, సందర్భమునకు అన్వయ మగుటలేదని పెక్కుమంది పండితులు తలంచి యున్నారు ఈ పద్యము సన్నయ్యది కాదనుటకు పైని తెలిపిన పండితులు మూడు కారణములను చెప్పియున్నారు అవి 1) పెక్కు కాళపత్ర ప్రతులలో నీ పద్యము లేకుండుట 2) అప్పకవి యీ పద్యమును నన్నయ చెప్పని నిత్య సమాస యిరికి ఉదాహరణముగా చెప్పియుండుట. 3) సన్నయ అరువాత తెలుగు కవులవ్వలను నారాయణభట్టును పేర్కొనకయుండుట. కావున, నీ పద్యము ప్రక్షిప్తమైయుండునని చెప్పబడియున్నది. కావున, నీ విషయములను విరివీలించవలసి యున్నది.

నన్నయ భారతమును ఆ కాలపు లిపియందు వ్రాసి యుండెను. ఆ సమయమున దానికి ప్రతులు వ్రాసికొన్నవారా లిపియందే వ్రాసుకొనియుంటారు. కాని ఆవల, ఆ లిపి క్రమేణ మారిపోయినది ఆ లిపిలోని గ్రీ డమును జూచి, మారిన లిపిలో మొట్టమొదటి ప్రతి వ్రాసుకొన్నవాడేమైనా పొరపాటుచేత నీ పద్యమును పెదలివేసి యు దివచ్చుననియు, ఏమిట నీ ప్రతిని జూచి వ్రాసుకొన్న వారావిధముగనే వ్రాసికొన్నందున ఆ పద్యము గుఱుడున్నదినియు నలంపవచ్చును. కాని ఈ కారణము విశ్వస నీయము గాదు నేటి కాలమువఱకుక, ఆ కాలముందు పండితులు నిష్టాగరిష్టులు ఎంతో భక్తి శ్రద్ధతో వ్రాసుకొనెడివారు అట్టివారీ పద్యమును వదలి వేసియుండురనుట పొసగదు. మరికొన్ని ప్రతులయందీ పద్యముండుటను బట్టి నన్నయయే ఈ పద్యమును వ్రాసియుండవచ్చునని చెప్పవచ్చును కాన, నిట్లు రెండు విధము లుగా నేర్పడియుండుటకు వింకను బలవత్తరమైన కారణము లను తమగొనవలయును.

ఈ విషయమును గురించి కీ.శ. శ్రీ నిడుదవోలు వేంకట రావుగారిట్లు వ్రాసియున్నారు. ఈ పద్యము పెక్కు భారత ప్రతులయందు కన్పట్టుకున్నను, క్రీ.శ 1656 సంవత్సరమున అప్పకవి కాను రచించిన అప్పకవీయములో నిత్య సమాస విక్రాంతిలో నారాయణ శబ్దమున ఉదాహరణముగా నిచ్చి యున్నాడు. కాబట్టి అప్పకవికి ముందు భారత ప్రతులలో విడి యుండవలెను. కాని, నేడు మనకు అప్పకవి కాలముకంటె ముందు వ్రాయబడిన భారతప్రతులు లభింపవు. కాబట్టి ఈ విషయమై యదమిత్యమని చెప్పజాలము.... నారాయణభట్టును తెలుగు కవులవ్వలను స్తుతించియుండలేదు. అప్పకవి ఈ పద్యమును ఉదాహరించుటయే కాక, ఆంధ్ర శబ్దచింతామణిని కూడ నీతని సహాయముచే రచించెనని గ్రంథావతారికలో చెప్పి యున్నాడు. అప్పకవి యిట్లు వ్రాయుటచేత, పై పద్యము నన్నయ వ్రాసియుండెనా లేక అప్పకవియే ఆంధ్ర శబ్దచింతా మణి కర్తృత్వము నన్నయకు స్థిరపరచుటకు నీ పద్యము నృప్తించెనా అనెడు అనుమానము దృఢమగుచున్నది.... అప్ప కవీయము రచనకు తరువాత వా గ్రంథమే ప్రమాణమగుట వలన, నొక్క భారతమునందే కాక, తక్కిన గ్రంథములలోని పాఠములు కూడ అప్పకవీయము ననుసరించుట అవసరము వారు వ్రాయ జొచ్చిరి... ”

[చూ. తెలుగు కవుల చరిత్ర, పుట-158, 159]

ఇట్లు వ్రాసిన కొన్నేళ్ళ కాలము యీ విషయమును గురించి, శ్రీ వేంకటరావుగారు భారత మాసపత్రికలో నిట్లు చెప్పియున్నారు. “పై పద్యమును అప్పకవి నిత్యసమాస విక్రాంతిల ఉదాహరణ ముగా నిచ్చియున్నాడు. అతని కాలము కూడ మనకు స్పష్టము. అది 1656 అంతఃకాలమున నన్నయ రచితమున ఎన్నో పద్య మున్నట్లు లాక్షణికి విదర్శనములు లేవు. అసగా లాక్షణికులవ్వ రును తెలుపలేదు అందువలన అప్పకవియే దీనిని రచించి తన గ్రంథమున లక్ష్యముగా చేర్చెననుటకు ఎనము నిర్ణయించు టకు ఆవకాశమున్నది. అది యీ క్రిందివారిచే నిశ్చితమగు చ్చుది సాళోదిత ముద్రణమున పువయోగింపబడిన కాళపత్ర ప్రతులలో “ఓ” అను ప్రతి అన్నింటికన్నా పూర్వముది. దాని లేఖన కాలము 14-7-1644. ఈ ప్రతిలో “వాయక పాకకాసనికి” అన్న పద్యము లేదు అప్పకవి కాలము 1656. కావున అప్ప కవియే దీని రచయిత. అప్పకవి పై పద్యమును నిత్య సమాస యిరికి లక్ష్యముగా నిచ్చుచు, నన్నయయే రచించినట్లు తోపింప జేయుటకు మెలకువతో “విర్యహింసగన్” అను అసమాపక

క్రియతో రచించి చేర్చినాడు. దానితో అది నన్నయ భారతమున నడిచుకొన్నది. అప్పకవి తరువాత లేఖకులు (క్రి.శ. 1656కు తరువాతవారు) అది నన్నయ పద్యమే యని, నన్నయ పద్యము వెనుక అనన్వితముగా వ్రాసిరి సాహిత్య ప్రశంసమున నన్నయ కాలము క్రీ.శ. 1050 మొదలుకొని అప్పకవి కాలము క్రీ.శ. 1656 వరకు ఏ కవియు నన్నయతో నారాయణభట్టును పేర్కొన లేదు అప్పకవి పరకు నారాయణభట్టు ప్రశంసయే గన్నట్లుడు. [చూ. భారతి 1976 జూన్]

పై పంక్తుల నుండి "పాయక పాకశాసనిక" అను పద్యమును అప్పకవియే వ్రాసెనన్న శ్రీ రావుగారి యభిప్రాయము తెలియుచున్నది. అందువలన వీరి అభిప్రాయము విజయమైనదేనా? విశ్వవింశదగినదేనా అనుటను పరిశీలించవలసి యున్నది.

ఈ పద్యమును అప్పకవి వ్రాసెనా?

అప్పకవికి క్రీ.శ. 1656 ప్రాంతమున దొరికిన ప్రతియందీ పద్యమున్నది. ఇందుమించుగ ఆ ప్రాంతము నాటిదేయైన మరియుక ప్రతియందీ పద్యము లేదు. దీనినిబట్టి పై రెండు ప్రశ్నలు వ్రాసు కొన్నవారికి లభించిన మూల ప్రతుల్లోక్కటి కావు అని తెలియుచున్నది కదా! ఇట్లుండగా 1654వ సంవత్సరపు ప్రతియందు లేదనుటమిట్టి, 1656వ ప్రతియందును లేదని యెట్లు చెప్పవచ్చును? అప్పకవియే ఈ పద్యమును వ్రాసెనను అభిప్రాయము శ్రీ వెంకటరావుగారికి స్థిరమై యుండినందున, వారి వివరముగ తెప్పియున్నాడు కాని పేర్కాడు. ఇంచుమించుగ నొక కాలముందు దొరికిన ప్రతులమిట్టి యప్పటికే రెండు విధములగు అభిప్రాయములు వ్యాప్తియందుండెనని తెలియుచున్నది.

అప్పకవియే ఈ పద్యమును వ్రాసెనను వెంకటరావుగారి యభిప్రాయమును వాదము కొరకు యంగీకరించినను అప్పకవికి నారాయణభట్టు పేరెట్లు తెలిసినది? అప్పకవికా పేరు నందంపూడి శాసనము నుండి తెలిసియుండు సనుకొనవలయును. నారాయణభట్టు పేరు నందంపూడి శాసనముందు తప్ప మరియుక్కడను లేదు. కాని, అప్పకవి కాలమునకు సుమారు ఆరువందల యేండ్లకు ముందు రాజమహేంద్రవరమున వ్రాయబడిన ఆ శాసనము అప్పకవికి యెట్లు తెలిసెను? ఆ శాసనముందు విషయ మీవాడు కదా మనకు తెలిసినది. నేటి చరిత్ర పరిశోధకులెంతో శ్రమించి ప్రయత్నించగా గత శతాబ్దములో నిది దొరకినది. ఆ శాసనముందుండిన ఆనాటి రిపిసి చదివి కర్తవ్యాన్ని అను జర్మనీ దేశీయ పద్ధాంతుడు కదా దీనిని ప్రకటించెను. నందంపూడి

శాసనములోని విషయము తెలియకపోయిన నారాయణభట్టు పేరెట్లు తెలియును? దీనికి మార్గాంతరము లేదు కదా! ఒకవేళ తెలిసియున్నను, ఆ నారాయణభట్టు నన్నయకు భారత రచనలో దోడ్పడెననుట తెలియుచెట్లు? ఆ శాసనముందీ విషయము లేదు కదా! 'పాయక పాకశాసనిక' అను పద్యమును, నందంపూడి శాసనమును రెంటిని చూచినందువల్లనే కదా! ఆ నారాయణభట్టు లిరువురు యొకరై యుండురను భావము, మరియు శాసనములో చెప్పబడియుండు నారాయణభట్టే యీ నారాయణభట్టును విషయము నేడు తెలిసినది. కావున, నారాయణభట్టు పేరు అప్పకవికి తెలియదు. తనకు దొరికిన ప్రతియందా పేరున్నందువలననే అతనికి తెలిసినది. లేవియెడల నన్నయ మరియుక పండితుని పహాయమును బొందెననియు, అతని పేరు నారాయణభట్టు అనియు దెలిసికొనుట కెంతమాత్రము వీలుకాదు. కావున పై విషయములను బట్టి ఆలోచించిన వక్షమున అప్పకవికి దొరికిన ప్రతియందీ పద్యముండెననుట విజయము. కావున ఆ కాలమునాటికే యీ పద్యము గల ప్రశ్నలు, లేవి ప్రశ్నలు దేశమునందుండెనని గట్టిగ చెప్పవచ్చును.

నేర్వేయ ప్రాంతములనుండి మహాభారత ప్రశ్నలను సేకరించి పరిశోధించిన పండితులకు లభించిన నన్నయ భారత ప్రశ్నలో ఏ పద్యము లేని ప్రశ్నలు 14. ఉన్నవి 10 అని తెలియుచున్నవి. ఈ పరిశోధకుల వ్రాత ప్రకారము, తెలంగాణా ప్రాంతము నుండి వచ్చిన ప్రశ్నలలో గూడ ఏ పద్యము లేదు. ఈ ప్రశ్నలను వ్రాసికొన్నవారెవరికీ, అప్పకవి గ్రంథము తెలియదనియు, వారికి దొరికిన మూల ప్రశ్నలలో ఏ పద్యముండలేదని చెప్పవలసియున్నది. కాన, పై పద్యమును అప్పకవి వ్రాయలేదనియు, అతని కాలమునకు ముందే విడి ప్రక్షిప్తమైయుండెననియు తెలియుచున్నది.

"పాయక పాకశాసనిక" పద్యము నెవరు వ్రాసిరి?

ఈ పాయక పాకశాసనిక భారత హైరి రణింబునందు నారాయణు నట్లు కామను ధరామర వంశ విభూషణుండు నారాయణభట్టు వాఙ్మయ దురంధరుడున్ తనకిష్టుడున్ సహార్యాయుడునైన వాదభిమతింబుగ దోడయి విర్యహింపగన్.

ఇది, కీ.శ. గురజాడ శ్రీరామమూర్తిగారి 'కవి జీవితము' నందున్న పాతము. గురజాడవారి, పై గ్రంథ రచనకు దిదప క్రీ.శ. 1923వ సంవత్సరమున కీ.శ. నరస్యతీ తిరుమంగళా

చావులు ప్రచురించిన శ్రీమదాంధ్ర భారతము అదిపర్వమునందీ పద్యము పై విధముగానే యున్నది.

ఆ పదవ వావిళ్ళ రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారు ప్రచురించిన అదిపర్వమునందు మొదటి మూడు పాదములు పై పాఠమువలెనే యున్నది. కాని, నాలుగవ పాదమునందు గొంత మార్పున్నది.

“ద్యాయుడు నై నవాదభిమత స్థితి దోడయి నిర్వహింపగన్.”

ఆ పదవ కీ.శీ. విడుదవోలు పేకటరావుగారి ‘తెనుగు కవుల చరిత్ర’ యందీ పద్యమిట్లున్నది.

ఉ॥ పాయక పాకకానవికి భారత ఘోర రణింబునందు నా
రాయణుడట్లు వానప ధరామర వంశ విభూషణుండు నా
రాయణభట్టు వాఙ్మయ దురంధరుడున్ తనకిష్టుడున్ సహ
ద్యాయుడునై న వాదభిమతంబుగ దోడయి నిర్వహింపగన్.

[చూ. పుట-158]

కీ.శీ. ఆచార్య పింగళి లక్ష్మీకాంతం కవిగారిట్లు వాక్రుచ్చి యున్నారు.

ఉ॥ పాయక పాకకానవికి భారత ఘోర రణింబునందు నా
రాయణుడట్లువారణ ధరామర వంశ విభూషణుండు నా
రాయణభట్టు వాఙ్మయ దురంధరుడుం దన కిష్టుడున్ సహ
ద్యాయుడునై న వాదభిమతస్థితి దోడయి నిర్వహింపగన్

[చూ. ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర. పు.45]

ఇటీవల ‘వ్యాస భారతము-నన్నయ పరిష్కారము’ అను బృహద్గ్రంథమును వ్రాసిన డా॥ జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు గారు గురజాడ వారిచ్చుయుండు పాఠముచే గ్రహించియున్నారు.

ఇటీవల భారత గ్రంథము యొక్క పెక్కు ప్రాచీన ప్రతులను పరిశోధించి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము నన్నయగారి భారతమును ప్రచురించినారు. వారికి లభించిన భారత అదిపర్వ) ప్రతులలో కొన్నిటియందీ పద్యమున్నది కొన్నిటియందు లేదు ఉన్న ప్రతులలో గూడ పై పద్యము రెండవ పాదమందు “వాణస ధరామర....” యనియు, గొన్నిటి యందు ‘వాసిగ’ యనియు నున్నది.

అందువల్లనే నేడు మనకు రెండు రకముల ప్రతులు దొరుకుచున్నవి. కాని, పై పద్యమును అప్పకవి వ్రాయలేదని చెప్పవచ్చును, ఇట్లు చెప్పటకు మరియొక కారణము కూడ గలదు. అప్పకవికి దొరికిన ప్రతి యందీ పద్యముండలేదనియు,

అవల నీ పద్యము నాకడే వ్రాసి చేర్చెనను రావుగారి అభిప్రాయ మును వాదముకొరకంగీకరింతము. దీనివలన దేలు విషయమేమి? నారాయణభట్టు పేరు అప్పకవికి తెలిసియుండదు. నారాయణభట్టు అనువాదే నన్నయకు దోడ్పడెనని ఊహించుటకు సాధ్యము కాదు. అట్లుఊహించుటకు యాతనికి నారాయణభట్టు విషయము తెలిసి యుండవలయును. అట్లు తెలిసికొనుటకు నందంపూడి కాసనము దప్ప వేరొండు మార్గము తెలియదు. నందంపూడి కాసనము వేయించి, అప్పటికి ఆరువందల ఏళ్ళయి యుండెను. అందువలన ఆ కాసనము ఆతనికి లభించలేదు. రాజరాజు నందంపూడి యను గ్రామమును నారాయణభట్టు అనువారిచిచ్చి యుండెనను విషయము అప్పకవికి తెలియదు కావున, నన్నయకు భారత రచనలో తోడ్పడినవాడు నారాయణభట్టే యని వ్రాయుటకు అప్పకవికి సాధ్యము కాదు. ఆతనికి దివ్యదృష్టి లేదు. కావున, పై పద్యము అప్పకవి కాలమునకు ముందుండియే వ్రాసివ్రాసె యుండెను. కొన్ని ప్రతులలో నీ పద్యముండుటయు, మరికొన్నిటి యందు లేకుండుటయు ఆ కాలమందే తటస్థించియుండెను

పై పద్యము కొన్నిటియందుండి గొన్నిటియందు లేకుండు టను బట్టి, అది నన్నయగారి కాలమం కాక, ఆ సమీప కాల మందు జరిగియుండునని చెప్పవచ్చును.

మొదటి ఊహ :

నన్నయకు భారత రచనయందు ఆతని సహాద్యాయుడైన నారాయణభట్టు మిక్కిలి తోడ్పడియుండవచ్చును ఒకనాడతడును, నారాయణభట్టును, మరికొందరు వారి మిత్రులును కలసి మాట్లాడు తున్నప్పుడు భారత రచనను గురించి చర్చ జరిగియుండును. ఆ సమయమున తన సహాద్యాయుని సహాయమును ప్రశంసించడం కోసం నన్నయగారి పద్యమును చాటువుగా చెప్పియుండవచ్చును. దానిని విన్నవారెవ్వరో నారాయణభట్టు మీద అభిమానముతో తమ వద్దనున్న ప్రతిలో జేర్చియుండవచ్చును

లేక ఇట్లు కూడ జరిగి యుండును. భారత రచన ప్రారంభమునాటికే నన్నయగారికి వయసు చాలా మళ్ళియుండినది. భారత రచనకు కొన్ని సంవత్స రములు పట్టియుంటుంది. ముడిమిచేత యాతడు రాజరాజు మర జించుటకు ముందే మరణించి యుంటాడు. అనగా క్రీ.శ. 1060వ సంవత్సరమునకు ముందే మరణించి యుంటాడన్నమాట.

నారాయణభట్టు నన్నయగారి సహాధ్యాయుడు కాన, యంచు మించుగ నన్నయగారి వయస్సే కలిగియుంటాడు. అతడు నయితము నన్నయకు కొంత ముందో, ఆవలనో మరణించి యుంటాడు. అతని మరణానంతర మాతని కుమారుడో లేక అతని అభిమానులో భారత రచనకు నారాయణభట్టు చేసిన సహాయము భావితరముల వారికి దెలియకపోవునను ఆలోచనలో పై పద్యమును వ్రాసి అందు చేర్చియుంటారని చెప్పవచ్చును. ఇట్లుగుటలో అసహజమేమియు లేదు. ఇట్లు చేర్చుట నన్నయ, నారాయణభట్టులు మరణించిన సమీప కాలమందే జరిగి యుంటుంది. ఇట్టి పద్యము నారాయణభట్టు వద్దనుండిన ప్రతిలో ప్రక్షిప్తమై యుండును. ఆవల నన్నయభట్టు యింటనుండిన ప్రతిని జూచి వ్రాసికొన్నవారి ప్రతులలో నీ పద్యము లేకయుండుట, నారాయణభట్టు యింటనుండిన ప్రతిని జూచి వ్రాసికొన్నవారి ప్రతులతో సుదూర తటస్థించినదని చెప్పవచ్చును.

అప్పకవికి వ్రాసిన ప్రతిలో నీ పద్యముండినందున కాబోలు అతడీ పద్యమును నిత్య సమాస యతికి లక్ష్యముగా నిచ్చియుండుట తటస్థించెను. నిడుదబోలువా అప్పకవిని గురించి “అప్పకవి పై పద్యమును నిత్య సమాస యతికి లక్ష్యముగా నిచ్చి నన్నయయే రచించినట్లు తోపింపజేయుటకు మెలకువతో “నిర్వహింపగన్” అను అసమాపక క్రియతో రచించి చేర్చినాడు. దానితో నది నన్నయ భారతమున నతుకు కొన్నిది.” అని భావించినాడు. నన్నయయే రచించినట్లు తోపింప జేయుటకు మెలకువతో “నిర్వహింపగన్” అను అసమాపక క్రియతో రచించి చేర్చినవాడు నారాయణభట్టుకు సంబంధించిన వాడే కాని, అప్పకవి కాదు. అట్లు చేర్చినవారి ఆశయము వేరుగా యుంటుంది. భారత రచనకు నారాయణభట్టు పెక్కు సంవత్సరములు నన్నయగారితో తోడ్పడెను కాని, ఆ విషయము భారతమున వెక్కడా చెప్పబడలేదు. తుదకు సూచింపబడనూ లేదు. అతని సహాయము భావితరముల వారికి తెలియకపోవును గదా యను ఆలోచనతో వరాపద్యమును వ్రాసి చక్కగా

యాలోచించి, యంచుమించు తగినచోటనే చేర్చినాడు. కాని, వారే దురుద్దేశముతోనూ నిట్లు చేసినవి చెప్పుటకు సాధ్యము గాదు.

తెనుగు భాషను సంస్కరించి ప్రథమారాధ్యుడైనవాడును, అబ్రుల యావన్మహాదయమునకు స్థావకాచార్యుడైనవాడును, ఆంధ్రజాతికి సతతము ప్రాతఃస్మరణీయుడైనవాడును నగు నన్నయ కాను “విపుల శబ్దకాసనుడే” యయ్యును, నానా రుచిరార్థ మూక్తినిధి యయ్యును “దుర్గ మార్గజల గౌరవ భారత భారతీ సముద్రము”ను దళియుట కష్టము గనుక, కాను చేపట్టిన సహా కార్యము జయప్రదముగ ముగియుటకై నారాయణభట్టు యొక్క తోడ్పాటు నువయోగించుకొనెనని నన్నయ భారతము వందుండు “పాఠక పాకకాసనికి” యను పద్యమునుండి తెలియుచున్నది.

నారాయణభట్టు వాఙ్మయ దురంధుండు అగుటయే కాదు తనకు సహాధ్యాయుడు. సహాధ్యాయుడే కాక తనకు ఓష్ఠుడు. ఇష్టదేశాక యభిమత స్థితి గలిగియున్నవాడు. నారాయణభట్టు యిన్ని సుగుణములు గలిగియుండిన వాడైనందున, లోకజ్ఞుడైన నన్నయ తనకు తోడుగా నాతనిని విశ్వయించుకొనెను పై పద్యములో నన్నయగారికిని, నారాయణభట్టునకును మధ్యనుండిన మూడు విధములగు సంబంధములు చెప్పబడియున్నది. వారి మధ్యనుండిన యీ సంబంధములు వారిరువురికి దక్క రాజ మహేంద్రవరములో నుండిన వారిపరికి దెలియవు. నన్నయ భార్యమునందు రాజమహేంద్రవరమునకు గడు దూరమున నుండిన ప్రాంతములో విద్య సభ్యవించెను తర్వాత పెక్కిండ్లకా రాజధాని నగరమును జేరెను. ఒకవేళ వారిరువురు సహాధ్యాయు లని గొందరికి తెలిసియున్నను వారిమధ్య మంచి మైత్రియుండెనని పెలియదు ఎదలో భార్యమందొక వాతకాలయందు, ఒకే తరగతియందు, ఒకే గురువునొద్ద జనువుట ఏజము కాని, వారిలో నిందరిమిట్టి సన్నిహిత స్థితిపడుట కష్టము. కావున, యీ విషయము వారు తప్ప తిక్కనవారికి దెలియదు. అందువలన పై పద్యమును నన్నయభట్టి వ్రాసి, తనకు తోడ్పడిన మిత్రునివల్ల తన కృతజ్ఞతను నిట్లు దెలియజేసి యుండవచ్చును. అందువలన నా పద్యమును నన్నయయే వ్రాసెనని తేలుచున్నది.

అంతరాత్మ నవ్వుకుంటోంది...

డాక్టర్ గుమ్మనూరు రమేష్ బాబు

అసంవత్సరాది సంవత్సరమంతా
రాసుపేండ్రుని బృందావనం చుట్టూ
తిరుగాడుకుంటే
దోలాయమానంగా మనస్సెందుకో తోగాడుతోంది!

బెమటలు విండి వమిటలు తొలగి
పంకా రెక్కల వేడిగాయల ఊరడిల్లుతూ
హడావుడిగా
భక్తజనం చేస్తున్న హంగమా చూస్తోంది నవ్వు పస్తోంది!

అగరు వత్తులు వెలిగించి
అరటిపండుకు గ్రుచ్చడమెందుకో!
సాంప్రాత పొగలు బాగా దట్టించి
అన్ని పటాల ముందరా త్రిప్పడమెందుకో!

దేవుడి చుట్టూ
గిరగిరా తిరిగిన కొబ్బరికాయ తల బ్రద్దలు కొట్టి
దాని గుండె నీళ్లు తీర్చమనడమెందుకో!
తులసి నందులో కలిపి పరమ పవిత్రం చేయడమెందుకో!

కర్పూరం ఉండని
జిగేలుమనే హారతి వల్లెరంలో విలువునా తగలబెట్టి
ఆ దగద్దగల కళ్లకద్దుకోవడమెందుకో!
విద్యుల్లతలా మెరిసే మూలవిరాట్టును చూచి తృప్తిపడడ
మెందుకో!

కుంటుమపూజ
పంచామృతాభిషేకం
అర్చన
సేవ
రకరకాలు!

కామకలు

ముడుపులు
దోపిట్ల
[మొక్కుబట్టి
అనేకానేకాలు!

భజన గీతాలు
గోవింద నృత్యాలు
ఎన్నవి!
ఎన్నెన్నవి!
ఇవన్నీ ఆచారాలా?
ఎవరు ఎప్పుడు కనిపెట్టినవి?
ఇవన్నీ మనిషి విచ్ఛేదించిందే కదా?
ఇవే సరైనవని ఎందుకనుకోవాలి?

అయితే,
ప్రతిచోటా ఇది తంతు!
[ప్రపంచం ఎంత పెద్దదో
మనవాళ్లు ఆలోచించరా?
అంతే అంతే,
ప్రతి గుడియిందూ ఇది దోరణి!
[మొత్తం జనాభాలో
పనాతన ధార్మికులు ఏమాత్రం?]

కాసి ఒకటి మాత్రం నిజం
తెలుసుకోవలసిన పచ్చి నిజం
ఇక్కడ భారతీయులు
ఇంకోచోట ముస్లిములు
మరెక్కడో కిరస్తానీయులు
ఇంకెక్కడో జైనులు

బొద్దులు

యీదులు

పారశీకులు

నానారకాల మనుషులు

ఎందరో ఎందరెందరో!

ఎవరి ఆచారాలు వారివి!

మానవ భాగ్యోదయం కోసం

మానవజాతి వికాసం కోసం

ఎవరి పద్ధతులు వారివి

ఎవరి దాడులు వారివి

లయలె ఆందరి భావం ఒకటి!

అతిరషిస్తున్న లక్ష్యం కూడా ఒకటి!

ఆ దావాన్నే పరమాత్మ తత్వంగా

ఆ లక్ష్యాన్నే పరమాదర్శంగా

తీసుకొని సాగిపోయేవాడు మనీషులు, మహర్షులు!

వారి మతం లేదు, జాతి లేదు, ఏ రకమైన పట్టింపు లేదు!

వారి వినాసం నమస్త విశ్వం

వారి విశ్వాసం అమోఘానంతం

అది తెలిసిన వారి గొప్పతనం!

ఏనాటికీ తెలిసిరాని మహాశక్తి వనితనం!

విజయో కాదో

తపోఽపి ఓపో

అలోచిస్తున్న వాడు

చేతుల్లో కొన్నిరిచిప్పు పద్ధతి

దానినిండా పూలు, మంత్రాక్షతలు!

తేరుకోకముందే

ఇంకా తెమలకముందే

రెండు నెత్తిపీడి చిల్లకోవాలట

పూవు చెవిలో పెట్టుకోవాలట

నా భార్య అదేపనిగా అదేకిస్తోంది!

అలాగే చేసాను

అవయత్నంగా అంతరాత్మ శవ్యకుందోంది *

చౌడప్పవర్య!

రా తోపా యుండి, రహిని కుందవరపు

గా రిడలంగ పేర్వడసి మిగిల

కప్పులందున హాస్య కవిజాణ. గ న వి

ద్యా పోగుడలంగ యశమునంద

సోమయ పిదప, చూడ కందములకు

గాతరే ముడసె యిన్నక పడి

నీ పడి మర బాతి ప సభ

గడసి కెప్పినవాడె, కః రుతుంచు

బూ ప కక నవ్వెడు బుటు న్న

ధ్వజా వి డప్పవర్య నీ,

దీ మ ల గు, తెలుగుభాష

క మ రందర్మ మె గినె యాంధ్ర సుకవి

వేమనార్య!

అమర లో కమునకు అప్పరోగము లట్లు

ఇల కాటువెలదుల నిచ్చినావు.

తా లికి పోవు తా ముటలకెల్ల

తూర్పెత్తిపోయుట నేర్పినావు

కత్తె పూసిన గాయపు మందట్లు

పాలంభమున నీతి పరపినావు

నవ్వులాటుకు నాక, నవ్వులాటును నీవు

నీ ఆ రక్షణకు నీ నిలిపినావు

మె తగు హాస్యమందున కత్తి పదును

వెల మజేసిన మనయోగి వేమనార్య

దేశభాషను తెన్నుగు, తెలుగుభాష

కమర సౌందర్య మొనగిన యాంధ్ర సుకవి!

శ్రీ కవితవాయి లింగమూర్తి

చిత్రవధ!

శ్రీ ఏలూరి విజయ రాఘవరావు

దేవున్నవాళ్ళ పిల్ల.

చీకా చింతా ఎరగని చిన్నప్పట్నుంచి మితిలేని గారాబం, పరిమితి లేని స్వేచ్ఛలతో పెరుగుతూ, కళ్ళెం లేని గుర్రంలా కాలంతో చిందులాడుతూ, ప్రతిచోటా ప్రణయ సల్లాపాలతో 'గుస' 'గుస'లాడే యౌవ్వనపు రోజుల్లో, కళంపే చెవి గోసుకునే పరివర్తనాచిందెందుకో హఠాత్తుగా!

ఆమె కమల....

నోరు తెరిస్తే కవిత్వం పొంగివట్టే, గీత గీస్తే చాలు- అందాలట్టవడే వర్ణచిత్రమై కూర్చుంటుంది అబ్బాయి కుంచె మహిమేమిటో మరి!

అతనే రవి....

ఆ తర్వాతేం జరిగిందో 'పెద్ద' కథకుణ్ణడగల్గిస్తా. పసి పిల్లల్నిడిగినా చెప్తారు.

కమల రవిని ప్రేమిస్తుంది. పెద్దవాళ్ళ కిష్టం లేకపోయినా పెళ్ళి జరిగి తీరుతుంది. ప్రణయబీజాల్లో నాలుగు రోజులు స్వర్గంలా గడిచిపోతాయి. తర్వాత శ్రీవిత్త సమస్య లొకదొకడే బైటవడి కళ కఠినమైన కఠోర మట్టాలు ముట్టిస్తాయి నిత్య జీవితంలో. బ్రతుకు లోతుపాతులకు భయపడ్డ బీరువులు ఉష్టాంశ ముప్పాళ్ళ పూరణానికి మరణమే అంతిమ సాధనమని భ్రమిస్తూ, మందు తినో, గంగలో దూకో, రైలుకింద పడో - వివరాల వివరాలకు పారై - లోకంనుంచి పారిపోతారు కాళ్ళతంకా. పోతూ పోతూ బ్రతుకున్నవాళ్ళ జీవితాల్లో హెరమైన వికృత్యాన్ని గుప్పించి మరి పోతారు!

అల్లాగే జరిగింది పాపం!

కమల పోయింది!

రవి బ్రతుకుండి కూడా జీవన్మరణాన్నమభవిస్తున్నాడు! ఎక్స్‌ట్రాపంత్ పరితృప్తి, మైనంలా కరిగిపోతున్నాడు ప్రతిక్షణం!

తప్పు తనదే. ఒప్పుకుని తీరాలి...

కళాసృష్టిలో ముడిగి తానై వలచి వచ్చిన అర్థాంగినికి, ఇరవై నాలుగు గంటల్లో కనీసం కొన్ని మడియలై నా - అమె పంత్‌వం కోసం - వెచ్చించలేకపోయాడు రానూ రానూ! అనుకున్నదొకటి - అయిందొకటి! శ్రీమంతుల కుటుంబంలోంచి, చిరాకు సరకంలోకి వ్యయం దూకి తన్నుకాను శృంగారానిధ్యం చేసుకున్నట్టు ముటవతో కుంగి కృశించి, లోకం గాఢవిద్రలో వున్న ఒక అర్థరాత్రి, లోకంతోనే తెగతెగిపోయి చేసుకుంది కమల....

* * *

చార్య చనిపోయిన తర్వాత, అతనికి స్వంత వూళ్ళో కాలు కడపడానికి కిష్టం లేకపోయినా, వున్న వూరు వదలడానికి మనస్కరించలేదు, మరో వూళ్ళో సరికొత్త జీవితానికి 'ఓ' 'నా' 'మా'లు దిద్దడానికి దైర్యం చాలక....

కమలను గురించి అర్జిన కల్పనా కథలన్నీ మరిచివట్టు కాంతిని పొందడామె అఖిల తణాల్లో. కానీ - తనదిగా చలామణీ అవుతున్న వదార్థమేదో తనకు దూర దూరంగా తొలిగిపోతూ, కూన్యంలో అంతర్లీనమౌతున్నట్టు వీడకలలు కంటూ భయపడడం పరిపాటి అయిపోయిందీమధ్య. పేము తెత్తాలతో తమ చేతివి రామే చిరుదెబ్బలు చదుచుకుంటూ తీవిగా పోతున్న పోల్డర్లను చూసి చూడనట్టు సాయంత్రం రోడ్డుపక్కన నడుస్తుంటే, వారి జీవితాల్లోని సూటితనమైనా తన కబ్బలేదేమో అన్న పంచేహం మాటిమాటికీ స్ఫురించేది! చివరిసారిగా చిత్రం గీసి, అన్ని దొమ్మలకూ 'వొట్టి ఇది'గా చిచ్చుపెట్టి, తనూ కాంతంగా మరో లోకంలోకి మరుగుపడిపోదామనుకుంటాడు అప్పుడప్పుడూ.... అనలు "తన చిత్రాలెవరివి ఉద్ధరించడానికో?" అని మాత్రం తనెప్పుడూ ఆలోచించని విషయం....

గది ఊడ్చి మూడు దినాలైంది. దహన సంస్కారాల తర్వాత తంతు కోసం వచ్చిన బ్రాహ్మణుడు "వార్ధ"ని పంపించేశాడు. సంక్రాంతి చలి వాణుకొస్తున్నా, తన చిత్రాలకు మట్టికడ్డం కప్పిన పాత కంబళి తను కప్పుకోడు! కమల తని

కొంపలో - వరదా మూలగా - మని పూసుకున్న దీవపు పెమ్మను తుడిచి వొత్తి పెరిగించడానికై నా బద్ధకం వేస్తుందివ్వుడు! వీధి లాంతరు దగ్గర చదువుకుంటూ ఒక రాత్రంతా గడిచిపోయింది. మరో రాత్రి సాయంత్రం అయిదింటికే విద్రవోయాడు! పోతే- ఓ రాత్రి ఇంటికే రాలేదు! ఇదీ, జీవితపు వారికం....

తల్లివీ, తండ్రివీ, చెల్లాయీ చూస్తూ చూస్తూ 'నావీ' అని చెప్పుకోదగ్గ నాలుగు గోడల మధ్య గడిపిన జీవితాన్ని మరిచే, దాదాపు పది సంవత్సరాల పైబడింది. ఇల్లు విడిచిందెప్పుడో, ఎల్లాగో, అవయవ జ్ఞానకం చేసుకోదయ్యుకోదెప్పుడూ.

కమలతో తొలివరిదయం రోజున, ఇప్పుడు తనుంటున్న గది గోడమీద గీసిన 'ఉషాకన్య' బొమ్మలో ఘట్టుగా పొదిగిన తన పేరు చూచుకుని, పెద్దమనుషులో, పేరున్న కళారాధకులో తనకోసం వస్తారని తనకు ఆశ లేదు. వీధి చివరి బడిలోంచి వొట్టి పనివదైనా "మామయ్యా! నా బొమ్మ గియ్యవూ.... మావా! ఇవ్వాలి నేనూ, రోహిణి, ఇద్దరం సూచుంటాం.... కలిపి వెయ్యాలేం" అంటూ తనకోసం వస్తే, అదే తన జీవితాశయంలా- వాయ్యారంగా, వలపుక్షంలా - నేలకొంగుతూ టంచే అందు కుంటాడు! బడిలో చదివే పిల్లలందరి బంధువులూ రవికి పరిచితులే. ఒకటో అయో, ప్రతి యింట్లో తన చిత్రం వుంటుంది. అమ్మినవి కావు.... పిల్లలకు వంచిపెట్టినవి."

పీడి ఎదుపులో జమీందారుగారి కట్టడం చుక్కయ్య రిక్క పెడుతున్నది. "నా చిత్రం, నా పేరూ ఆ కట్టడంలో హంస తూలితా తల్పాం సహవాసం చేస్తున్నాయి. మరి నేనెక్కడ తలదాచుకున్నా జీవితం నడవడా యేమిటి?" తరచు తన్ను తాను ప్రశ్నించుకుంటాడతను. కొన్నాళ్ళు మునిసిడ్రకడే కారణం. కానీ - జాతువులు నివసించ విరాకరించే గృహ పరిసరాల్లో భవ్య సౌందర్యాన్ని బాంచుకుంటూ చిత్రాలు గీస్తూ, చిత్ర విచిత్రంగా జీవితనౌకను ఒడ్డు దాటిస్తున్నాడంటే ఆశ్చర్యమే!

బచ్చితంగా చెప్పాలంటే, జమీందారుగారి ముద్దు మనపడి శివత్వం ఆక్కరికొచ్చిందన్నమాట. కృష్ణదాసుగారి పుణ్యమా అంటూ, వెళ్ళిపెద్దల్లా 'భోజనం పెట్టమని' వంటవాళ్ళను వర్మాయించాడు. "ఎప్పుడూ ఇక్కడికే వస్తున్నా"డని, ఎంట వాళ్ళు జమీందారుగారితో చెప్పినట్టు లేదు. ఇది కారణంగా రవికి భోజనం గొడవ లేదనలేం. రాత్రి వంటవాడు రొట్టెలో కూర వేస్తుంటే 'పెళ్ళు'న మెడకులో ఒక గడ్డుప్రక్క గుచ్చుకొస్తుంది.

ఫిబ్రవరి

"ఇవ్వాలి అమ్మ, నన్నా, యీ కూరకు నోచుకున్నారో లేదో!"—

అరిటివండును పాయనంతో నంజుకుంటూ అనాలని పిస్తుంది "పాపం! ఇది కమలకు మహా యిష్టం!"

వంటింట్లోంచి చేతులు కడుక్కుని వీధిలోకి వచ్చినా, అనాటి వంటకాలన్నీ, నిజజీవితంలోని అభావాలు నేదో ఒక రకంగా గుచ్చి గుచ్చి గుర్తుకు తెస్తాయి! కొన్నాళ్ళుగా దీని అర్థం ఊహించుకోడం అసంభవమౌతోందకవికి!

భోంచేకాక కొంప చేరుకుని గది తాళం తీస్తున్నాడు. గొళ్ళెపు పండులో కనపడిందో కాయితం ముక్క. తీసి, చదువుదామనుకుంటూనే, సిగరెట్ పీక ముట్టిస్తూ, వరద్యానంగా ఆ కాయితం ముక్కను తేలులోకి తోసేకాడు!

అనాడు పసివాళ్ళు నేర్చుకుంటూ గీసిన చిత్రాలు దిద్దుతూ దిద్దుతూనే విద్రాచ్చేసింది. రాత్రి కమల కలలో వచ్చినట్టు స్ఫురించినా, అద్దంలాంటి ఆమె వర్చస్సును, కలగా తోసిపుచ్చ దానికి మరసొప్పలేదు. రెపరెప లాడుతున్న కనురెప్పలు రుద్దు కున్నా, సిగరెట్ పెద్దై వెతుకుతూ, మరో అపడోదయం ప్రారంభమైంది. తొమ్మిది గంటలైనా యిట్ట మద్యాహ్నంలా మందుతో ది బై ట.

మనసుకు తగ్గ మందనలే యీ కాలం తీరు! ఎక్కడ చూసినా క్రౌర్యం!

పోలీసుల కాయం వద్దడి!! వక్క వీధిలోనే! పట్టవగలే!

ఇది నిత్యకృత్యాల్లో ఒక అంగంలా తయారైంది గనక "రోజూ వచ్చేవాళ్ళకు యేదేవాళ్ళవ" రన్నట్టు, రవికి అలవాదంకా అలవా!"

కుపాకీ దెబ్బలను వాణుకుతూ, ఇంట్లో, బూజు పట్టున్న కమల వటం "ధనీ"మని పది ముక్కలు ముక్కలైంది!

మెల మెల్లగా కాచుకున్నై కన్నీటి పొట్లు... నన్నుగా కదిలినై 7 ఏ పదిమలు "దీపం అరిపోతుందా ఎప్పుడైనా.... రెపరెపలాడి అదీ అనంత తేజస్సులో కలిసిపోతుందంటే...."

"రవీ మామూ.... తాతయ్యెళ్ళారిప్పుడే.... భోంచేద్దాం రాండి" పరిగెత్తబోయే, జమీందారుగారి మనవణ్ణి, పరాకుగా

చూస్తూ గొణిగాడు రవి “అరే! ముఖమైనా కడగలేదే! మళ్ళీ భోజనం!”

కాలకృత్యాలు తప్ప, ముగించడగ్గ వసులేమీ కనిపించవు రవికి కొన్నాళ్ళు! ముగించడం విధి - పొద్దు గడవదు గనక! బడి పెంపుల్లో పిల్లలు గూడా రావడం అరుదు. అటల్లో మునిగి పోతారు వాళ్ళ వాళ్ళిండ్లలో. అసలు తన శిష్యబృందం ఎవరెవరి కాలాకు పిల్లలో కూడా తెలిసి, కాలానికి లొంగిన అమాయకుడు రవి!

అన్నట్టు - అనాదాదివారమైనా రామూ, రోహిణీలు మరీ మరీ చెప్పిపోయాడు ‘వస్తామని’. వాళ్ళ చిత్రం పూర్తయినా ‘మౌంట్’ కొనడానికి జేబులో ‘పైసా’ కూడా లేదీవ్వాలి! ఏం చెయ్యడం!?

భోంచేస్తూ పంటవాడన్నడిగాడు “నర్సింహూలా! కృష్ణ బాబుగారెప్పుడైతే నా అఃసరం వస్తే మీరు అదనపు డబ్బులిస్తారా?”

“హూ!! వడ్డీతో సహా జీతంలో మరహాయించుకున్నాడు మొన్న మా అక్క పెళ్ళికి తీసుకున్న అప్పుకింద! పై మాటలే బాబూ! ఏమో మీరడిగితే చెప్పలే ఆయన ముద్దుమనవడి గురువుగాడు గదండీ మీరు!

దబ్బు విషయంలో “రవైనా, నర్సింహులైనా జమీందారు గారికేమాత్రం లేదం లేదన్న” విర్ణయం తనది. గొడ్డులా ఇంట్లో రాపవళ్ళు వండి పెద్దున్నందుకు నిజానికి నర్సింహులుకే ఎక్కువ అదరణ చూపవచ్చేమో!

“చీ.... ఏం అడక్కపోతే....”

స్ఫురించిన భావాలకూతంగా సిగరెట్ ముక్క వెతుక్కుంటూ చెయ్యి జేబులో పెట్టింది. “కరెన్సీ”లా మనుషుగా తట్టిన కాయితం ముక్క అధ్వాట్లుగా తీశాడు

“ఎవీ! నమస్తే. మీకోసం వచ్చా. మీరు రాలేదీంకా. మీరు మా చెల్లికీ, తమ్ముడికీ ఇచ్చిన చిత్రాలు చూశా. మరిపి పోయానంటే నమ్మండి. నేర్చుకోవాలని వుంది. మళ్ళీ వచ్చి మాట్లాడతాను. ఓయించి, రేపు ఇంట్లో వుంటారు కదూ!

పెంపు. కాంత”

గొళ్ళంలో దొరికిన కాయితం ముక్క! చదవడానికివస్తుడు తీరిక దొరికింది! - (దొంగలుబద్ధ వారం రోజులకు కుక్కలు మొరిగివట్ట!) మాచక్కని లెటర్ హెడ్! క్షీరసాగరంగారి కుమార్తె కాబోలు. రాదవాళ్ళమ్మాయి. ఏమైనా విచిత్రమైన

తీవితమే తనది. కానీ జేబులో లేకపోయినా కలవాళ్ళతోనే స్నేహితం చీటికి మాటికి!

మారంగా దిష్టిబొమ్మలా చూలబడ్డ తన గదివైపు చూపులు మళ్ళించాడు. ఎవ్వరూ ఎదురు చూస్తున్నట్టు లేదు.

“అమె ఇవ్వాలి రాదేమోలే!”

గొళ్ళం తీస్తుంటే మరో కాయితం ముక్క విరాజమానమైంది! ఏమిటి రుక్మిణీ!!

“ఎక్కడి కెళ్ళారో తెలియదు. మళ్ళీ ఆలస్యమైంది. ఆలయానికి పోవ కాదు వచ్చింది. ఇప్పుడే వెళ్ళి తీరాలి. కనీసం రేపన్నా ఇదే సమయానికి క్రమమకోకుండా ఇంట్లో వుండండి.

నమస్తే. కాంత”

గొళ్ళం కబుర్లు నెమరువేసుకుంటూ తలుపు తీస్తున్నాడు!

“రవీ మామూ! మేం వచ్చేకాం”

వెనక్కు తిరిగాడు రవి. ఇమిడి ఇమడని బొత్తాలతో కాత్త సూటూ గొమా తొడుక్కుని హాజరయ్యాడు. రామూ, రోహిణీ. “ఇస్తా”న్న చిత్రం తీసుకుపో “పెస్తున్నా”మని ముందే చెప్పించారు గనక.

రోహిణీని ముట్టు పెట్టుకుంటూ ఎన్నాడు రామూతో “బజార్లో మౌంట్లన్నీ అయిపోయాయ్త్రా. మీ చిత్రం రెడీ. అనక మళ్ళీ వెళ్ళి మౌంట్ కొని, ఫ్రేమ్ పూర్తిచేసి ఎంచక్కా మీ ఇంట్లో స్వయం నే యిచ్చిపోతా. కోప్పడకండే!”

“ఓహూ!!”

ఏకగ్రీవంగా విరాకించారు రామూ, రోహిణీ.

“ఇదుగో మా అక్కయ్యచ్చిస చూపాయ నోటు. ఇప్పుడే కొనుక్కుందాం పదగదీ.... అవెక్కడ దొరుకుతయ్యో మాకు తెలుసు కూడా....”

పసివాళ్ళ చెపులు గిల్లుతూ “సరే వదండం”టూ బయల్దేర బోతున్నాడు రవి.

ఇంతలో వెనకనుంచి శబ్దం “రామూ! రోహిణీ! ఎప్పుడూ అదే వనా? నగం కాలం మీవల్లనే వృధా అవుతున్నట్టుంది వారికి పొంది. అమ్మ అపిల్లు కొన్నది మీకోసం.”

సొంత కారు శబ్దం కొత్తగాకపోయినా బెదురుగా వెనక్కు తిరిగి చూశారు పిల్లలిద్దరూ. పిగరెట్టు ముక్క వెలిగించబోయే

అగ్గిపుల్లను దాచేస్తూ గుమ్మం దగ్గరగా మంచున్నాడు రవి. తన పాత కొంపలో విరిగిన కిటికీల గజా ముక్కల్ను ముద్దుబెట్టు కుంటున్నట్టు మరి దగ్గరగా మంచున్న కారులోని వెనక సీట్ రోకి రామూ, రోహిణి గంతు వేశారు "నారాయణా! కార్ పోసి. అక్కయ్య కోసం మళ్ళీ వడ్డువుగానిలే"

కారు కదిలించాడు డ్రైవర్ నారాయణ. నగం దూరం పోయాక అడిగింది రోహిణి "అక్కయ్యెందుకొచ్చిందీ? మమ్మల్ని వెతకడానికా?

"కాదమ్మా. చిత్రాలు గియ్యడం నేర్చుకోడానికి"

"చూడండి! నేను చిత్రలేఖనం నేర్చుకోడానికొచ్చాను"

"అల్లాగే"

"మరి వరీక్షిస్తారా?"

"అల్లాగే"

"ఐయీ మీ "ఉషాకన్య" చిత్రాన్ని కాపీ చెయ్య మన్నారా?"

"ఊ"

కాంతికి అర్ధాక్షరాల బవాబులు నచ్చలేదు. 'కొత్త' కావడం పెల్లనేమోనివి నమర్తించుకుని గీస్తోంది చిత్రాన్ని.

"పాపం! కమల పోయిందిట కదూ! విన్నాను. మొన్న భాష్యంగారన్నాడు"

"ఊ"

వింటూన్నప్పుడు, ఏ ఆలోచనలో వున్నాడో అమె గ్రహించలేకపోయినా, భాష్యం పేరు వివగానే రవి మూతి ముడుచు కున్నట్టు స్పృహమైందామెకు. అతను కమలకు తమ్ముడుగా అన్నిచిసందుకు రవి ఎన్నిమాట్లో దింతించిన మాట విజం.

అందచందాలతో, శ్రీమంతుల కుటుంబంలో పుట్టినా, అనుకోకుండా తనలాంటి వీడ చిత్రకారుణ్ణి అందరి మెక్కించి వట్టు, తన జీవితంలోకి రావడాన్ని "యవ్వనాంధకారంతో, చేసిన తిక్కపనిలా" లోకమెంత అడిగిపోసుకున్నా - పాపం! ఆశ్చర్య అనకమై స పౌకిర్య ప్రవర్తన కమలది! అలాంటి కమలకు, భాష్యం, "తమ్ముడం"కే నమ్మలేం! దబ్బా, హోదా చూపి లోకమెంత పొగడినా భాష్యంలాంటి గోమూల వ్యాఘ్రాలను దరిజేర

నివ్వడు రవి. కారణం, అలిదురులు భేదించడం మాత్రమే కాదు; అనత్య జీవనాన్ని అనప్యాయంకోవడమే....

మళ్ళీ అడిగింది కాంత

"వింటున్నారా మీ "ఉషాకన్య" చిత్రాన్ని కాపీ చేస్తున్నా...."

వరద్యానంగా అన్నాడు రవి.

"ఊ .. చెయ్యండి చూద్దాం...."

పూర్తిచేసింది చిత్రాన్ని. విచిత్రంగా కాంత! చుక్క కూడా పొల్లుపోలేదు!

"నిజానికి, మూలంకన్నా ఇదే బాగుండేమో!" లోలోవల అమె పాపిర్యాన్ని క్లాపిస్తూ, తొణకకుండా అనుకున్నాడు రవి....

"రోజూ నేర్చుకోడానికొస్తారుగదూ?"

మురిసిపోయింది కాంత. "అల్లాగే. అభ్యంతరం లేకపోతే ..."

"...."

"మరి వెలవా?"

"ఊ"

గుమ్మం దాటి కిటికీవై పు ఓర చూపు చూస్తూ, మళ్ళీ వలకి రించింది కాంత "రామూ, రోహిణివాళ్ళ మౌంటు నేవివ్వడు కాని తీసుకురానా?"

"తొందరేంటి. రేపు చూద్దాలేండి"

"...చిత్రలేఖనానికి..... నెల రెంటివ్వారో తేలిస్తే వావుంటుంది"

"మౌంటుకు నరిపడ ఇస్తే చాలు"

కాంత తలుపు తెరుస్తూ వక్కున నవ్వింది కాంత...

"భావకవి!"

"నారాయణా! నాకోసం ఎవరై నా పచ్చారా మచింటికి?"

"భాష్యంగారమ్మా. రోహిణిమ్మగారితో మళ్ళీ వస్తానని చెప్పినట్టుందమ్మా"

"నరే. పద త్వరగా"

చర్మవ్యాధులకు



అతి గాఢంగా పనిచేసే అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్

చర్మవ్యాధులకు ఉపయోగపడే సాధారణ అయింట్మెంట్లు ఎక్కువగా చర్మం లోపలకు ప్రవేశించలేవు. కాని అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్లు విశిష్టంగా చేరిఉండడంచేత అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్లు మాత్రము లోపలకు ప్రవేశిస్తుంది. సాధారణ చర్మవ్యాధులను అతి క్షీఘ్రంగా నిర్మూలించి చర్మాన్ని పూర్వస్థితికి తెచ్చి సహజంగాను అరోగ్యవంతంగాను ఉంచుతుంది. అమృతాంజన్-డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్ తామర, గజి, దురద ఇతర చర్మ రోగాలకు అదర్శమైన నివారణ, నేడే కొనండి!

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ 42-45, ౧^{జ్} వర్క్ రోడ్డు, మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited 

వేగంగా కదులుతున్న కారు చక్రాల మరుపిడికి రేగిన దుమ్ము బొరలు బొరలుగా వక్కనే పొగిబోతోంది. చొంగనిద్ర బోతు మెల్లమెల్లగా వ్రవంచాన్ని మింగుతున్న కాలం కంట్లో పీడకలల్లా ఎక్కడెక్కడో జరుగుతున్న హత్యలు, మావభంగాలు విరసిస్తూ కాబోలు - గుట్టలు గుట్టలుగా సుడిగాలికి ఎలతుటాకులు రాలుతున్నై. దరిద్రుడి మడుటి రేఖల్లో చెదిరిన కురుల్లా, బోలీసు కాల్పుల రక్తం మరకలింకా 'విక్కు' 'విక్కు' మంటున్నాయా రోడ్డుమీద.

దురంగా వీధి మలుపులో వెనక్కు తిరిగి చూసింది కాంత, కారు అద్దంలోంచి పరాకుగా. కలా వ్రతీతులా మంచునే పున్నా డింకా రవి!

కృష్ణాంబుడ చ్చాయల్లో 'దకుక్కు'న విద్యుల్లతలు వెలగడం సృష్టి వైచిత్ర్యమే. కాంక్షకాంతులు సృష్టిందని జీవితాలకు, రెప్పపాటులో నవ్వు జోతులను చూడగలిగే ఆశ బొటమరించడం అమాహ్యమేమో! కానీ విపులుగుప్పిన నిక్కులో ఉన్వత సాంతం వుడిగిబోయిందనలేం.

మట్టి మనకబొరలను చీల్చుతూ పరిగెత్తిన కారువైపు చూస్తూనే మంచున్న రవి నివ్వెరబోతు అనుకుంటున్నాడు.

“కళామూర్తి అమె!!”

• • •

కాంత ఇల్లు చేరుకున్న కాసేపట్లో భాష్యంగారొచ్చారు. తన మేనమామకు దూరంబోయిపో, కాగా దబ్బున్నవాడనో, కాస్త గౌరవంగా చూస్తారతన్ని కాంత యింట్లో. అయితే— అతన్నర్థం చేసుకున్న వ్రత్యులు అతని దరిజేరడానికి నిరాకరిస్తుంది! అర్థం చేసుకోనివ్వడమే అరుదు! అదే అతని చాక చక్కం! వేపాకుకు చక్కెర పులిమి అందిందగల విరానాలన్నో తెలుసతనికి!

అడిగిందామె “బాబూ! మీ ఎగ్జిబిషన్ మాచేసిటి?”

“దాన్ని గురించి మాట్లాడానికి వచ్చా. పచ్చే మాసానికి విద్యమౌతుంది. వట్నం వెళ్ళి అనేకుల ఆర్థిక సహాయం లాక్కొచ్చా. మరి నీ చిత్రాలు తయారా కాంత?”

“అడిగారు గనక చెబుతున్నా. రవి గీస్తున్న అద్భుత కైరి ముందర, నా చిత్రాలు దిప్తిబొమ్మల్లా కవిపిస్తున్నాయనాకు! నే నేర్చుకోడం మళ్ళీ ‘ఏ’ ‘వి’ ‘సి’ దగ్గర్నుంచి

మొకరెట్టానంటే నమ్మకాలా? - అదివరే రవిగార్ని చిత్రాలిమ్మని అడిగారా?”

ఓబ్బసారి భాష్యంగారి ముఖకవళికలు మారిపోయా యెందుకో! “హా!! అంత లోటుగా కవిపిస్తే నేనే గీస్తాను. ఆతణ్ణిదగడం అసంభవం....”

ఎదో యెదో బోతున్న బ్రమరాణ పరిమితిలేని పరిధుల్లో వెతుక్కుంటూ దూరదూరపు గులాబీల నాశ్రయించి అశ్రూ ణిస్తాయి అవతిదూరంలో కుప్పిగంతులు వేస్తున్న కూపస్థ మందూకాని కవగతమే కాదా సువాసన! రవిలాంటి ఉత్తమ కళాబ్రహ్మ తమ మేడల నీడల్లో పరాకుగా పదారులు చేస్తుంటే, “కాద”ని లోపిపుచ్చి, అందని మానిషళ్ళ కాసించడంలో, భాష్యంగారు బొంజే అనందం కాంత కర్ణంకాలేదు. అసలీ నాటకం రంగభంగం కావడానికి కమల నిష్క్రమణే కారణమేమో! భాష్యంగారికి చిత్రకళంటే తలా తోకా తెలికపోయినా, తద్వారా నాల్గ రాళ్ళు చేసుకునే ముత్రమతనికి కరతలామలకం! ఇప్పటికెన్నో పెయింటింగ్ ఎగ్జిబిషన్లు చేయించారు - జేబులు వింపుకోడానికే గాని, కళలో అనక్తివల్ల మతరాం కాదని అందరికీ తెలిపిన విషయమే! కానీ లేని కళాకారుణ్ణి కమల పరించడంతో, మనసులో బద్దవైరం పాకుకుపోయింది రవిపట్ల. కమల మరణంతో యీ వైరం చరిమస్థాయి నందుకుంది. ఓబ్బసారి కూడా రవి చిత్రాలకు చేయూత నివ్వలేదు. పైగా, కళా వ్రవంచంలో రవికాక అజేయ మైన ప్రాసముంకనీ, దాన్నెలాగైనా నాశనం చెయ్యాలనీ, భాష్యంగారి పట్టుదలెక్కువైంది మధ్య.

అయిన చేతిలో ఒక కత్తు కానీ తెచ్చిచ్చి, లోపలికెళ్ళింది కాంత. అతనితో యిక మాట్లాడబుద్ధి కాలేదని వేరే చెప్పాలా! అయినా అతనికి రవి చిత్రం - ఈమధ్య గీసింది - చూపించి తీరాలి....

“రామూ! మొన్న రవి మామ మీకిచ్చిన బొమ్మేదీ?”

“దేవుడి వటాల దగ్గర పెట్టించుమ్మ. నాన్నగారికెంతో బాగుంటే, అలా చేయమన్నారట. అయినా నాకిచ్చిన బొమ్మ, అమ్మా నాన్న లాక్కోడం అన్యాయం కాదక్కా?”

దేవుడి మంటపం దగ్గరికెళ్ళి చూపింది కాంత. అద్భుతం! “కచ దేవయాని!” బ్రహ్మాండంగా వుంది! చిద్విలాసంగా సూర్య చంద్రాదులతో వెలుగుతున్న వికాలకాలంలో, యే మూలో మాటు

మరిగిన చిన్న కాలలా, చిత్రం అడుగున నన్నుగా పంతుకం
చేకాడు చిత్రకారుడి పేరు

“రవి”

“ఓసారి లోపలికొచ్చి, మా కమ్మడికి మీ ‘కావగాడు’
ప్రెజంట్ చేసిన చిత్రం చూస్తారా” అంటూ పరుగున దేవుడి
మంటవం దగ్గర్నుంచి ద్రావింగ్ రూమ్‌లోకి పరిగెత్తుకొచ్చింది
కాంత!

కావ్యం లేదు.

ఎప్పుడో లేచిపోయాడు!

కమల వరలోకగతం కాకమునుపే “కావా” అని పిలవడం
అరుదు, రవిని. పనివాళ్ళు నోరూరా “రవి మామా!” అని
పిలుస్తుంటే, సహించలేని ఈర్ష్యాగ్ను లతనిలో రగులుకున్నాయని
గ్రహించింది కాంత. తనలోతను బాధపడుతూ అనుకుంది.

“భస్మీకూతమైనా, వజ్రాల్లా తేజస్సును విడచి జీవితాలెన్ని
లేవు!” ఈనాటి అగ్నిగుండంలో మగ్గుతున్నా, లొంగని రవి
పేరు తల్చుకున్నప్పుడల్లా కాంత వర్చస్సులో మెరిసే మంద
హాసాని కంఠార్థమేమో ఇది! ఇప్పుడు రోజూ అతనిదగ్గర
చిత్రలేఖనం నేర్చుకుని వస్తుంది. పాపికొండల కరకు రాళ్ళ
హృదయాల్లో, పాలరాతి ‘నిగ’ ‘నిగ’లు బొడిగే ఉన్మనశా,
గర్జించే పింహపు బీషణాకృతిలో గోముల ప్రవన్నత దిద్దే బాక
చక్కమూ, రవి పట్టుదలతో నేర్చుకున్నాడామెకు. “మీరు” అని
పూర్తి చెయ్యాలనుకున్న వాక్యాల్లో తడబాటు చూచి నవ్వుకునేది
మొదట్లో. “రవి!” అని పేరుపెట్టి పిలవడానికి పెదమలు
కదలడంలా ఇంకా! అభిమానాన్ని మించిన వ్యక్తావ్యక్తమైన
మధురభావమేదో ఆమెను “పిడిస్తున్న” దనడానికి సంవిద్ధులం
కావచ్చు. కానీ బాహ్యంగా ఒప్పుకోదామె! రవి గదిలో, తుడిచి
తుడవనట్లు అతికిన దుమ్ము నూదుతూ, పుస్తకాల బీర్వామీద
అతికించిన చిత్రాన్ని ప్రశంసిస్తుందొకనాడు.

“ఎంత బావుందబ్బా! ఏ కొద్దిమందికో దత్తవరా
లిలాంటివి!”

“కొంచెం ప్రమిదలు తుడిచి దీపాలు వెలిగించిపోదురా.
నూనె ఒలకబోసుకున్నా.... చాతగాని వ్యాపరం... కాస్త
సహాయం చేద్దురా!”

“చేద్దురా” - అనకండి. “చెయ్య కాంత” అంటే
చేస్తాను!” చిలిపిగా బివాదిస్తుంది కాంత....

-పిచ్చిమనిషి!! అనలు కళాకారులంతా పిచ్చివాళ్ళే వ్యతః!-

“చీకట్లో కూచోడం చూసండింక.” కాంత పుణ్యమా-అని
గదిలో దీపాలు మళ్ళీ వెలుగుతున్నై!

అన్నా చెల్లెళ్ళలా వారిద్దరూ మెరిగిన దినాలు లెక్క
పెడదామనుకుంటుంది. ఏకోదరత్వానికి భంగంగా పలికిన యే
ఒక్క ముక్కో జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని ఆమె ముడిచిన వేలు పైకి
తీయిస్తుంది. విశిష్ట ప్రేమకు రూపం లేదని వాదిస్తారామెలోంచి
ఎవరో!

కొన్నాళ్ళుగా రవి కూడా తనకు తెలియకుండానే కాంత
లోని నహృదయాన్ని కౌంగిచూస్తున్నాడు! భార్య పోయినప్పటి
నుంచీ అపావృతమైన వధాల్లో యేకాకిగా నడుస్తున్న అతని
కిప్పుడు “కోడెవరూ లేర”ని భయం వేస్తున్న డేమో, ఆదీనునిలా
అధారాని కెదురుచూస్తాడు! ఈ ఆళ తనకు కల్పించిన కాంత
ఇంటికి వెళ్ళిపోయాక, పోయిన పంచమినాటి మసక వెన్నెట్లో
చుక్కర్ని లెక్కపెడుతూ అనుకున్నది ఒక్కపాఠే, అతను.

“నేను కమలను మరిచిపోలేదు కదా!!”

చరిత్ర తిప్పి తిప్పి పాత పేజీలు తిరగేస్తుందంటారు.
కమల కూడా కాంతలాగే ఒకనాడు అపరిచితురాలు. మర్నాడు
తన కళలో తీపి చూపిన శిష్యు. మరికొన్నాళ్ళకు ధర్మవత్తి!
భావుకుడైన తను, ఇల్లాగే, చేసిన తప్పే చేస్తూ, జీవితం
గడుపుతుంటాడా?

ఈ సందేహం కలగడం, ఇదే అతనికి మొదటిసారి....
రాసిన తప్పును కొద్దేస్తున్నట్లు, గాలిలో వంకరగా చేయి విసిరాడు

“ఏ.... ఎప్పటికీ కాదు....”

సాయంకాలం కారులో షికారుకు రమ్మంటుంది కాంత.
విక్కచ్చిగా ‘వద్ద’ని అడ్డు చెప్పినరోజూ కద్దు. ‘రాలేన’ని మెత్త
బడిన దినమూ కద్దు.... విజంగా షికారుకెళ్ళిన దినం మాత్రం
కనిపించదు. ఎంత చమవుగా వర్తిస్తున్నా, చిన్న విషయాల్లో
ప్రీతి నొప్పించడం పరిపాటి కాదని రవికి తెలియదేమోనని విచా
రించేది కాంత....

“అకాశమంత కళాతజ్ఞత ఇమిడిన బుర్రలో, యీపాటి
చిన్న విషయానికి భావు లేదా?” అన్న సందేహం ఆమెకు లేక
పోలేదు.... లొకితుడు కాదని తెలిసి, వట్టుబట్టడం ఆమెదే లోపంగా
గ్రహించుకుని, షికారుకు పిలవడమే మానేసింది.

వెలుగువిస్తున్న కొవ్వవత్తి తవలో తానే దిగజారు తున్నది.... మైవంలా ఈనాటిపై పుటు బొట్టుబొట్టుగా కారుతోంది కాలం!

* * *

కాంతను చూస్తూ నర్వావనరాలూ మరిచిపోగల స్థితి వచ్చిందివచ్చు రవికి! అమె దగ్గర లేచే, చిత్రం తీయడాని కువక్రమించనేలేదు! ఎప్పుడో తాను మొదలుపెట్టిన “స్వప్న సుందరి” చిత్రాన్ని పూర్తిచేయడానికి కుంచె అందుకుంటే యెప్పుడో ధాయగా తన్ను వలకరించి, కలవరపడుతూ మాయ మౌతున్నట్లు కలలు గంటాడు!

“అలాంటి వచ్చాడు.... కొంచెం విశ్రాంతి తీసుకోవాలి.... ఏమిటలా చూస్తారూ... నేనే.... మీ క....ను....ల....ను....”

ఇంకో స్థితి ఇది!!!

కానీ—

రాను రానూ రవికి అంతర్వాణుల్లో అభిమానం తగ్గు తోంది. ఎవరో రోవలనుంది వాగి వాగి విసిగి మానేసినట్లు, అట్టే బలంలేని అనుమానాస్పదమైన భావన మిగిలిపోయిందంతే....

“రవిగారూ!”

పోస్తున్నాడు!

“అవును. ఇవ్వండి”

ఎక్స్ప్రెస్ ఉత్తరం.

ఎప్పుడో మరిచిపోయిన దిస్తురీ చూడగానే ప్రాణం లేచి విచ్చింది. స్వగ్రామాన్నీ, ఇంటినీ, ఇంటికి వేసిన కప్పునూ బహుశా మరిచిపోగలిగాడేమో కాని, అందులో నివసించే తల్లి, తండ్రి, చెల్లెలూ కనుపాటల్లో మెరికారా ఉత్తరం చూడగానే....

విప్పి చదివుతున్నాడు...

విశాలమైన మదురంతకంతకూ ముడిబడుతున్నది.... రెండు కళ్ళలోంచి గంగా యమునలు కారుతున్నాయి....

వేళ్ళచుట్టూ ఉత్తరం బెదురు చూపులు చూస్తున్నది.

ఉత్తరం చూస్తూ - అరిసిన ప్రయాణీకుడిలా.... బాణం లగిరిన ఆడలేడిలా, కూలబడి ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచాడు....

“మమతలు!.... మందులు!.... వెయ్యి రూపాయి!.... అబ్బా!....

తండ్రి తీవ్ర వ్యాధిపాలై వాడు. చెల్లెలికింకా పెళ్ళి కాలేదు. తమకు లేని బెడద వంశానికి పట్టింది! రవి పెళ్ళికిగాను చేసిన అప్పు వడ్డీతోపాటా కొండల్లా పెరిగింది. రోజూ డమ్మిడి అదాయం లేని మూడు జీవాలకూ తిండి అర్చులో మరి! ఇలా, రానూ రానూ, తన తాత ముత్తాతల కాలంనుంచీ తమ కాల్రయ మిచ్చిన కుటీరం తాకట్టుకింద పోతున్నదట! కడపారిగా, ‘కొడుక’న్న సంబంధం సార్థకం చేసుకోమనీ, ఒక వెయ్యి రూపాయలైనా సాయం చేయమనీ, అలా చేస్తే “బహుశా, మీ నన్నగారి అతిరు కణ్ణాలైనా కాంతంగా గడుస్తాయేమో!”ననీ అ లేఖలో రవి తల్లి కన్నీళ్ళు కారుస్తూ ఉదహరించింది....

“ఇంతకూ మువ్వ వాగున్నావా నన్నా.... మా కోడలు వన్ను జ్ఞాపకం చేసుకుంటుందా.... పిల్లలెందరు.... తమలను మరీ మరీ “అడిగా”వని చెప్ప....” ఎన్నెన్నో రావించడమ్మ!

కొవ్వవత్తి కరిగి నేల కొరిగింది....

సగం పూర్తయిన “స్వప్న సుందరి” చిత్రంపై పు చూస్తూ, నిట్టూర్పు విడిచాడు రవి “నీవే నన్ను రక్షించాలి.... నా కుటుంబానికి పునర్జన్మ ప్రదానంచేసి పోషించాలి....”

కార్యదీక్ష భూతంలా అవేళించింది! సంయమికి మించిన మనోబలం కాండవిస్తున్నది కృకుటి వంకరలలో!

“జమీందారుగార్ని దబ్బిడిగి లాటం వుండదు. కాంత నడగనే అడగమ. నా చిత్రం నా కుటుంబాని కన్నదాత కావాలివచ్చు....”

మధ్యాహ్నం కాంత వచ్చినా పాతాని కువక్రమించలేదు.

“కాంతా! ప్రదర్శనం మాడేమిటి?”

“మరో పక్షం రోజుల్లో అరగవచ్చు. కానీ—” కాంత మాట పూర్తికాకుండానే అంటున్నాడు “నా చిత్రాలు పంపుతున్నా. దబ్బిస్తారా?” అతని అమాయకత్వం రోజుకు రోజూ పెరుగు తున్నట్లు చూస్తూ, గుండె చెరుసవుతోంది కాంతకు... మెల్లగా అంది

“దబ్బింత.... అవసరమయితే... నేనే..”

“కాదు నా “స్వప్న సుందరి” వన్ను రక్షించి తీరాలి. భాష్యం ‘బావ’ ఒప్పుకుంటాడా?”

భాష్యం బావ!! రవి జీవితంలో మొదటిసారిగా, భాష్యం- ‘బావ’గా అత్తుడై మారడం కాంత గుండెల్లో కుపాకి గుండులా

“పేలింది! “జవాబేం చెప్పాలా” - అని నందేహిస్తున్నది కాంత. ఇంతలో రవి అడుర్గా అన్నాడు “నంస్తానాదీశ్వరు వెవరో చిత్రాలు చూడాలికి, కొనడానికి వస్తారుటగా”

అలోచించింది.

మళ్ళీ ఆలోచించింది.

అతని సుఖమే తన సుఖమిప్పుడు....

“అవును వంపించండి.... నేను కూడా మీరు వేర్పిన చిత్రాలు కొన్ని వంపుతా”

“ఓ! అంతకన్నా ఏం కావాలి! ముందు నా “స్వప్న సుందరి” చిత్రం ‘విర’ ‘విరా’ పూర్తి చేయాలి!”.

విగ్రహంతో లేచి, అక్కడ కాంత వున్నదని కూడా మరిచిపోయి రంగులూ, కుంచే యేకత్రితం చెయ్యడం మొదలెట్టాడు రవి! మరణశయ్యమీదినుంచి తండ్రిని బ్రతికించాలి.... అప్పుకింద పోనున్న కుటీరాన్ని దక్కించుకుని తీరాలి....అబ్బ! ఎందరు తల్లిదండ్రులలా వంసార సాగరంలో - యీ దేశంలో- తల్లడిల్లిపోతున్నారో! అమ్మ రావిన ఒక్క ఉత్తరం, తనలో ఎంత మాల్పును తెచ్చిందీ!! అసలు చిత్రాల ద్వారా దమ్ము వంపాయించాలన్న ఆశ కలగడం రవి కదే మొదటిసారిమో!! “అమ్మ!!” “అసలు కమల పోయిందని కూడా తెలిదామెకు పావం!”

మళ్ళీ వీధిలో కుపాకుల మోక!!

అలవాటువడ్డా, కలవరం తగ్గలా ఇవ్వాలేందుకో!

“భగవంతుడా! నీవు సృష్టించిన లోకాన్ని నీవే, లేవిపోవి కల్లోలాంతో నాశనం చేస్తావెందుకయ్యా! వీసీ .. ఒళ్ళి మనవి.... జీవితంలో యేవో కొత్త ఆశల నంకురింపజేశావ్.... మళ్ళీ అడుగులోనే హంసపాదులు రాటుండా రక్షించు దేవా!...”

ఏమిటో.. ఎన్నెన్నో పిచ్చి ఆలోచనలు....!!

ఎవరో తలుపు కొట్టారంతలో.

“ఎవరది?”

“ఒక్కసారి తలుపు తీస్తారా?”

ఎవరో కొత్త గొంతు!

“ఎందుకూ?”

“చెప్తాను తీద్దురా....”

తలుపు తీశాడు.

వక్కింటి వంతులు!

ఊసుపోలి దినాల్లో అడపా దడపా రవి ఇతనితో మాట్లాడే వాడు కమల బతికున్న రోజుల్లో. అది వీరి మిత్రత్వం కాదు.. పుత్తి ముఖవరిచయం మాత్రమే. అతని పాత సంభాషణల వల్ల రవి ఊహించుకున్న విషయ మొక్కటే.

“పని చేయలేని మాటకారి” అని! అంతకన్నా గ్రహించ దలుచుకోలేదేమో అసలు....

“ఈ సామాన్లు మీ ఇంట్లో వుంచనివ్వండి కొన్ని దినాలు. బయట దొంగలమయం కదూ.... మా అన్నగారికొంట్లో వాగ లేదట! తెలంగాణా వెళ్ళివస్తా. ఊర్పించొద్దాక తీసుకుపోతా లేండి... మీకేమీ ఇబ్బంది కలిగించను.”

‘కాద’వడం చేతగాడు రవికి!

“అల్లాగే”

పెద్దై వుంచి, కనీసం ‘థాంక్స్’ అని కూడా చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయాడతను.... పాము కరిచినా చెప్పి కరుస్తుందంటారు!

హడావిడిగా ఇలా అరగడిం గమ్మత్తుగానే వుంది రవికి! ఏమి దాచివెళ్ళాడో తన కనవసరం గనక అతడు తిరిగి వాటి విషయం ఆలోచించడం మానేశాడు.

“స్వప్న సుందరి” పూర్తిచెయ్యాలి. ఇప్పుడు జీవితాని కదొక్కటే ద్యేయం.... తలుపు వేసేశాడు....

నిద్ర రాకున్నా కలలు కంటున్నాడు మళ్ళీ!..

కలలే కుంచె నాడిస్తున్నాయి!!

కలలే భూత భవిష్యత్తులకు పునాది!!

బ్రహ్మాండమైన ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నై ‘ఎగ్జిబిషన్’ను విజయవంతం చేసేందుకు. వరుల వలుకుబడి తనదిగా చేసుకోగల మధ్యవర్తిత్వపు కీలకాలెన్నో సాధిస్తారు ‘అతి’ లోకజ్ఞానం గల చతురులు! భాష్యం విద్ధవాస్తుడీ విషయంలో. ఈ చిత్ర ప్రదర్శనం యేర్పాటు చేయడం మూలంగా, ముక్తి రక్తి చూడందకవికి నిద్ర రాదు. “గొప్పవారి”మని భ్రమపడుతున్న చిత్రకారుల నెందరినో పిలిపించాడు. ఉన్నతస్థాన మలంకరింపించాడు గోదలమీద వారి చిత్రాలను. రవిని పిలవడానికతని నోరాడనే లేదు. ‘ప్రీ’ అన్న

అభిమానమే కాంత నతను అహ్వనించడానికి కారణమై వుండ వచ్చు. అంతకుమించి, ఆమెనుండి అతనేమైనా అశించాడేమో వన్నది పరో విషయం!....

రవి ఇంకా కలలు కంటున్నాడే కాని, అసలు సంగతతవితేం తెలుసు పావం! తల్లిదండ్రుల ఆశయ సంఘర్షికి దోహదం కాగలనన్న రైర్యం అతనిలో ఉనికిపోతున్న దింకా....

పొద్దున్నే కాంత కనిపించింది మళ్ళీ....

“రవీ!”

“ఊ!”

చెప్పాలో అక్కరేదో ఆలోచిస్తూ ఆలోచిస్తూనే చెప్పేసింది.

“మన చిత్రాలు.... మన చిత్రాలు.... భాష్యం తీసుకో లేదు... నీవి “వద్దం”దే, నేనూ “ఇవ్వమ పొమ్మ”న్నాను....”

జాలిగా మట్టి ప్రతిమలా నుంచుని కూన్యంలోకి చూస్తోంది కాంత....

ప్రళయం!!

రవి కలలన్నీ మాయమయ్యా యొక్కసారిగా!!....

పొవీ కాంతనే దబ్బడిగితే!

“వీ!”

ఇన్నాళ్ళుగా పూలూ కాయలూగా యెదుగుతున్న ఆమె మిత్రతను తన తుచ్చ అవసరాలను తీర్చుకోడానికి వివియో గిస్తాడా? కానీ....

కన్నతండ్రి వంచప్రాణాలూ వీలవీడల్లా పోకినై రవి హృదయంలో.... దిగులుగా కిటికీలోంచి బైటి ప్రపంచాన్ని ఏహ్యంగా చూస్తూ కాంతను పిలిచాడు.

“మరీ....”

అడగడలుచుకున్నది నోరాడలేదు.

“చెప్పండి ... డబ్బు కావాలా?”

“కాదు.... ఏ చెయ్యమంటావ్ కాంత... ప్రదర్శనంలో పాల్గొని తీరాలి....”

కాంతకు గుడ్లల్లో వీళ్ళు తిరిగాయి. ఇన్ని దినాలుగా అతనిలో కలిసి మెలిసి తిరుగుతోందే కాని, అతనికి తనకూ వున్న వంబందం మరెప్పుడూ పూహించుకోలేదు. కనికరానికి, ప్రేమకూ

అద్దే లేదం లేదేమో! రవి జాలి చూపులామెను ముక్కలు చేస్తున్నాయి.... ఎలా అతన్ని ఓడార్చాలో తెలియదం లేదామెకు.... ఒళ్ళిసారిగా ముద్దు పెట్టుకుందామనిపించింది!!!

కానీ—

అడుగు తీసి అడుగు వెయ్యలేకపోయింది....

రవిలోనూ అదే యుద్ధం జరుగుతోందని ఆమెకేం తెలుసా!

దెబ్బతిన్న హృదయం ఉపకాంతిని కోరడం సహజమే....

“అక్కా!”

రామూ పిలవడంతో వీరి ఆలోచన లొక్కసారి సద్దుమణి గాయి.

“భాష్యంగారు మనింటికొచ్చారు. మాట్లాడాలిట నీతో”

“పొమ్మను. వనుంది. ఇప్పుడు రాను” ఆలోచించకుండానే అనేసిందావేళంతో. తనకు అప్పుడైన రవి చిత్రాలు స్వీకరించడానికే వెనుదీసే చవటలందరూ తనకు ప్నేహితులా!

రామూ వెళ్ళిపోయాక అన్నాడు రవి “కాంత! నా “స్వప్న మందరి” చిత్రం చూస్తే భాష్యం ‘కావ’ ముగ్గుడై పోతాడు. రమ్మవరాదూ?”

“అసలు చూపించకండి. అతనే ఎప్పుడోకప్పుడు చూద్దం పడితే, మిమ్మల్నిదగవందుకు సిగ్గు తెచ్చుకుంటాడులండి.... అయినా నాకు మాత్రం చూపించారేంటి మీరింకా!”

“పూర్తవుతోంది. భగవంతుడికన్నా ముందు నీకే చూపిస్తా.”

ఆ చిరునవ్వు, అందాకా మగ్గుతున్న ఇరువురి ఆకాంతిని లేదింది!

అన్నదామె “నేనాక స్లాన్ వేళాను. ఎగ్జిబిషన్ హాల్ మన జమీందారు కృష్ణదాసుగారిదే. వారు మనకు అప్పురే గదా! భాష్యంగారి చిత్ర ప్రదర్శనం లోవల రూమ్ లో జరుగుతుంటే, హాలు బైట వరండాలో అదే సమయానికి మవిద్దరి చిత్రాల ఎగ్జిబిషన్ హుషారుగా జరుగుతుంది! జమీందారుగారికేమీ అభ్యంతరంలేదుట. మరొకరి కాళ్ళు బట్టుకోవాల్సివ అవసరం లేదెంక. ఎవరేమనుకున్నా ఆమెకోనీ - మవిద్దరం....”

కాంత మాటలు పూర్తికాలేదు.... పొంగిపోతున్న ఆవేళంతో ఎగిరి నుంచున్నాడు రవి! తన చిత్రాలే తన హృదయాన్ని స్పందించే సునిత భావాలన్నింటికీ సాక్షులు! ఒళ్ళిసారిగా కనిపించుకుని కాంతను ముద్దు పెట్టుకున్నాడు వణికిన వర్యంతం!!

బక్కమైన అంతరంగాల్లో దైహిక సుఖానికి మించిన బ్రహ్మానందం కాండవమాడింది!

హోరుగాలి.

పగిలిపోయిన కమల పటానికి కట్టిన తాడు 'గిల' 'గిలా' కొట్టుకుందోంది వంశరంలోంచి జారి కుంపట్లో వడిన పావురంలా..

రవీ, కాంతా, దివినుంచి భువికి దిగేటప్పటికి గడియారం నువ్వు రెండుసార్లు పైనుంచి కిందికి పైకి వలయాలు కొట్టాయి!

ఏగుగా కిందికి చూస్తూ బుగ్గ తుడుచుకున్నది కాంత. చిరునవ్వుతో పెదిమలు మారుని విల్లలా వంపు తిరిగినై...

“పస్తాను”

క్షణం చూచి చూడవట్టు నుంచుని, పరిగెత్తిపోయిందామె. చీకటిలో దోగాడే ఏపిపాపలా ఒంటరితనపు భయం వేసింది రవికి! మళ్ళీ ఆమె వచ్చేదాకా గడియారమిగిలిపోతే బాగుండు....

క్షీరసాగరంగారి బంగళా. తడబడిన హృదయంతో కాలు దిగింది కాంత. ఎదురుగా వచ్చాడు తమ్ముడు రామూ “అక్కా! ఏర్పివని చేకావే....”

“ఏం ఎందుకూ?”

“భాష్యం మామ నీవీ, రవి మామవీ బొమ్మ లడగడానికి మనింటికొచ్చాడట. నిన్ను పిలిస్తే రాలేదేం? కోపమొచ్చి వెళ్ళి పోయాడు....

“ప్రోతే ప్రోసీ. నేనేం చేస్తా మరి!”

అనగలిగిందే గాని, అతిభాధవడింది కాంత!

ప్రదర్శనం జరగబోతోంది. చూడవచ్చిన ప్రముఖులతో కిక్కిరిసింది వరిసరం. భవనం ముందు ఖాళీ గదిలో కాంతా, రవీ చిత్రాలు వీధిచివరి బడిపంతుళ్ళు, పిల్లలూ అంకా కలిసి అందంగా ఆమర్చివుంచాయి ‘పద్దన్నా’ ఏచేప్రోయే వార్షిందర్శీ ముద్దుగా పిలిచి “అక్కయ్యా, మామయ్యా” వేసిన చిత్రాలను చూపించాలని ప్లాన్!

వీళ్ళిద్దరూ మాత్రం వార్తావాహినెలా ప్రవహిస్తుందో చూద్దానికి కాచుక్కుచున్నా రసతి దూరంలో కాంత కాదులో!....

ఇటు, పొంత వనికి బ్రహ్మాండమైన పల్లివీటి చేకాడు భాష్యం! అనాటి దినవత్రిక లన్నీ దర్శనీయమైన చిత్రాలు గీచిన కళాకారుల బొమ్మలతో వ్యాసాలు ప్రచురించాయి. రవి, స్వగ్రామంలో వున్నప్పుడో స్నేహిత బృందముండేది. వారిలో యెందరో, ఇతని దగ్గర నేర్చుకుంటూండగానే, తనకు పూట వదలడం తలపించింది. ఇప్పుడు వాళ్ళ పొబోలే పేపర్లో! వారే భాష్యంగారి లన్నదాత రివ్యూక!!

పెద్దలందరూ చూడవస్తున్నారు. భాష్యం పూలదండలతో వాళ్ళ నాహ్వానిస్తున్నాడు. అతిథులు లోపలికి వెళ్ళేలోగా, రవి కాంతల చిత్రాల గురించి ముందు తగులుతుంది.

ప్లాన్ ప్రకారం రామూ, రోహిణీలతో నహా రంగురంగుల చొక్కాలూ, గొన్నూ తొడుక్కుచి, హతాత్తుగా నృత్యభంగిమలతో దణ్ణాలు పెడుతూ పిల్లలందరూ “రండి మహానుభావుల్లారా!” అన్నట్టు సాష్టాంగవడ్డారు పెద్దలకు!

అనుకోకుండా జరిగిన యీ నాటకం చూస్తూ, చొక్కు మండింది భాష్యంగారికి! అయినా, ఏమాత్రం గొడవ జరుగు తున్నట్లు బైటివాళ్ళకు సుతరాం తెలియగూడదు... తెలివైనవాడు కదా! రహస్యంగా కళ్ళెరిజేస్తూ వవివాళ్ళను యిడిపించాడు! భయపడి స్వబులై ‘డ్రీర్’లోలాగా వరపగా నుంచుని యేం చేయాలో తోచక దూరంగా కాంత కాదువైపు చూస్తున్నారు పిల్లలు.... చేతులు తన ప్రదర్శనంవైపు తిప్పుకుంటూ అమారేతంగా తోలుకుపోయాడు పెద్దల్ని, తియ్య తియ్య మాటల్లో ఇరికించిన భాష్యం! దూరంనుంచి చూస్తున్న రవీ, కాంతల గుండెలు పీరివుతున్నయ్!

లోపలికి పోబోతున్న (రాణుగా ‘రైస్’ చేసుకున్న) ఒక పెద్దమనిషి దగ్గరికెళ్ళి దైర్యంగా, తీవిగా రామూ అన్నాడు “మామా! ముందీ గదిలో మాంచి బొమ్మలున్నై... చూపి పోతారా?”

రామూ చురుకుదనం చూపి మనసులో మెచ్చుకుంటూ, ఆయన ముందు నడుస్తున్న భాష్యాన్ని వెనక్కు పిలిచి “పిల్లలు పిలుస్తున్నారు. ఈ రూమ్లో గూడా చిత్రాలున్నాయిట. చూపి పోదామంటారా?” అన్నాడా పెద్దమనిషి. దేవుడి ఆజ్ఞ అయినా, పూజారి వెలివివ్వొద్దా! “అ.... ఏ ముందులేండి.... లోపల పిల్ల వెధవలు పిచ్చిబొమ్మలు గీకారంతే....” భాష్యంగారిలా అనగానే, పాదాల ముందు గదిలోకిబో ముంకించినా, మామకుని అందరితో పాటు లోపలికెళ్ళాడా పెద్దమనిషి!

అందమైన ఆడపిల్లలిద్దరు చలా!తో అతిదులకు. అనాటి చిత్రం గొప్పదనాన్ని బోధ చేశారు.... మధ్యలో కమ్మటి “టిఫిన్”తో “కాఫీ”లు తిరిగి తిరిగి రెండు కొట్టింది.... చూపించిన చిత్రాలన్నీ చూశారు.... భావణ విన్నారు.... పొగతలం “కై పె”కింది.... కొనమన్నవన్నీ కొన్నారు.... వేలను మింగేశాయా సంఖ్యలు!

తిరిగి వెళ్ళిపోవడమూ అయిపోయింది!

అతిదులను పంపించాక భావ్యం, అద్దోచ్చిన పిల్లలు తోసుకుంటూ, రవి, శాంతల చిత్రాలన్న గదిలోకి తీవ్రంగా పర్యవేక్షణ చేశాడు. అట్టహాసంగా క్రూరపు నవ్వులు నవ్వులుంటూ పైటికొచ్చాడు. కాదులో రవీ, శాంత ఉదాసీనులై కూర్చోడం కంటబడింది.

“ఓహో! శాంతమ్మగారే “స్వప్న సుందరి” కామోసు!!” అంటూ పేళనగా నవ్వుతూ చూసుకుపోయాడు!!

ఆ దురుసు మాటల భావమేషదో అసంభవం కాలేదు శాంతకు. భాష్యాన్ని చెప్పితో కొట్టాలన్నంత కోపం వచ్చింది! “కపి”మని కాదు తలుపు తెరిచి పరిగెత్తింది హాలు బైట గదిలో పొంత చిత్రాలన్నచోటికి! ఇదింటా చూస్తూ నివ్వెరపోతున్న రవి కళ్ళకు కమ్మిన కన్నీటి పొరల్లో, హృదయం లేచి లోకం తన వికృతకారపు ప్రతిబింబాన్ని చూచుకుంటున్నది! గదిలో శాంతి మొదటిసారిగా, పరిశీలనా ప్రవృత్తితో “స్వప్న సుందరి” చిత్రాన్ని చూస్తూ చూస్తూ అక్కడే కుమిలి కూచుంది కలా విగ్రహంలా!!

పిల్లలు పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చి రవి మామను గదిలోకి పిల్చుక్కారు.

శాంత నోటిమాట రావటం లేదు!

“ఏమైంది శాంతా!”

“.....”

పిల్లలందరూ విత్తరపోయిన ముహూర్తం చూస్తున్నారు..

“నా మీది ఒట్టు.... చెప్పు శాంతా!”

కళ్ళు తుడుచుకుంటూ అన్నది-

“అదా! మే పతి పోయింది!”

“ఏం!”

“స్వప్న సుందరి!! నా బొమ్మ గీశారు!”

“అశ్చర్యంగా - తీవ్రంగా - తను గీసిన చిత్రాన్నే గుర్తు పట్టవట్టు చూస్తూ చిత్తరువులా స్థంభీకృతుడై నాడు రవి! పోయిన కున్నకొద్దీ కళ్ళు చెదిరిపోతున్నాయి! తనముందు మంచున్న శాంతా, ఆ చిత్రమూ అచ్చుగుద్దిన ట్టాకేరూపం!

మెల్లగా అడిగాడతను ప్రశ్నార్థకంలా వాంగుతూ-

“పోవీరే.... ఏకలా తెలిసిందీ!”

“మీరూ విన్నారుగా.... పోతూ పోతూ ఆ క్రూరుడే మన్నాడో! అనలు నన్నడుగుకారేం? మీ ‘భావ’నే అడగండి...”

అయోమయంగా వుండిద్దరికీ!

ఇంతలో మరో ఆవేశం అమెను కమ్ముకున్నది!

“అంత ప్రేమా రవికి నామీద!! కమలను పూర్తిగా మరిచి పోయాడు పాపం! ఇప్పుడు నేనేనా అతని కలలరాణి!!”

దిగులుపడాలో, నవ్వాలో తోచని పరిస్థితి! అనన్యమైన తియ్యటి నొప్పి కలిగించే ప్రేమ బాణాల రాటికి తాళలేక వికృతంగా అతని కళ్ళలోకి చూస్తూ మంచున్న శాంతతో అన్నాడు రవి—

“అయిందేదో అయింది.... పోదాం రా శాంతా...”

అనాటికి శాంత నింట్లో దింపివచ్చాడు. అగమ్యగోచరంగా వుండతనికి! అదీనం తప్పిన తీవ్రతపు కళ్ళెం మళ్ళీ పట్టుకులాగి తీసుకురావాని అదిరిపోతున్నాయతని హస్తాలు.... కమల చని పోయిననాటి ఆకాంతి తిరిగి ఆవరించివట్టు తవనగా వుండి మనస్సులో.

మెరుపులా మెరిసిందొక ఆలోచన!!

చేపి తీరాలి!!

నాకిది గదియ ‘కపి’మని విగించి వచ్చాడు!

నీలిమణ్ణుల్లో ద్యోతకమవుతున్న ఇంద్రధనుస్సు రంగులను పోల్చుకుంటూ కుంచె కరవేగంతో కదుల్తోంది.

ఇక, ఆఖరుసారిగా తను గీయబోయే చిత్రమదే!!

అవ్వ సార్థకం కావాలి!

* * *

తలుపు కొట్టిన శబ్దం. శ్రీ కంఠం.

మారు గొంతుతో అవాదిచ్చాడు “రవి ఇంట్లో లేడు.”

నెలల తరలిది గీచినా పూర్తిగాని చిత్రాలనేక మున్నా
యెకని దగ్గర. విముషాల మీద పూర్తిచేస్తున్న యీ చిత్రాన్ని
చూస్తే అతన్ని సామాన్య మానవుడనుకోను!

దిక్కులు చూస్తూ రేఖలు దిద్దుతున్నాడు....

కలిపిన రంగులు కలవకుండా అంచులు దిద్దుతున్నాడు....

తలుపు కొద్దే శబ్దాలధిక మౌతున్నాయి!

ఇప్పుడు మధ్య మధ్య, దూరంగా పేలుతున్న తుపాకీ
గుండ్ల రౌద కూడా!

కళలో అంతర్లీనమైన వ్యక్తులకు భగవంతుడు కని
పిస్తాడు.... ఆత్మకాంతి లభిస్తుంది.... పూర్తిచేసిన చిత్రాన్ని
చూస్తూ చూస్తూ మరిచిపోతూ బ్రహ్మానందాన్ని పొందుతున్నాడు
రవి! కానీ - వానాశ్రమంతో కుంగిపోతున్న యీనాటి లోకానికి
తుపాకీగుండ్లు తప్ప, తుంటురు గవన్రవంతి సహిస్తుందా మరి!

ఐయోబ గావుకేకలు! "తలుపుతీ.... లేకపోతే బద్దలు
కొట్టాం.... తీ త్వరగా...."

మరో ప్రపంచపు మధుర స్వప్నసీమలో అనందంగా
దోలలాడుతున్న రవి ఒళ్లసారిగా ఉరికివడ్డాడు!

అలవ్యం - అమృతం - నిషం!

ఇక దైర్యంగా త్వరపడి తీరాలి!

మెల్లగా ఒక ప్రీ కంకం. సువరిచితమైన గళం....

"క్షణంలో నీవు నా వాడివి కావు.... తలుపులు తీయవూ....
రవి!"

కిటికీలోంచి అగ్గిపుల్ల తీసి, కనవడ్డ తన చిత్రాలన్నిటిని
ఒక్కొక్కటి నివ్వంటిందాడు! కొత్తగా గీసిన చిత్రాన్ని
జాగ్రత్తగా మరో మూలకు చేర్చి, యజ్ఞం పూర్తి చేసినట్లు
సవరికృతంగా వెర్రినవ్వు నవ్వాడొక్కసారి!

దిడియన తలుపు తీశాడు!

ఎర్ర దోపీల గుంపు!

పోలీసుల బాల్లు!

గుండె చెయివులా యేడుస్తోంది కాంత!

"అడ్డం లేండి. ఇల్లు సోదా చెయ్యాలి" పోలీసులన్నారు.

కాంత అడ్డు తగిలించి-

"అతనేం తప్ప చేశాడనీ!"

"మీకేం తెలుసు.... అడ్డంలేండి..."

చిత్రాలన్నో కాలుతున్న కనరు కంపు....

తలుపు బాల్లు తెరిచారు. సామాన్లు బైటికి విసిరేశారు.
ఇల్లంతా దీభత్సం చేశారు. కొందరు తవ్వి ఎలుకను వట్టిపట్టు
ఒకమూల నుంచి తీగలకట్టా, రెండు సుత్తెలు, ఇసప
ముక్కలూ, ముగ్గులాంటి తెల్లబొడితో స్లాష్టిక్ పంచి, కాయకాల
కట్టా ప్లాస్టికం చేసుకున్నారు.

వక్కింటి వంతులు పొరుగుూరు పోతూ రవి గదిలో పెట్టిన
పెద్దెళాలుకు సామాన్లవి!!!

నివ్వేరపోయి చూస్తున్నాడు రవి!

"నడు పోలీస్ పేషనుకు"

"అల్లాగే. ఒక ఉత్తరం రాసివస్తా. ఒళ్లు విమిష మాగండి"
పోలీసులకు జవాబిచ్చాడు రవి. అతను అక్కబరి కోసం తయారయ్యే, తలుపు తీశాడని కాంతకు కూడా తెలిదేమో సావం! విల
విలపోతూ యేడుస్తున్న కాంతనకను ఓదార్చనే లేదు.... ఉత్తరం
గీపేస్తున్నాడు—

"అమ్మా.... నన్నా.... మీ ఋణం తీర్చుకోలేకపోయాను.
అర్థంలేని ఆశయాంతో నా జీవితమే కాక, మీ బ్రతుకులకు కూడా
చిచ్చుబెట్టాను.... క్షమించరూ.... కమల పోయిన సంగతి బహుశా
మీకు తెలిదేమో... చెల్లాయికి నా ఆశీస్సులు.... అమ్మా....
నన్నా.... ఈ లోకంలో సంభవించలేదు.... వరలోకంలోనైనా
మిమ్మల్ని కలుసుకుని తీరుతాను, ప్రత్యక్షంగా కనాపని కోరు
కోదం కోసం.... ఎక్కడికైతూన్నానో నాకే తెలిదు....

నెలపు.... మీ "రవి"—

పోలీసులు తీసుకెళ్ళిపోయారు! చేసిన తప్పు ఇప్పటికీ
గ్రహించుకోలేదతను! ఎన్ని సంవత్సరాల్లో క్షమించినట్టుంది!!
వ్రాసిన ఉత్తరం ఎక్కడికి చేరుకుంది? పిచ్చివాడు - తండ్రి మర
ణించిన విషయం కూడా తెలిదతనికి.... తిరిగివచ్చే తీరాణాకు
కూడా అందుకునేవాళ్ళు లేరప్పుడా ఉత్తరాన్ని!

ఈలోగా ఈ కలులు విన్న కృష్ణదాసుగారూ, షీరసాగరం
గారూ, రామూ, రోహిణి - భాష్యం 'కావ'తో పహ - అందరు
వరిచితులూ హాజరయ్యారా యుద్ధభూమికి! రవి నేరస్థుడని
నమ్ముబద్ధి కాలేదెవరికీ! - చకితులై ఇదమిద్దం తెలికుండా
మంచున్నారు వాళ్ళు!

కొందంత దుఃఖంతో కాంత కూరిపోతుంటే, కట్టెలా నుంచుని చూస్తున్న రావ్యంగారికి కించిత్తు జాలివేసినట్టనిపించింది!

కానీ!!—

ఆ పక్కంటి పంతులును మందుగుండు సామాన్ల పెట్టెతో రవి గదికి పంపింది “కానీ”నవి బ్రహ్మదేవుడికి కూడా తెలియమో!!!

* * *

బుద్ధుడి అర్థనిమిరిత నేత్రాలతో తన్ను బుజ్జగించినట్టు చూస్తూ పోలీసుల వంకెక్కతో కదలిపోతున్న రవి విగ్రహమే కాంత గుండెల్లో బాతులు పొడుస్తున్నది ప్రతిక్షణమూ....

“అక్కా! ఇదిగో రవి మామ గీచిన అలరు చెత్రం!”
రామూ, రోహితీ ఆ బొమ్మను తీసుకొచ్చి కాంతకివ్వబోయారు.

“అగందాగండి.... ఈ బొమ్మ ఎవరిదో తెలుస్తోంది” రావ్యంగార బ్నారు కోపంగా!

“ఎవరిదందీ?” అమీంబాదు కృష్ణదాసుగారడిగారతన్ని.

“ఏం చెప్పను స్వామీ! - మిగతా బొమ్మలన్నీ అతను తగలబెట్టాడెందుకో! - ఇది మాత్రం మా “కావ” నా కోపం మిగిల్చి వుంటాడనుకుంటా. ఇది మా చెల్లెలు కమల బొమ్మండీ!”

జీవితకాలంలో కలలు సాకారం కాకుండానే కాలచక్రంలో విరిసినమైవ కమల “నవ్వు సుందరి”గా మారిందివ్వుడు! కన్నీటి అలలలో మునిగి తేలుతున్న ఆ ప్రతిమింబం కాంతను వెక్కిరిస్తోంది ప్రతిక్షణమూ!

* * *

బొమ్మ తీసుకుని, అమ్మేందుకు అప్పుడే స్లాస్లు వేస్తూ విష్కరిమింబాదు రావ్యం.

క వి త

కవిత

ఆవేదనానందాల మిళిత

కవిత

స్వార్థపర నిర్మూల హరిత

నమ నమానతల సంగమ సంత

కవిత

నిజాన్నప్పించే గరిత

ఇది విజ్ఞాన జనత

మానసోల్లాసానంద మధుర మృదుల వింత

కవిత

భావికి పునాది వేసే భవిత

అభ్యుదయ సవిత

నిరంతర జీవిత

యుగయుగాల పరిత

కవిత

ఇది నవరసాల గుంభన

సుఖదుఃఖానుభూతుల స్పృందన

ఇది విక(ర)సి(చి)స్తే నందన

అందుకే అభినందన

కవిత

హృదయాంతరాల్లోని తమస్సు

అనిర్వచనీయం దీని తేజస్సు

కొత్త భావుటాకిది ఉపస్సు

అనంతం దీని యశస్సు

ఇది కవి చేసే తవస్సు

దశ దిశలు దీని ఆయుస్సు.

శ్రీ శ్రీవాణి శ్రీనాథ్

~~~~~

# వానా - వాడూ

# అక్షరం కాదు; అక్షయ కవిత!

వాన వాడి ప్రాణం  
వాన వాడి జీవితం  
వాన కోసం వాడు తపస్సు చేస్తాడు  
వాన వడితే చాలు ఎగిరి గంతులు వేస్తాడు  
జల్లులు జల్లులుగా వాన కురుస్తోంటే  
సంతోషంలో వాడు తనని తానే మరుస్తాడు  
వాన వరదై పాడుకోంటే  
వాడి గుండెలోంచి అనందం వరదగా పొంగుతుంది  
వాన రాగానే  
వాడి నాగరి లేచి నడుస్తుంది  
వాన వడగానే  
వాడి మడిలో వేసిన విత్తనం మొలుస్తుంది  
వాన కురిపింది మొదలు  
వాడి చేసు వచ్చగా నవ్వుతుంది  
వాన కురవగానే  
వాడి చెరువు సముద్రమైపోతుంది  
వానా కాంతంలో  
వాడి క్షేత్రం సుందరలోకంగా కోల్పోస్తుంది  
వానలో తడిసిన  
వాడి మేనిలో చైతన్యం పొంగుతుంది  
వాన వాడి ఆశ  
వాన వాడి వ్యవ్నం  
వాన వాడి ధనం  
వాన వాడి దైవం  
వానే లేకుంటే వాడు లేడు  
వాడే లేకుంటే ఎవడూ వుండడు  
వాడు ఒక్కొంచి పని చేస్తాడు  
ప్రపంచావికింతన్నం పెడతాడు  
వాన వాడి వ్యవ్నం  
వాన వాడి దైవం  
వాన వాడి ఆశయం  
వాన వాడి జీవితం.

అనుకూతిని  
అక్షరం అందుకోలేనప్పుడు  
అందించే ప్రయత్నంలో  
అలవిపోయిన ఆలోచన  
నా చూపుల్ని  
ఆకాశంలో ఆవిష్కరించినప్పుడు  
అందమైన ఓ చుక్క పొడుస్తుంది  
అనుభవాల్ని అనుభవించిన  
అంతరంగంలో దాని ఆకాశాంతి  
తగుక్కుమంటుంది....  
ఓ శీత శ్వాల  
నా మనసు నుంచి తనువులోకి  
తనువు నుంచి మనసులోకి  
కిరణయానంతో ఉద్గమిస్తుంది....  
ఇప్పుడు నా మనసులో తీయదనం  
ఏ చెలిమి చిలికిన మకరందమో మరి  
ఎదలో ఏలలా పొంగుకొస్తుంది  
అంతలో  
తరుణ కాంతలైన నా తలపులు  
బద్ధకంగా ఒట్ల విరుచుకుంటూ  
వలపు వయ్యెడ సర్దుకు లేచి కూర్చుంటాయ్  
ఆ పొంగులో ప్లాన పువీతలాతాయ్  
చేతనా నదృశమైన ఆ చిన్నారలు  
మాధురీ మహిమను మాటల్లో వింపుకుని  
అనంద తీరాన వెలసిన అమృతమూర్తి  
అతివ భారతి పూజకు  
అరుణ చరణాలలో హంస గమనాలతో  
పాగిపోతాయ్ .. !  
అంతే—  
అక్షరం నాది  
అక్షయ కవితగా అవతరిస్తుంది  
అమృతమూర్తి కప్పడే  
పొడమైన నవ్వును  
అంతరంగానికి పులుముకుని...!  
అరవిందలో చని చూచు కరుచిని  
అక్క రోవం పోల్చుకుని....!!

శ్రీ తిరునగరి

శ్రీ కూచిబొట్ల వెంకటశాస్త్రి

డా॥ వెలగా వెంకటప్పయ్య

# 'సి. పి. బ్రౌన్' సేకరణలు

సేకరణ అనేది ఒక కళ. అది అందరికీ చేతకాదు. కేవలం సేకరించి భద్రపరచడాన్ని విద్వియోమానియా అంటారు. వీటిని సేకరించేవారు చదవరు. ఇతర్లను వినియోగించుకొనరు. ఇది దమ్ము సంపాదించే జమ్ములాంటి వ్యవసం. బ్రౌన్ పిరిష్ బ్రౌన్ (1798-1884) అలాగాక సేకరించి ప్రతి రాత్రివ్రతని సంస్కరించి, ముద్రణ ఏర్పాటు చేశాడు. మిగతావి భద్రంగా మూడు తరాలవారికి ఉపయోగించేట్లు చేశాడు.

విశేషం ఏమంటే జాతీయత అంగీకరించే బ్రౌన్ భారతదేశంలోనే కలకత్తాలో జన్మించాడు. తండ్రి డేవిడ్ బ్రౌన్ కలకత్తా మిషనరీలలో పనిచేసేవాడు. 1817లో మద్రాసులో ఉద్యోగంలో చేరేదాకా తెలుగుభాషనేది ఒకటున్నదని తెలియదట.

బ్రౌన్ వెలగపూడి కోదండరామయ్య పంతులుగారివద్ద తెలుగు నేర్చుకున్నాడు. తెలుగుమీద అభిమానం పెంచుకున్నాడు. ఆ తర్వాత మచిలీపట్నం, రాజమండ్రి, కడప, గుంటూరు మొదలైన పట్టణాలలో అనేక హోదాలలో పనిచేశాడు. ఎక్కడ పనిచేసినా తన విరామ సమయంలో తెలుగు గ్రంథాల అధ్యయనం, పండితగోష్ఠి, రాతప్రతుల సేకరణలపైనే తన సమయాన్ని వెచ్చించాడు.

ఇక్కడ మనం చెప్పుకోవల్సిన విషయం ఒకటుంది. బ్రౌన్ కడపలో ఉండగా నేడు మనం ఎంతో వికృత రూపంలో రాస్తున్న సి యు డి డి ఎ పి ఎ హెచ్ వి సి ఎ డి ఎ పి ఎ లేదా టె ఎ డి ఎ పి ఎ (చూ. స్వీయచరిత్ర, పు-37, 32) అనే రాసేవాడు. వ్యవహారయోగ్యమైన స్పెల్లింగ్, సజీవభాష అంటే బ్రౌన్ కు ఎంతో ఇష్టం. భారత జాతీయ గ్రంథసూచివాడు ప్రకటించిన ఛ్యనిరూప వట్టికను అనువరించి కడపను టె ఎ డి ఎ పి ఎ అనడం సమంజసం. ఈ స్పెల్లింగును పునరుద్ధరించాల్సిన అవసరం ఉంది.

బ్రౌన్ 26వ ఏటనే గ్రంథ సేకరణకు పూనుకొన్నాడు. అప్పటివరకు లభ్యమౌతున్న రాతప్రతులను సేకరించ నిర్ణయించాడు. అప్పటివరకు ఈ మంచిపని చేయాలని ఎవరికీ

తోచలేదు. కొద్దికాలంలోనే 553 సంపుటలలో 1092 కావ్యాలను, పురాణాలను సేకరించాడు. పండితులను వియమించి వీటిలో కొన్నిటిని పరిష్కరించాడు. వ్యాఖ్యానాలు రాయించాడు. వద సూచికలు (కాంకోరన్సెస్) అంటే ఎరగని దినాలలో ఆ సూచికలు తయారుచేయించాడు. వీటికితోడుగా పర్వవమగ్రమైన వ్యవహార నిమంటువును తయారుచేసే ఉద్దేశంతో ప్రజలు రాసుకున్న లేఖలను, అధికారులకు పెట్టుకున్న అర్జీలను, జానపద కథలను, గేయాలను అపారంగా సేకరించాడు. ఇందుకోసం అప్పట్లో (1824-1836) వన్నెండేళ్ళ కాలంలో ముప్పయివేల రూపాయలు వెచ్చించాడు.

డాక్టర్ లీడెన్ కృషి :

బ్రౌన్ కంటే ముందు కలన్ మెకంజీ (1754-1821), జాన్ లీడెన్ కు పుస్తకాల సేకరణ పిచ్చి ఉండేది. ఈయన డాక్టరు. 1806లో భారతదేశంలో అడుగుపెట్టాడు. పాఠశాల, దక్షిణాత్య భాషలు అధ్యయనం చేశాడు. 1811లో జానా యుద్ధంలో పాల్గొన్నప్పుడు ఒక భవనంలో చాల అమూల్య గ్రంథాలున్నాయని విని భవనం తలుపులు తెరిపించాడు. అందు ప్రవేశించాడు. చాల ఏళ్ళుగా భవనం మూసి ఉన్నందున విష వాయువులు సోకి లీడెన్ మూడు దినాల్లో కన్నుమూశాడు. డాక్టర్ విండన్ భారతదేశంలో ఉన్న కాలంలో సేకరించిన సంస్కృతాంధ్ర, పాఠశీక భాషాగ్రంథాలు 1811లో లండన్ లోని ఇండియా ఆఫీస్ గ్రంథాలయానికి తరలించాడు. మరల వీటి సంగతి వట్టించుకున్న వాడుడు లేడు.

1837లో బ్రౌన్ సెలవుమీద లండన్ వెళ్ళినప్పుడు ఈ గ్రంథాలను చూశాడు. వీటిని భారతదేశం చేర్చితే సద్వివియోగం అవుతాయని భావించి అధికారుల దృష్టికి తీసుకువచ్చాడు. అందుకు కుంపిణీ ప్రభుత్వం అంగీకరించింది. ఈ గ్రంథాలు మద్రాసు చేరాయి.

ఈ విధంగా మెకంజీ, డా॥ లీడెన్, బ్రౌన్ సేకరించిన సంకలనాలు 1845లో మద్రాసు లిబరరీ పొన్నేటికి దానం చేశారు. వీటి వివరాలు ఇలా ఉంటాయి.



1. బ్రౌన్ సంకలనాలు 2440 (తెలుగు, తెలుగు లిపిలో సంస్కృత గ్రంథాలు).
2. డా॥ విండన్ సంకలనాలు 2016 (తెలుగు, సంస్కృతం, ఇతర భాషలు).
3. సుకంఠీ సంకలనాలు 913 (సాధుగా దక్షిణ భారతీయ భాషలు).
4. కాలేషీ, థియరీ పొనైటి సంకలనాలు 292 (సంస్కృతం, దక్షిణ భారతీయ భాషలు).

ఇవి మొత్తం 5751. బ్రౌన్ 1855లో ఇంగ్లండ్ వెళ్ళే వరకు ఈ గ్రంథాలయానికి రాతప్రతులు చేర్చుతూనే ఉన్నాడు. ఈ గ్రంథాలయానికి మొత్తం 4 వేల రాత ప్రతులనైతే జా చేర్చి ఉంటాడని ఊహ. 1855 ఏప్రిల్ 1వ తేదీ జరిగిన పొనైటి వ్యవస్థాపన సమావేశంలో బ్రౌన్ కు వ్యూహకృతజ్ఞతలు తెలిపారు.

1867లో బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ప్రత్యేకంగా ప్రాచ్యరిఖిత పుస్తక భాండాగారాన్ని స్థాపించినపుడు పైన వివరించిన ముగ్గురు మహనీయులు సేకరించిన రాతప్రతులు ఈ గ్రంథాలయానికి దణలు పరచబడ్డాయి. తదుపరి వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, ప్రభుత్వం సేకరించిన రాతప్రతులతో, ఏకాపురం, వెంకటగిరి, ముక్త్యాల జమీందార్లవద్ద గల గ్రంథాలను ఇవటికి చేర్చడంతో ప్రాచ్యరిఖిత గ్రంథాలయం పరిపూర్ణమైంది.

సూచి తయారీ :

బ్రౌన్ ఉద్యోగరీత్యా ఒక అసౌకర్యానికి గురై నప్పుడు 1834-37 మధ్యకాలంలో లండన్ లో ఉన్నాడు. ఆ సమయంలో కూడ భారతదేశానికి సంబంధించిన వనే చేశాడు. ప్రొఫెసర్ విల్సన్ అధ్యర్థనపై దక్షిణ భారతీయ భాషలలోని రాతప్రతులకు చూచి తయారుచేశాడు. మరల 1855 నుంచి 1884లో చనిపోయే వరకు లండన్ లోనే ఉండి 1863లో కర్నాటక క్రోనాల్, 1866లో స్వీయచరిత్ర అచ్చేశాడు. 1884లో ఏలునామా రాసి, తన మరణానంతరం తన పుస్తకాలు, రాతప్రతులను ఇండియా ఆఫీస్ గ్రంథాలయానికి దణలు పరుస్తూ విల్లు రాశాడు. వీటిని ఆ గ్రంథాలయానికి చేర్చడానికి 10 పౌండ్లు ఖర్చును కూడ కేటాయించాడు.

తెలుగు సూర్యుడు బ్రౌన్ మరణానంతరం వారి గ్రంథాలన్ని ఇండియా ఆఫీస్ గ్రంథాలయానికి చేరాయి. 1974లో

శ్రీ వెంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం బ్రౌన్ ప్రాచ్యుత పుస్తకపుట లండన్ లోని ఇండియా ఆఫీస్ గ్రంథాలయంలోనూ, బ్రిటిషు మ్యూజియం నుంచి పి. పి. బ్రౌన్ రచనలకు, అమ్ముడిత రాత ప్రతులకు మైక్రోఫిల్మ్ లను తీయించి సేకరించుట జరిగింది. ఇవి మొత్తం 52 పంపుటలు, 25,000 పుటల వరకు విస్తరించి ఉంటాయి.

సేకరణకు స్థానికుల వహకారం :

బ్రౌన్ రాతప్రతులు సేకరించడానికి అనేకులు స్థానికుల వహకారం తీసుకున్నారు. వారిలో అయోధ్యాపురం కృష్ణారెడ్డి ఒకరు. కృష్ణారెడ్డి బ్రౌన్ ఉద్యమానికి సహాయపడుతూ - ఎంతో చేదోడు వాదోడుగా ఉండేవాడు. కృష్ణారెడ్డి ఉద్యోగరీత్యా కడప కోర్టులో నాబరుగా ఉంటూ బ్రౌన్ ఐంగళా అజమాయిషీ చూసే వాడు. బ్రౌన్ గ్రంథాలయాన్ని విర్వహించేవాడు. పండితులు బ్రౌన్ ఐంగళాలో ఉంటూ వ్యాఖ్యలు, ప్రతులు రాస్తూ, గ్రంథాలు సేకరిస్తూ ఉంటే కృష్ణారెడ్డి అందరికీ జీతభత్యాలు పట్టుతూ బ్రౌన్ దొరవారికి లెక్కలు చెబుతూ ఉండేవాడు. 1840లో బ్రౌన్ ధర్మవరం సుబ్బన్నకు రాసిన జాబు చూస్తే తనకు సాయపడే వారియెడ బ్రౌన్ చూపే శ్రద్ధ వ్యక్తమౌతుంది.

ధర్మవరం సుబ్బన్నకు—

మహారాజశ్రీ శి. పి. బ్రౌన్ దొరవారు వ్రాయించిన అట్టి యేమంటే - నీవు మా సేర వ్రాసి పంపించిన పుస్తకం చదువు కోంగా చాలా సంతోషమయినది. పుస్తకం పట్టుకుని వచ్చిన మనిషికి భక్త్యుభక్తికింద వక రూపాయి యిప్పించి పున్నాము. మాకు కొన్ని గ్రంథములు కావలసివుండగా జాగ్రత్త చేస్తానని వ్రాసినావు గనుక సంతోషించినాము. అట్లా చేసిన వక్షమందు అయ్యేఖర్చు ముఖరా యిప్పిస్తున్నాము. మరిన్ని కానుమద్విజయం అనే తెలుగు గ్రంథం కడవలో యిప్పుడు దొరికితే దానికి ప్రతి పుట్టించుకుని పది రూపాయలు యినాం యిప్పిస్తున్నాము. మాతృక మా దగ్గరకు పంపించడానకు అభ్యంతరమయ్యే వక్షమందు అక్కడనే ప్రతి పుట్టిస్తున్నాము. ముఖ్యంగా యిది కైవ కావ్యము. అయిదు అశ్వాసములు గలది. వెలగపూడి కృష్ణయ్యకవి చెప్పినది. యిది తెలుగు కావ్యము గనుక వకవేళ కడవలో దొరకవచ్చును. వయిగా వయిడిమర్రి వెంకటవతి చెప్పిన చంద్రాంగద చరిత్ర

అయిదు అశ్వాసములు గలది ముఖ్యం కావలయున్నది. యిదిగాక  
జంగమ పుస్తకాలలో కొన్ని కావలయున్నవి. అవి కన్నడభాష  
గమక కన్నడవాండ్ల వద్ద విచారించవలెను. యేవంటే—  
ప్రభులింగలిం, చిసవ పురాణం, చిసవ కాలజ్ఞానం, వీటిలో  
ముఖ్యంగా లీల కావలసివది గమక దానికి రెండు మూడు ప్రతులు  
దొరికే వక్షమందు చాపా చేయించేటందుకు మాకు భావం కలిగి  
వున్నది. యీ పనికిగాను అక్కిడ యేదయినా వక పుస్తకం  
వ్రాయించవలసి వచ్చే వక్షమందు సాధారణంగా వచనం రీతిగా  
వ్రాయవలసినది. పద్యములు నాటకానికి చరణములుగా యేర్పర్చి  
వ్రాయవలసిన అరూఢు లేడు.

వ్రాత అయిన తరువాత మొకావీలా చేయించవలసినది.  
యీ మిషి నీ కాపుకు పొయ్యేటప్పుడు వీవివరంగా నీ కాపుకు  
కొన్ని పుస్తకములు దానంగా వంపిస్తున్నాము. వదరహి వ్రాసిన  
గ్రంథములే కాకుండా యీ దిగువను వ్రాసిన గ్రంథములు కూడా  
మాకు కావలసి వున్నవి. గమక వీటిని గురించి కూడా తలామ  
చేతి వంపించవలెను.

1 మార్యతనయా పరిణయం

1 చారు చంద్రోదయం

1 వండితారాధ్య చరిత్ర

1 రత్నావళి పరిణయం

4

యీ పుస్తకములు కూడా జాగ్రత్తచేతి వంపించవలెను.

యిటని మా వ్రాత

ది 12 దిశంబరు అన 1840 సం. (సంతకం-పి. పి. బ్రౌను)

చివరిగా ఒక విషయం గమనించాలి. బ్రౌన్ తన జీవిత  
కాలంలో సంపాదించిన ప్రతి పైసా, తీరిక ఉన్న ప్రతిక్షణం  
తెలుగు భాషా సాహిత్యం అభ్యున్నతికోసం వెచ్చించాడు. అటు  
వంటి అపూర్వమైన వ్యక్తి. అసాధారణమైన ప్రజ్ఞాశాలిని ఇక  
ముందు చూస్తామన్న నమ్మకం లేదు. హంసగీతం ఆలాపిస్తున్న  
తెలుగు సాహిత్యానికి జీవం పోగాడు. ఇన్ 1825 తెలుగు రిటరేచర్  
డెడ్. ఇస్ థర్టీ యయర్స్ ఐ రై కడ్ ఇట్ టు రై వ్ అని  
వగర్వంగా తొడగొట్టి 1868లో చెప్పుకున్నాడు. రవి అస్త  
మించని బ్రిటీషు సామ్రాజ్యం భారతదేశంలో అస్తమించింది.  
తెలుగు సూర్యుడు బ్రౌన్ చూపిన వెలుగులు కలకాలం ఉంటాయి.

## కా ల ము - ప్రే మ కేప్టెన్ యం. శ్రీనివాసులు

క్షణికమైన కోపానికి, నిరంతరం  
బానిసగా నిలిచిన దౌష్ట్యానికి  
అఖండమైన గోపురాలు  
నేల మట్టమైనప్పుడు,

శిథిలమై, సమాధియైన యుగపు  
గర్వకారణాలైన విలువలు  
క్రూరమైన కాల హస్తాన నలిగి  
వికృతమవడం నే చూసినప్పుడు,

ఆకలిగొన్న సాగరుని కెరటాలు  
తీరాన్ని కబళింప చూస్తుంటే  
అందులు అఖండాన్నే గెలుస్తూ  
వస్తాన్ని నిలువతో నిలువను నష్టంతో  
వృద్ధిచేస్తూ నిరంతరం పోరాడటం,

ఫిబ్రవరి

పరిస్థితులు స్థానాలను మార్చుకోవటం,  
స్థితి క్షీణితతో కలగా పులగంగా  
కలిసిపోవడం నే చూసినప్పుడు-

నా ప్రేమను నా నుండి విడదీసే  
సమయం రాబోతుందని  
గతాన్ని అలా నెమరువేయమని  
నేర్పింది నాకు "నర్వనాశనం"

కాని-

కాంచేదాన్ని పొదులుకునే  
రోజొస్తందనే రోదన మినహా  
కోరుకునే స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వని  
ఈ వేదాంతం చావుతో సమానం!

(షేక్స్పియర్ "టయిమ్ అండ్ లవ్"కు స్వేచ్ఛానువాదం)

# మాట్లాడే చిత్రాలు

విన్న రేవటికి చరిత్ర  
విన్నటి వర్తమానం, రేవటి చరిత్రల మధ్య  
నేడు, నేను జీవితమై నిలుస్తాను.

చూచినవీ విన్నవీ చదివినవీ  
మనసు రా కన్నవీ  
ఏకాంతంగా మౌనంలో దాక్కుని  
మననం చేసుకుంటూ కూర్చుంటే—  
కాంత గోదావరిలా ప్రవహించే ఊహలు  
ఉరకలేసే మధురోహం ఈహలు  
ఒకోసారి మేఘాంచలాల మెరుసుకుంటూ  
మరోసారి తీరాలను ఒరుసుకుంటూ  
వరుగు వందెం వేసుకుని  
పోయి పోయి  
నా రక్తంలో రక్తమై  
-సాగరువితో సంలీనమయ్యే వదిలా—  
మనసులో నిక్షిప్తమై  
జలపాతపు బురుకులతో  
నూల కాలువల ద్వారా  
కరాన ప్రవహించి  
నా కలంలో సృజనశక్తి నీరా పోసి  
కాగితం మీద అల్లుకవి  
మాట్లాడే చిత్రాలు!  
ఆ కలం కదలికలో  
అక్షరాలు వదలుగా  
వదలు పాదాలుగా  
పాదాలు  
నా ఆలోచనల అక్షరాకృతిగా  
రూపొందిన భావాల బాహ్య రూపాలు  
ఆ చిత్రాలు—  
వదిచుందిని వలుకరిస్తవి!  
పది మేములు పులకరిస్తవి!

వది హృదయాలను విరియిస్తూ  
ఎందరికో ఆనందాన్ని  
ఏ కొందరికో అనుభూతిని పంచుతూ  
యెద యెదమా కుదిసి  
మది మదిని కదిపి  
కాలవాహినిపై తేలుతూ.... తూలుతూ....  
ఆ మాట్లాడే చిత్రాలు....

## ఆశాంకురం

దండిగా, నిండుగా  
సౌందర్యం తొణికిసలాడే నిండు గర్భిణి  
ప్రసూత్యానంతరం కోల్పోయిన యౌవనంలా—  
అకాకావి కందంగా

కనులకు నిండుగా - ఆ హరివిల్లు....  
నా కనులముందే కరగిపోయింది!  
ఒకప్పటి 'నేను' గుర్తుకొచ్చాను—  
జీవిత యౌవనపు ప్లవరవాణ్  
చేయిజారి కకలారై చెదిరిపోయింది!  
మధుర స్పృశల గజముక్కలు పోగుచేసి  
చెదిరిపోయిన దిరునవ్వులు  
తిరిగి అతుక్కుంటూంది మనసు.  
అతికే ఒకో ముక్కలో  
ఒకో స్పృశ వెలుగు—

చిన్నతనపు పల్లమాలిన అల్లరితనం—  
యౌవనపు అమభవ రాహిత్యం పలితం—  
అణగారిన ఆశయాల ఆక్రందన—  
కవితామతల్లి పాదమంతీరాల సవ్వడి—  
చేయవి నేరానికి వడ్డ శిశు—  
విడుదల కాక మిగిలిపోయిన కావ్యకవ్యలా  
కంటకడి పెద్దే కన్నకూతురు—  
ఓడిపోయిన మంచితనపు విలాసం

.... ....



ఇలా

వయరకాల అనుభవాల స్మృతులు  
పేర్చుకూన్న సుమపాత్ర  
శక్తి లేని చేతి వట్టు తప్పి పడి  
ఈసారి మక్కలు గుండై బోయి—

చిత్రం హుర్తిచేసి

చివరి మెరుగులు దిద్ది చూసుకుంటూ  
నంతోవంతో మురిసే చిత్రకారుడు,  
చేతిలోని రంగుగిన్నె ఒలికిబోయి  
చిత్రమంతా చిందరవందరై

విశ్వేతనంగా విరిగిపోయినట్లు—

తెరుచుకుసున్న శమలు చూపు కోల్పోయి  
నేను....

మనలుకొన్న మనసులో

—రాలిన పండులోని విత్తు

మొలకెత్తి విస్తరించి

సుమించి ఫలించడం—

ఒక కొత్త వెలుగు విరిసింది.

అక అంకురిందిది!

## శ్రీ మేకా సుదాకరరావు

# పాటలా ప్రవహిస్తుంది జీవితం

బతుకు చివరకంటా

ఒంటరిగా

నువ్వు నువ్వులా మిగిలిపోకు

సమస్యలు నవ్వుతాయి - గాయాల

ప్రశ్నల్ని రువ్వుతాయి - బాధల

వేదాంతాల వైరాగ్యాల్ని

విడుదల చేస్తాయి - ఆలోచనల

ఉప్పెనల దండయాత్రలో

నీవు కొట్టుకుపోతావు

పిరికివానికి

జీవితం భయపెట్టే మృత్యు తరంగం

పరిక్రమిస్తే

పచ్చదనపు పరిమళాలు నిశ్చయించే

మానవతా మధుతేజం

డొక్క బరువుని మోస్తున్నవాడు

నూదిపోట్ల స్మృతుల్ని దాస్తున్నవాడు

దుఃఖానికి గుండె గుడి కట్టి భరిస్తున్నవాడు

ముల్లు గుచ్చుకుంటున్నా నవ్వడం నేర్చుకున్నవాడు

కనుకొలకుల్లోనే దొర్లుతున్న

కన్నీళ్ళ రుచి తెలిసినవాడు

బతుక్కు

అద్దం పడుతూనే ఉన్నారు

హృదయాన్ని కడిగేసి కలల్ని నెమరేస్తూనే ఉన్నారు

అశల పొలిమేరలు వెతుక్కుంటూ

భయిద ధాత్రిని చీల్చుకుంటూ పోతున్నారు

జనసముద్రాల మీంచి మృత్యు తెరటాలమీంచి

ఈదుకుంటూ పాటలా ప్రవహిస్తుంది జీవితం

‘ముత్యాల’

కి॥ శే॥ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

# ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర సంగ్రహము

ఆదికవి :

మనకు తెలిసినంతవరకును ఆంధ్రభాషలో సాహిత్యము ప్రారంభమయినది క్రీ.శ. పదుకొండవ శతాబ్దపు ప్రారంభమున. అంతకుమునుపు సుమారు మున్నూరు నన్నూరేండ్లుగా నలక్షణముయిన వద్యరచనము జరుగుచుండినట్లు కాననముల ఆధారమున నిశ్చయింపవచ్చునప్పటికిని, సంపూర్ణమయిన ఏ కావ్యనామము కాని, కవి పేరు కాని, మనకు తెలియరాలేదు. సంస్కృత సాహిత్యమున వ్యాకరణము, ఆంధ్రభాషలో 11వ శతాబ్దపు ప్రారంభమున మండిన నన్నయ భట్టారకుడే ఆదికవి యను వాడుక బహుకాలము నుండి కలదు. అతడే ఆంధ్రభాషను కావ్యపురాణాది రచనకు ఉపయోగపడునట్లు సంస్కరించి, మొట్టమొదట వ్యాకరణమును రచించెనను ప్రవాదమును కలదు.

కాని పదుకొండవ శతాబ్దమునకు వెనుక బహుప్రణలముగా నుండి, ఇతర భాషలలో అనేక మహాప్రణందములను రచించిన జైనులు ఆంధ్రభాషలో కూడ రచింపక ఉండరనియు, ఆంధ్ర దేశములోని అద్వైతులును, శైవులును, వైష్ణవులును ఒక్కొక్కదోట ప్రణలురై చాచి తరువాత జైనులను దేశము నందే ఉంచక బయటికి గెంటినందువలన, వారికర దేశములకు వలనబోయిన కాలమున తమ గ్రంథములను వెంటనే తీసికొనిపోయి యుండవలయుననియును, కాలక్రమమున ఇతర భాషలవారికి ఈ గ్రంథములలో శ్రద్ధ లేక అవి నష్టమైపోయి యుండవచ్చుననియును, కొందరభిప్రాయపడుదురు. దీనికి వసుధనముగా ఆంధ్ర దేశమున జైనుల సంఖ్య అతి స్వల్పముగా నుండుటయు, ఇదివరకును ఒక జైన గ్రంథమైనను తెనుగున కనులబడక పోవుటయు, విచారార్హములై నవి.

శిథిలమతావేశము :

జైనులను పరుగెత్తించుటలో ఇట్లు శైవులును, వైష్ణవులును, అద్వైతులును బకమత్యముతో వనిచేసి కృతకృత్యులయినను, తుదకు అద్వైతమతమే మిగిలిన రెండింటిని అణగద్రొక్కి ఆంధ్ర సాహిత్యమున అధికముగ ప్రచారమునకు వచ్చెను.

బసవేశ్వరుని కాలమున కొన్ని వీరశైవ గ్రంథములును విజయనగర రాజుల కాలమున కొన్ని వీర వైష్ణవ గ్రంథములును ఉద్భవించినను, మొత్తమునకు బసవేశ్వరు యందు పామ్యదృష్టి గల గ్రంథములే తెనుగున అధికముగా కనపడును. ఇప్పుడును వీరశైవులకు కానీ, వీరవైష్ణవులకు కానీ కన్నడ తమిళ దేశము లందున్న సంఖ్యాబలము తెలుగుదేశమున లేదు. ఇక, బౌద్ధమతము మన దేశమున బహుకాలము క్రిందటనే పూర్తిగా అంతర్ధానమై యుండెను. ఈ మధ్య వచ్చిన మహమ్మదీయ, క్రైస్తవ మతములకు సంస్కారిలయిన ఉత్తమ జాతులవారు అంతగా చేరకున్నందునను, చేరినవారి దృష్టి ఉర్దూ, ఆంగ్లభాషల యందు ఇంకను నాటియుండుట వలనను, ఆ మతములకు తెనుగు భాషా సాహిత్యమును నృష్టిచేయు శక్తి ఇంకను రాలేదు.

ఆంధ్రాద్వైత బ్రాహ్మణులలో నైదికులనియు, నియోగులనియు రెండు శాఖలు కలవు. మొదటివారు శ్రోతస్పార్త కర్మలలో విరతులై, సంస్కృత సాహిత్యసేవలో అధికాభిమానము కలవారు. రెండవ నియోగులు నూతన సంస్కార ప్రయోగాల రాజకీయ తంత్రములందు నిపుణులు. అందుచేత, దేశభాషలో వీరికి పాండిత్యమును, అభిమానమును అధికము. అందువలన ఆంధ్ర సారస్వతమున ముక్కాలు భాగము వీరు రచించిన గ్రంథములే హేరాళముగా నున్నవి. ఇట్లు జైనులు, బౌద్ధులు, మొదలగు అనైదిక మతములకు చెందినవారు ఆంధ్రదేశమునే వదలిపెట్టి పోవుటవలనను, మతప్రచారకులైన బ్రాహ్మణు లందరును ప్రాయశః అద్వైతులయి యుండుటవలనను, ఇతరులకు శివునిలో కానీ, విష్ణువులో కానీ తీవ్ర భక్తి ద్వేషములు కలుగుట కవకాళము లధికముగా లేక, ఆంధ్ర సాహిత్యమున మతావేశమునకు సంబంధించిన ప్రోద్బలము తక్కువయ్యెను. వీరశైవుడైన పాల్కురికి సోమనాధుని బసవ పురాణము, వీరవైష్ణవుడైన విజయనగర చక్రవర్తి కృష్ణదేవరాయల అముక్తమాల్యద, ఇంచుమించు వదునేడవ శతాబ్ది తరువాత బ్రాహ్మణుల అధిక్యమును ప్రతిఘటించి, జాతి భేదాలకు విరోధముగా సర్వసమత్వమును, ఆత్మ సంధానమును బోధించిన వేమన పద్యములు-ఇట్టి కొన్నిటిని విడిచిపెట్టిన, ఇతర బ్రాహ్మణులును, బ్రాహ్మణీకరులును రచిం

చిన గ్రంథములందంతయు, వారు వంశవరంపరగా వైపులో, వైపులో అయియుండినను - త్రిమూర్తి స్తుతి, గణపతి పూజ, మున్నగు హరిహరార్చన కుత చిహ్నములు ప్రాయశః స్పష్టముగ కనబడును.

రాజాశ్రయము :

ఇట్లు సామాన్యముగా దేశభాషలలో గ్రంథరచనకు ముఖ్య కారణమయిన మతావేళము శీతలమైనందువల్ల, తెలుగులో గ్రంథ రచనకు అధికముగా కీర్తి, ద్రవ్యము మొదలగు ఇతర కారణములే మూలములై పరిణమించినవి. సామాన్యముగా కీర్తి, ద్రవ్యములు రెండును రాజుల చేతిలోని వస్తువులై యుండుటవల్ల, కవులు విధిలేక రాజాశ్రయము చేయవలసి వచ్చినది. కాని, రాజులకు కవుల నాశ్రయించవలసిన నిర్బంధము కలిగిన తప్ప, వీరికి వారివలన లాభము కలుగదు కదా? అందుచేత, సప్త మంత్రములలో ప్రతిపద రచనను ముఖ్యముగా పరిగణించ వలయుననియు, ఈ కావ్యము ప్రతిపదము రచించినవాని కంటెను వ్రాయించినవాని కెక్కువగా అన్వయించుననియు రాజుల మనస్సులో నాటునట్లు కవులు బోధించిరి. ఈ కారణములచేత, ఆంధ్ర సాహిత్యమున బహుభాగము రాజభవనముల నీడలయందే తయారయ్యెను. పూర్వ కాలమున రాజుల పరిపాలనలోని అధికారులును యదాకర్తగా అన్ని విధముల రాజులవలెనే ప్రవర్తించుచున్నందున, వారును కవులను బలిపెట్టి, చేతనై వంత బహుమానించి, వారిలో గ్రంథములు వ్రాయించిరి. తమకింతటి అశ్రయమొసగి పోషించిన 'కృతికర్త'ల నామరేఖలు చిరస్థాయిగా నొనర్చుటకు 'కృతికర్త'ల కామ ప్రాసిన గ్రంథము లందలి విషయమువంతయు ప్రత్యక్షముగా వారికి పురాణము దెప్పనట్లు ఆశ్వాసాంతము వారిని కృతజ్ఞతా భక్తులతో సంబోధించి వ్రాసి, మాతనమైన అంతిమ పద్ధతి నొకదానిని వెంకొలిపిరి. ఇట్లు ధనకుడైన ఒక వ్యక్తి ఆశ్రయమున గ్రంథరచనము చేయు వద్దటి ఇప్పుడును తెనుగులో నశించలేదు. ఆంధ్రదేశమున ఇప్పుడును రాజులు, పాశెగాండ్రు, అమీందారులు వరుమంది కలరు. ఇప్పుడును తెనుగు రచయితలకు వారి ఆశ్రయమును వడలుట సాధ్యము కాలేదు.

కాని రాజుల ఆశ్రయమున పర్వమును సుఖమయినవి ఎవరును చెప్పజాలరు. కొందరికది లభ్యము కాదు; మరికొందరి కది లభ్యమయినను రాజుల సేవ వారికి అధ్విరాదు. అవాసు మొదలుకొని దివాను వరకును ఒకటే

విధముగా కలవంది సేవ చేయుటకు అర్హులను ప్రవేశపే సాధ్యము కాదు; సాధ్యమైనను ఫలకారి కాబోదు. అందువలన, ఆంధ్రకవులలో కొందరు అటువంటి దైన్యమును తలపెట్టక, వ్యతంత్రముగా తమ ఇష్టదేవతలకు అంకితముగా గ్రంథరచన మొనర్చిరి. రాజుల కంకితముగా గ్రంథములను వ్రాయుట పరకము నకు దారి అనియును నమ్మిరి! అయినను, మొత్తము మీద ఆంధ్ర సాహిత్యమునకు జీవము నింపి, వదిపించినవారు రాజులే అని దారాకముగ చెప్పవచ్చును. తమ కంకితముగా గ్రంథములను వ్రాయించుట రాజధర్మములలో నొకటి అన్న నమ్మిక రాజుల కందరికిని ఉన్నందువలననే, శివ శతాబ్దమున ఇబ్రహీం మర్కా అన్న గోలకొండ మహమ్మదీయ సుల్తాను కూడ ఇద్దరాంధ్ర కవులను పోషించి, రెండుత్తమ కావ్యములను తన కంకితముగా వ్రాయించుకొన్నాడు! కొందరు తెనుగురాజులు వ్యతంత్రముగా గ్రంథరచన చేసిరి. కొందరు ఇతరులచేత వ్రాయించి, తమ పేర ప్రకటించుకొనియుండుటను కూడ చూడవచ్చును.

ఇట్లు రాజాశ్రయమునే ఎక్కువగా నమ్ముకొనియున్న ఆంధ్ర సాహిత్యము, వెనుక చెప్పినట్లు శివ శతాబ్దమున వేంగి దేశము రాజధానియగు రాజమహేంద్రవరమున పూర్వ దాకుక్క వంశమునకు చెందిన రాజరాజ సరేంద్రుని అస్థానమున తలసూపి, తరువాత కాకతీయులు, రెడ్డిరాజులు, విజయనగర శృపాలుడు, మొదలగువారి సామ్రాజ్యములందు అభివృద్ధి చెంది, క్రమముగా మదుర, తంజావూరు, మైసూరు, పుదుక్కోట మొదలగు ఆంధ్రేతర రాజ్యములందును కాబోవకానిలుగా పెరిగినది.

కావ్య సాహిత్యము :

ఆంధ్ర వాఙ్మయమున వైద్య, జ్యోతిష, గణిత, ధర్మ సాముద్రిక, యోగ — ఇత్యాది కావ్యములలో గ్రంథములు ప్రారంభము నుండి వ్రాయబడియున్నవను, వాని సంఖ్య స్వల్పము; ప్రామాణికతయు తక్కువ. ఇక తర్క వేదాంతాది చర్చా కావ్యములు కేవలము సంస్కృత పెరిభాషతో విండియుండుటవల్లను, వానిలో కొన్ని దేశభాషలలో అనసామాన్యమునకు తెలువరాని వచిత్ర గ్రంథములన్న భావముండుటవల్లను, అవి సంస్కృత పీఠములనుండి క్రిందికి దిగిరాలేదు. వచ్చిన గ్రంథములును ముఖ్యములైన తత్త్వ విషయములను మాత్రము సూచించునే కాని, విస్తరముగ విషయచర్చ చేయవు. ఇట్లుగుటచే తెనుగున వ్రాయబడిన కావ్య గ్రంథములన్నియు ముఖ్య విషయములు మరచి

"హాయిదే!"



మృదువైనది  
కోమలమైనది



మేలుపరచబడిన అమృతాంజన్ వాడడంతో,

కోమలమైన అమృతాంజన్ ను చాలా సులభంగా  
రాసుకోవచ్చు.

మృదువైన అమృతాంజన్ తో చాలా సులభంగా 'మర్దనా'  
వేయవచ్చు.

తలనొప్పిలను, వొళ్ళు నొప్పిలను, కీళ్ళ నొప్పిలను,  
కండరాల, నొప్పిలను మరియు దెబ్బకులను  
మేలుపరచబడిన అమృతాంజన్ మునవటికంటే అతి  
త్వరితంగా వుపశమింపజేయగలదు !

## మేలుపరచబడిన అమృతాంజన్

Amrutanjani Limited



మీ మోముపై చిరునవ్వులను శీఘ్రంగా- తిరిగి విజృంభింపజేయగలదు!

0844 149 118 8



పోతుంటుంటే చేసికొన్న గుర్తు దత్తములని మాత్రము చెప్పవలసి వచ్చును. మల్లినాథుడు, అన్నంభట్టు, పండితరాజు, అగన్నాథుడు, లక్ష్మీదరుడు - మున్నగువారు మహావ్రతిభావంతులైన కాపుజ్జాలు. వారంద్రులయినను వారి వ్రతిభ సర్వమును సంస్కృత భాషలో విహితమయినదే కాని తెనుగున దాని గుర్తే కనిపించదు!

పురాణయుగము :

ఆంధ్రుల వ్రతిభ ఆంధ్రభాషలో పురాణ కావ్యముల రూపముననే వ్రవహించెను. కావ్యప్రపంచమునను వారు నాటకములతోలికి పోలేదు. సంస్కృత కావ్యపద్ధతిని అమూలాగ్రముగ అనుసరించుకొని వ్రాసిన తెనుగు కవులకు ఆ భాషలో చాల అభివృద్ధి కాంచిన నాటకములను తమ భాషకు దిగుమతి చేసికొనవలయునను అళ ఎందుకు పుట్టలేదన్నది వ్రతుత్తరము లేని వ్రతన్న. కాకుండా, వ్రతిభ చంద్రోదయము మున్నగు నాటకములను తెనుగున వద్యకావ్య రూపమున వ్రాసికొని యున్నారు. కాని వానిని నాటకముల రూపముననే పరివర్తన చేయుటకై నను మొన్న మొన్నటి వరకును ఎవరును వ్రయత్నించలేదు. ఇక కావ్యరచనకు కావలసిన అలంకారము, చందస్సు, రసము, వ్యాకరణము - వీనికి సంబంధించిన కొన్ని గ్రంథములున్నను కూడ, అవియును పైన పేర్కొన్న ఇతర కాపు గ్రంథములకన్న ఎక్కువ ఉన్నత స్థితియందున్నవని చెప్పటకు వీలులేదు.

విషయ వ్రదానమైనది పురాణము; రచనా వ్రదానమయినది కావ్యము. మలభక్తైలిలో కథ, వీతి, దర్శము - మున్నగు విషయములను సామాన్యం ఎరుక కొరకు బోధించుటయే పారాణికుల కర్తవ్యము. కావ్య కవులట్లు కాక, పైన పేర్కొన్న విషయముల వాదారముగా చేసికొని, దాని మూలకముగా శబ్దార్థాలంకార రచనలో తమకున్న సామర్థ్యమును వ్రకటించవలెనని వ్రయత్నింతురు. ఈ కావ్యకైలికి 'వ్రణిందకైలి' అని ఇప్పటి ఆంధ్రులు పేరు పెట్టి వారు. విజయపు కావ్యదర్శములను పరిక్షించిన కావ్యమన్న పేరు పురాణములకే తగియున్నను, కొన్ని పురాణములలో కావ్యకైలియు, కావ్యములలో పురాణకైలియు కలసిపోయి యున్నను, ఈ పురాణ కావ్యవిభాగము ఎట్లో సామాన్య వ్యవహారమున వచ్చి నిలిచినది. ఆంధ్ర సాహిత్య ముపక్రమించిన కాలముననే ఆదర్శభూతమయిన సంస్కృత వాఙ్మయమున పైన పేర్కొన్న రెండు తరగతుల రచనలను చాల ప్రాముఖ్యము బడసియుండి

నవి. అందువల్లనే తెనుగున సాహిత్య రచనకు రేణువేసిన వండితులకు మొదటినుండియు ఈ రెంటిపైను దృష్టి వ్రవ రించెను. కాని, సంస్కృత భాషలోని మహాభారతాది గ్రంథములను పండితులచేత చదివించి, దేళభాషలో నిత్యమును పురాణము విను సామాన్య జనులకు ఆ గ్రంథములవల్ల కలుగు అభిమానమును, అభిరుచియును, కావ్యపు కనరత్తులందు కలుగదు. అందువలన, ఆంధ్ర కవులలో చాలమంది వ్రవ్రతమముగా మహాభారతాది పురాణములను సంగ్రహముగాను, యదోచితములగు మార్పులతోను అనువదించ ప్రారంభించిరి.

కవివ్రతయము :

రాజరాజ నరేంద్రుని ఆస్థాన పండితుడైన నన్నయ భట్టారకుడు మహాభారతపు భాషాంతరీకరణమును ప్రారంభించి, అరణ్యపర్వమున కొంతభాగము వరకు వడసి, కాలదర్శము చెందెను. తరువాత సుమారు 13వ శతాబ్దపు మధ్యభాగమున వెల్లూరు సంస్థానమున మంత్రిగా మండిన తిక్కన యను పోమయాజి విరాటపర్వము మొదలుకొని 15 పర్వములు పూర్తి చేసెను. అతనికి కవిబ్రహ్మ యను విరుదము కలదు. ఆంధ్ర సాహిత్యమున ఆ విరుదుకు ఇతడు తప్ప మిగిలిన వారెవ్వరును తగినవారు కారని చారాళముగ చెప్పవచ్చును. తరువాత 14వ శతాబ్దిలో కంభరాసుడన్న కవి అరణ్యపర్వ శేషమును పూర్తి చేసెను. ఆ ముగ్గురికిని కవివ్రతయమన్న పేరు కలదు. వీరి ప్రయోగములే వైయాకరణులకు పరమప్రమాణముగా నిలిచినవి.

ఇట్లు ప్రారంభించబడిన పురాణ రచన సుమారు 16వ శతాబ్దము వరకును పెరిగెను. రామాయణము, భారతము, హరి వంశము, విశవ పురాణము, మార్కండేయ పురాణము, విష్ణు పురాణము మొదలగు పురాణములు తెనుగున విద్ధమయ్యెను. రామాయణాదులను కొన్నిటిని పేరుపేరుగా పలువురు వ్రాసిరి. వీరిలో 15వ శతాబ్దములోని భాగవతమును వ్రాసిన బమ్మెర పోతరాజు చాల వ్రఖ్యాతుడు. భక్తిరస వ్రదానమగు వీతని గ్రంథమున కున్నంత వ్యాప్తి ఇంకే గ్రంథమునకును కనిపించదు. రాజాశ్రయమును తిరస్కరించి, స్వతంత్రుని, పేదతనమునందే కాలక్షేప మొనర్చిన తెనుగు కవులలో ఇతడగ్రగణ్యుడు. కొందరు పూర్తిగా ఇట్లు పురాణములను వ్రాయుటకు బదులుగా, వానిలోని కొన్ని ఉపాఖ్యానములను మాత్రము స్వీకరించి, వ్రాసిరి. ఇట్టి వారిలో 15వ శతాబ్దపు శ్రీనాథుడన్న కవి సువ్రవిద్ధుడు. ఈ బందారు శతాబ్దములను 'పురాణ యుగ'మని అధునికులు పేర్కొందురు.



చిత్ర కవిత్వము :

ఈ యుగమునను కావ్యరచన మీద కొందరి దృష్టి పోకుండ నుండలేదు. కుమార సంభవమున్న వర్ణనా ప్రధాన కావ్యమును, విద్వాంసుల కొవడమైన నైషధాంధ్రీకరణమును ఈ కాలముననే ప్రభవించినవి. దశకుమార చరిత్రము, భోజ రాజీయము, మున్నగు పురాణమును కావ్యమును కావి మృదుకథా గ్రంథములును కొందరిచే వ్రాయబడినవి. రాఘవ పాండవీయ మున్న ద్వ్యర్థి కావ్యము ఈ యుగ ప్రారంభమునే నీమకవి యను నతనిచే వ్రాయబడెనట. కావి అది ఏ కారణముననో నష్టమై పోయినది. కల్పనా ప్రధానమై, అలంకారమయ్యె కవి పాండిత్య శక్తులను ప్రకటించుటకొరకే బయలుదేరిన ప్రబంధ శైలి పురాణ శైలి నుండి స్పష్టమైన భేదమును వంతరించుకొని, ప్రాముఖ్యమును పొందవలెనన్న, వదునారవ శతాబ్దపు విజయ నగర సామ్రాజ్యపు శ్రీకృష్ణదేవరాయల ప్రోత్సాహము దొరకు వరకును కాచుకొని యుండవలసి వచ్చెను. రాయలు కవి పండితాభిమానియును, స్వతః బహుభాషా వ్రాసియును, ఆంధ్ర సంస్కృతములలో నుత్తమ కవియును అయియుండినందువలనను, దక్షిణ భారతదేశమున నొక సామ్రాజ్యమును స్థాపించి, కాంతి స్థాపన చేసినందునను, మహోదారుడయి నందువల్లను, అతని ఆస్థానమున తెనుగు కవులనేకులు చేరి, పరస్పర స్పర్ధతో కావ్య రచన చేయు అవకాశము దొరకినది. పురాణ రచన ఎంత రచన పంతిమై, హృదయంగమమై యున్నను, స్పర్థామయమైన నన్ని వేళమున అది చప్పగా తోచుట సహజము. అందువలన ఆ కాలమున కావ్యతత్వ పరీక్షలో కవి వడిన కష్టము ముఖ్య పాధన మయ్యెను. క్లిష్టమయిన నడకతో, చక్ర, నాగ, మురజేత్యాది బంధముల రూపమున రచించుటయు, నిరోఢ్యము, ఏకాక్షరము, ద్వ్యక్షరము - మున్నగు వియమము లుంచుకొని ఏద్యము లల్లుటయు, ఒక వృత్తముతో మరియొక వృత్తమును కాని రెండు మూడు వృత్తములను కాని గర్భికరించి వ్రాయుటయు, క్షణమున కిన్ని వద్యములని ఆకుదారగా కవిత్వము చెప్పటయు - ఇట్లు బంధ, చిత్ర, గర్భ, ఆకు భేదములతో కవిత్వము చతుర్విధములని ప్రసిద్ధికి వచ్చెను! రాయల ఆస్థానమండగగణ్యుడైన అల్లసాని పెద్దన్న అన్న కవి తన 'మనుచరిత్ర'లో ఇటువంటి రచన నొకటియు చేయక, సరస ముగా వ్రాసియున్నను, తనకి 'చతుర్విధ కవికామతల్లిక' వళమై యుండెనని చెప్పికొని యున్నాడు! ఈ కాలమున వుట్టిన అనేక గ్రంథములలో ప్రతి వద్యమునందును ఏదైన నొక శబ్దార్థ కల్పన యున్న 'వసుచరిత్ర' అన్న ఒక కూడ్రకవి కావ్యమును,

వెనుక నష్టపడిన రాఘవ పాండవీయమునకు ప్రతిగా సూరన్న అన్న బ్రాహ్మణకవి రచించిన అదే పేరు గల ద్వ్యర్థి కావ్యమును ముందు వచ్చు కవులకు మార్గదర్శకములుగా పరిణమించినవి. అనేకులు తమ గ్రంథములకు 'పిల్ల వసుచరిత్రలు' అన్న బీగత్త వచ్చిన చాలన్న ఆశతో వ్రాసిరి. రాఘవ పాండవీయమువలె, రెండు, మూడు, కుదకు నాలుగర్థములున్న కావ్యములు బయలు దేరెను! నిరోఢ్యముగ - పవనభమ అన్న అక్షరములను వదలి- కొన్ని ప్రబంధములు వెలికి వచ్చినవి. ఒకడు అపంచర్గీయ ముగ, అనగా కకారము మొదలు మకారము వరకు గల ఇరువది యైదు అక్షరములను విడిచి పెట్టి, 'శేష శైలేశ రిం' అన్న కావ్యమును వ్రాసెనట! రసము, భావము, పాత్ర చిత్రణము, ప్రకృతి సౌందర్యానుభవము - ఇత్యాది కావ్య జీవతత్వము లన్నియు వెనుకబడి, శబ్దార్థములను నానావిధములుగా పరికి, విరిచి, అర్లి, కుట్టి చేయు క్లిష్టరచన మితిలేక ప్రవహింప ప్రారంభించెను. చిత్ర కవిత్వపు ఉద్యుత రచనలను చూచి అలసిపోవలయునన్న, అందుకు వదునారవ శతాబ్దము తరువాతి ఆంధ్ర సాహిత్యమున మున్నంత అవకాశము నాకు తెలిసినంత వరకు ఇంకె సాహిత్యమునను లేదు. ఈ రకపు రచనలు అబంధ ముగా పందొమ్మిదవ శతాబ్దపు కడవరకును వచ్చుచుండెను. ఇంకను పూర్తిగా విరిచిపోయినవని చెప్పటకు వీలులేదు.

ఇవన్నియును ప్రాయశః గద్యపద్యాత్మకము లగు చంపూ గ్రంథములే. సంస్కృత చృందస్సులకు సంబంధించిన అక్షర వృత్తములగు చంపకౌత్పలేత్యాదులలోను, దేశీయ చృందము లకు చెందినవైనను, కావుకారులచేత అంగీకరింపబడిన పీఠ, గీత, కందములలోను, అపురూపముగా అక్కర మొదలగు వద్యములలోను వ్రాయబడియున్నవి. కేవల పద్య గ్రంథములును అపురూపముగా లభించును. కేవల గద్యమున రచింపబడిన గ్రంథములు పూర్వకాలమున దొరకవు. మమారు 17వ శతాబ్దము తరువాత కొన్ని తలసూపినవి. కావి వానికి ప్రాముఖ్యము రాలేదు. రావలసినంత యోగ్యతయును వానికి లేదు.

పామర సాహిత్యము :

ఇవన్నియును పండిత సాహిత్య విషయము. పండితుల మెప్పే ప్రధానమై, వారేర్పరచిన వ్యాకరణము, చందస్సు, అలంకారము, సంప్రదాయము మున్నగు నియమముల కనుసార ముగా వ్రాయబడియున్నది. ఇటువంటి రచనకు కావలసిన పాండి త్యము లేక, లేక, దీనిని సంపాదించుటకు ఇష్టము లేక యున్న

పామరులైన ప్రీతాదులు శీవల జిహ్వాదావల్యముతో వరోప చేకము కొరకును, అత్మానందమునకును రచించిన సాహిత్యము హేరాళముగ నున్నది. వదువారవ శతాబ్దము తరువాత నలుగు రైదుగురు మహిళలు పండిత సాహిత్యమునకు చేయివేసిన వారున్నను, మొత్తముమీద తెలుగులో ప్రీతా ఈ పామర సాహిత్యమునకే ఎక్కువ సేవ చేసియున్నారు. ఈ సాహిత్యము పండిత సాహిత్యమునకన్నను ప్రాచీనతలో కనీసము తక్కువైనది కాదని చెప్పవచ్చును. కాని ఇది రాజుల ఆశ్రయములో అభివృద్ధి చెందినది కానందువల్ల, కాననాధ్యాపారములు లేనందున, దీని కవుల కాలము క్లుప్తముగా నిర్ణయించుట అపాధ్యమయినది. ఇందులో అనేక కర్తల పేర్లే తెలియవు. పాటల రూపముననున్న రామాయణ భారతాది పురాణములు, ఉపాఖ్యానములు, డేశీయ పీఠుల కథలు, యక్షగానములు, భక్తిరస ప్రధానములయిన భజన కీర్తనలు, పెండ్లిపాటలు, జోలపాటలు, అద్వైత తత్త్వములు, అన్నిటికన్న ఎక్కువగా శృంగార రసమయమైన పదములు, జావకులు మున్నగునవి ఈ తరగతికి చెందినవి. వీనిలో కొన్ని వీరనముగను, అపహ్వాకరముగను ఉన్నను, ఎక్కువభాగము తీక్షణమగు రసధారతోను, చాటుమాటు లేని నేరమగు నడకతోను పాడెడువారి యొక్కయు, వినువారి యొక్కయు హృదయములను భేదించగలవు.

ఈ పండిత పామర సాహిత్యములు రెండికిని చేరియు చేరకయున్న మధ్య సాహిత్యము పహజముగా అన్ని భాషల యందును ఉండును. వామర జనులు దీనిని సులభముగా గ్రహించి, ఉచిత రసభావములను చవిచూడగలుగుట వలన, వారికి దీనిలో భక్తియు, అభిమానమును కలుగును. సామాన్యమైన సాహిత్య వియమములకు లోబడియే యుండుటవల్లను, రసవంతముగా నుండుటవల్లను, మెదడుకు రవ్వమునీయక పోయినను, పండితులకు కూడ దీనిని పూర్తిగా తిరస్కరించుటకు సాధ్యము కాదు భక్తి, శృంగారము, వేదాంతము, వీతి, హాస్యము, లోకానుభవము- ఇత్యాది విషయములను ప్రతిపాదించు శతకములు, ఈ జాతికి చేర దగినవి, కెక్కడు మిక్కిలి కలవు. కన్నడములో పర్వజ్ఞానివలె విహు ప్రసిద్ధుడైన, ప్రాయశః అతనికి సమకాలికుడైన వేమన పద్యము లీ తరహావి. ద్వీపదచ్చందమున వ్రాయబడిన

రామాయణ మహాభారతాది పురాణములు, నలదరిత్ర, హరిశ్చంద్ర చరిత్ర, ఇత్యాది ఉపాఖ్యానములు, ఈ జాతివే. కన్నడములో వచ్చిది కావ్యములవలె ఈ ద్వీపద కావ్యములు మొదటిమండియు చాల వ్యాప్తి చెందినవి. కొందరు, “ద్వీపదకావ్యము ముదిలంజ....” ఇత్యాదిగా నిరుపయోగ వదార్థముల జాబితాలో చేర్చి, హేళన చేసిన కూడ, మరికొందరు పండితులే, జన సామాన్యమునకు వీనిపైగల అభిమానమును కనుగొని, ఈ చందస్సులో కవిత్వము రచించిరి. ఇదికాక, చంపూ మార్గముననే రచింపబడిన కుకన ప్రతి, హంపవింశతి - మొదలగు కథా కావ్య ములు ఈ సాహిత్యమునకే చేరవలసినవి. ఇవేకాక, సంస్కృతములో వలె తెనుగులో కూడ అసంఖ్యాకములుగ నుండు ‘చాటు పద్యములు’ ఈ రకపు సాహిత్యమే అగును. చాటుపద్యములన్న కవులు ప్రస్తావనకముగా తమకు తోచిన విషయముల మీద ఆయా సమయములలో ఆకుదారగానో, ఆలోచించియో, రచించి పాడిన పద్యములు. ఇవి వ్రాయః నోటినుండి నోటికి - వానికి సంబంధించిన కథలు, వ్రాసినవారి పేర్లు, మున్నగు విషయములతో నహా - ఆగోచరముగా దిగివచ్చినట్టివి. ఇటీవల ‘చాటుపద్య మణిమంజరి’, ‘చాటుపద్య రత్నాకరము’ అను పేర్లతో కొన్ని టివి సంకలనము చేసి, విద్యాంసులు ప్రకటించియున్నారు. కాని వీని విజయము సంఖ్య కొన్ని వేలకు తక్కువగా నుండజాలదని దారాళముగ చెప్పవచ్చును. వీనిలో సకలవిధ భావములు, సకలవిధ రచనలు దొరకును

ఆంగ్ల సాహిత్యపు సుడిగాలి :

ఇదంతయును ఆంగ్లసాహిత్య వాసనను చూచుటకు మునుపు నడచిన తెనుగు సాహిత్యపు ముఖ్య విషయముల వంగ్రహ సూచన. ఆంగ్ల సాహిత్యపు పర్యవ్యాప్తియైన స్వరూప మును తెలిసినవారు, ఇటీవల, అవగా పందొమ్మిదవ శతాబ్దపు చివరి భాగమున కిటీవల, ఆ సాహిత్యపు సుడిగాలి వలలో పడి, వెరగు చెందిన చేకలాపా ప్రపంచము ఎన్నెన్ని విధములుగ గునిసి, ఎగిరి, పడి, లేచి, నాట్యము చేయగలదో ఊహించవచ్చును. సకల విధములైన కథలు, పవలలు, నాటకములు, అనుకరణములు, చర్చలు, చరిత్ర — మున్నగు సాహిత్య కార్యములందును

## ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర పంగ్రహము.

క్రొంగ్రొత్త ప్రయత్నములు కొనసాగుచున్నవి. ప్రాత నంప్ర దాయములన్నియు దినే దినే యుక్త యుక్త వివేచన లేక షీఱ మగుచున్నవి. అట్లే ఆంగ్ల సాహిత్యపు సార్థకమైన, విరర్థక మైన, అనర్థకమైన సంప్రదాయము లన్నియును వచ్చి నిండు కొనుచున్నవి. పద్యమునకన్న గద్యమున కెక్కువ ప్రాముఖ్య మేర్పడుచున్నందువల్ల, సహజముగా భాష వ్యాకరణ శృంగిలము లను సడలించుకొని వ్యావహారిక రూపమునకు దగ్గరగా వచ్చు చున్నది. భాషా నరస్యతికి నూతన నూతనాలంకారములను తయారుచేసి పెట్టవలయునను ఆతురత అన్నిచోటల యందును మితిమీరుచున్నది.

మొత్తముమీద చూచిన, ఇప్పటి ఆంధ్ర సాహిత్యమున స్వతంత్ర రచన చాల స్వల్పము. స్వాతంత్ర్యబుద్ధి దిన దిన ప్రవర్థమాన మగుచున్నను, స్వతంత్ర కార్యమింకను నడవలేదు. మన స్వతంత్రబుద్ధి పాశ్చాత్య సంప్రదాయములకు పరతంత్ర మగుటలో ప్రబలమగుచున్నదే కానీ, ప్రపంచ నాగరకతకు మనదే అయిన ఒక నూతనపు కామకను సమర్పించవలయునను అళ కానీ; ప్రజ్ఞలో, ప్రతిభలో, మన మితరులకన్న తక్కువ

కాదన్న భరవసా కానీ, ఇంకను మనలో తలయెత్తలేదు. ఇది ప్రస్తుత భరతాండవాసుల సామాన్యదర్శమై యున్నది. ఇప్పటి తెలుగు సాహిత్యమందును స్పష్టముగా ఈ లక్షణములు కన వచ్చును. ఇక సమర్థులయిన పర్వీలును ప్రాయికముగా రాజకీయ రణరంగమున బోరాడుచున్నందువల్ల, ఉత్తమాంధ్ర ప్రతిభాశక్తి మొక్క ప్రచారమున కవకాశము లేక సాహిత్యప్రగతి కూడ వెనుకబడినది. కాని, వారిలో వన్నెలు లేక వట్టి వాతలు పెట్టు కొని, ఇతరులను తృప్తిపరచి, ఆ మూలమున కాము కృత కృత్యులయితిమవి నమ్ము లక్షణము దినదినము షీఱమగుచుండుట కుభూతన. అందువలన ఆంధ్రభాషలో ఉత్తమ స్వతంత్ర సాహిత్యము ముందున్నదనుటలో సందేహము లేదు. కాని, ఎంత ముందు?

(ఈ వ్యాసము కీ॥కీ॥ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు 'విశ్వ కర్నాటక' అను కన్నడ పత్రిక ఉగాది పంచికలో 1931లో ప్రచురించినది. ఇది కన్నడ దేశపు పాఠకులను దృష్టిలో పెట్టుకొని రచింపబడిన దై నమ, తెలుగువారికి కూడ తప్పక ఉపయోగపడగలదని నా ప్రగాఢ విశ్వాసము.)

తెనిగింపు : శ్రీ శంకరగంటి రంగాచార్యులు

## చైతన్య సస్యం

భావనముద్రంలో మునిగినప్పుడే

తెలిసింది నాకు-

శబ్దాలే నిరంతరాయ శ్వాసకోశాలనీ,

ఊపిరాడని నమస్య లేదనీ;

భావవీధిలో నడచినప్పుడే

తెలిసింది నాకు-

శబ్దాలే గమన ప్రేరకాలనీ,

గమ్యదృష్టి లేని గమనం వ్యర్థమనీ;

భావాంబరంలో ఎగసినప్పుడే

తెలిసింది నాకు-

శబ్దాలే రెక్కల బలమనీ,

వికాల సీమలను దర్శించే నూక్ష్యదృష్టి విశిష్టమనీ;

నాలో 'శబ్దవృష్టి' కురిసినప్పుడు

అశ్చర్యపోయాను నేను

అంతకుముందే సస్యమై ఉన్నందుకు

ఇప్పుడు నేను

కఠినతను చీల్చే చైతన్యాంకురాన్ని

వెలుగులను ప్రేమించే పచ్చని చూపుని

దిక్కులను పలకరించే పరిమళ కరచాలనాన్ని

లోని మాధుర్యాంశాలకు రూపం దిద్దే

సుఫల గీతాన్ని

శ్రీ జి. రామశేషయ్య

# స్వప్న భంగ

## శ్రీ సోమసుందర్

ఈ సనాతన సాగర తీరంలో తర తరాలుగా హాయిగా  
ఆడుకున్నాడు శత సహస్రాల జాల జాలికలు....  
పిచ్చుక గూఢు నిర్మించుకున్నాడు, గవ్వలూ గుల్లలూ ఏరుకున్నాడు....

కాని ఈ సాగరం ఎన్ని దురంత కిడ్నిషాలు గర్భస్థం చేసుకుందో....  
తన ఏక తాతల తీర వక్రంలో ఎన్నెన్ని కళంకాలు గుప్తపరచు  
కుందో... శత్రుకంఠకాలతో తన తనువు అలంకరించుకుందో....

భూతకాల మహాంధకార కర్కటక కళేబరాలు భద్రపరచుకుందో....  
నోడు తెరిస్తే చాలు ఎన్నెన్ని మహాభయంకర ఉత్పాతాలు ఏద్రవరచు  
కుందో— ఏమీ తెలియని అమాయక బాల్యం— అగంతుక శైశవ  
చాఢ్యంతో సాయం వాహ్మశ్రీ క్రీడల సంతపించింది....

ఇదే నంగనాచి కడలిలో లక్షల కుపాసులు — జీవత్ పరాంకోటిని  
కబళించి వేళాయి.... బ్రతుకు పచ్చల కిరణాలపై మహావినాశక క్రతు  
వులు ప్రయోగించింది. స్వప్న రాకులు వింపుకొని తీరాల నలంకరించిన  
వౌకలను తిమింగలాల పరమాయించి ముందివేయించింది.

చిత్ర తరంగాల మడతలలో చిద్రిత జీవ రహస్యాలు....  
జడదీ పెరటాల ముడతలలో మణిగిపోయిన అకాకిరణాలు....  
మోషోద్ధాటిక శబ్దజాలంలో వికృత శోకతరంగాలు....

అగణిత కాలావధి సంపుటిలో నిర్దయాఘాత  
అచేతనా చేతస్కాయ.... తస్కరిణీ విద్యల కుతంత్రాలు....  
కూటనీకులు.... కుచోద్యాలు.... కుహనాదుర్ మోహాలు....

ఇవి, కుట్రలూ ఎరుగని బాల్కనీలూసం శేవల సంభ్రమాశ్చర్యాల  
ఆవేశించిన పొంగులతో, వరుగులై ఉరకలై తేరింతలైన  
వెర్రి ఆవేశాలతో.... సృష్టిస్తూ తోషనార్పిదల ఎన్ని యుగాలో!

ఈ సాగర సమాశ్లిష్ట భూతలంలో ఎన్నెన్ని భూకాల కొలుములు?  
ఎన్నెన్ని అకర్షణ వికర్షణల పికాచి వీడల కొలువులు?  
ఎన్నెన్ని ఆరాపన మూర్ఖనలు? ఎన్నెన్ని ఆరోపణా కృపాజాల కొలుములు?

## స్వ ప్న భం గ

ఇంత మనోమోహన ప్రదర్శనంతో ఈ సాగర వేల  
ఎంత కవటి? ఎంత కృపటి? ఇంకా సంకయిమ్మా  
ఇది దయ్యలు పొరలాడే వేల? ఇది కయ్యల రక్కసి  
సమూహం భయంకర విన్యాసాల పేల! మృత్యు హస్తాలు  
విసరిన మాయా వాగురలు కూడియాడిన నెత్తుటి లోయ....

నీలికారలు జాలిగా రాలిపడిన పొలాలు... వచ్చువి వడలు  
పొలాలపై విషాన్ని జ్వాలాభారం పొరలిన దుర్ముహూర్తంలో  
విష్కారణంగా ముక్కలు ముక్కలై పోయిన కాంతిదేవత అలయం!  
ధ్వంస ధూళి ప్రివిలి క్రుశ్మివడిన భయంకర సమయంలో—  
వేలగా కళ్ళు వింగికి విగిడిస్తూ ఇదే సాగరం—  
మెట్ట వేదాంతాలు వర్ణించింది! తన అంకారము తన  
చిచ్చు గుండెల అల్లెడతో నిప్పుచీగా అల్లించింది...

మృత్పిండాలతో వచ్చి మంటలు గోండ్రించినపుడు  
అల కాలవల పొంగులలో విషహాసాలు మనమున లాడినపుడు  
ఈ తీర భూములలో క్రూర సర్పాలవంటి మారణాయుధాలు....  
పడగలు విప్పి దొంగాటకాలాడినపుడు.... మిత్తిగొంతెత్తి పాడినపుడు.  
అన్నీ తెలిసిన ఈ సనాతన సాగరం కిమన్నాప్తి!  
మూతి విడాయించింది గున్చువ్గా!  
ఇంకా క్షమించగలమా ఈ మృషారూపిణి అరిదివి?

ఇంతెందుక్కు — ఈ సాగరతీరంలోని గుప్పెడు ఇసుక  
తీసుకొని వరికీలించు! ఎన్నెన్ని హత్యలు ఐయటవడగలవో!  
ఎన్నెన్ని సరపేథ యాగాలు గతగాతలు విన్నవిస్తాయో—  
ఎన్నెన్ని భూత హత్యల కోకోదంతాలు వెల్లడి కాగలవో!!

అణువణువునా దాగిన అర్తారవాలు.... మౌన కంకార్యులు  
దారుణ మారణహోమాలు నీకే వివివిస్తాయి పరీక్షించు!  
గతనేక కోకామూటలు నీ పెదవులపై క్షీర రాసులు  
పింపుతాయి. ధూళిలో కలిపిపోయిన దరహాసాలు—  
అకాశ కూన్యబవుల ప్రగాఢ యవనికల మాటులనుంచి  
తొంగి తొంగి చూస్తాయి! వృధాక్రవులు కురుస్తాయి!

అవునవును కడలి కన్నీటి ఉప్పెనల కాణాచి!  
విహారూపిగా భ్రమలు కలిగించే బాణామతి!



శ్రీ పాతూరి రఘురామయ్య

# మాదిరాజు రంగారావు కావ్యాలు-

## ఒక విశ్లేషణ

'మతాల విచ్ఛేదం మెరపులలో'

బ్రతుకును వెలిగించలేను

ఇతాల చిక్కులుచ్చులలో

బ్రతుకును బంధించలేను'

అంటూ విశిష్ట పంథాలో మానవీయాభ్యుదయ కావ్యాలను రచిస్తున్న ఆధునిక కవి మాదిరాజు రంగారావు. 1955 లోనే వీరు 'కిరీరం' అన్న కావ్యాన్ని ప్రచురించి (శ్రీ ఉదయబూరి రామవాద్యులుగారి సహకారంతో) మహాకవి శ్రీశ్రీకి అంకిత మిచ్చినాడు. మహాప్రస్థానం కావ్యం మాదిరాజుపై చెరగని ముద్ర వేసింది.

కుందుర్తిలోని ప్రయోజన దృక్పథమూ, శ్రీశ్రీలోని విప్లవ భావసంపత్తి, తిలక్లోని మానవీయ భావనాత్మక అంతర్ముఖీన లక్షణమూ - ఈ మూడు అంశములు మాదిరాజు కవిత్వంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి. ఇవేకాకుండా శిల్పం రీత్యా కళామయత కవిత్వమంతటా పరచుకొని, ప్రజాస్వామ్య సమ సమాజ భావం అన్ని కావ్యాల్లో విశిష్టమయి పై ముగ్గురినుండి ఈ కవిని ప్రత్యేకంగా నిలబెట్టినవి. ఏ వజ్రానికి చెందని కవిగా, మాదిరాజు స్త్రవపిడ్డుడు. వారిది మానవీయ భావమార్గము. సకల వర్గాలూ శ్రేయోదాయకంగా పరిణమించాలని వర్ణిల్లాలని ఆకాంక్షించే వీరి కవిత్వంలో సమస్త మానవ జీవనరీతులు ప్రతిబింబిస్తాయి.

అధర్మ విధనానికి, చర్యవధ విజయానికి ప్రతీకలుగా చెప్పుకోవలసివచ్చిన పండుగ సమయాల్లోనే వారి కవితా సంపుటలు వెలుగులోకి వచ్చాయి. కుభప్రద భావనకు సంతోషకర కవితా సమయాలకూ ఆకరమయిన సంపుటలుగా రాణించడమే ఇందుకు కారణం. ప్రతి కావ్యంలోనూ ముగింపు కుభప్రద, సంతోషకర, అష్టాద భావననే కలిగి ఉండటం సహజమే.

విజయదశమి నందర్పంగా—

1. ముక్తకాలు-ఉష ఆగమనం (సాహితీబింద ప్రచురణ-1970)
2. అవాహన (రసదుని ప్రచురణ-1973)
3. వాలో ప్రవహిస్తోంది నది (సాహితీ సమితి ప్రచురణ-1985)
4. అగ్నిమయం జీవితం (రసదుని ప్రచురణ-1988)

ఈ నాలుగు కావ్యాలూ అచ్చయి వెలుగులోకి వచ్చాయి. ఇందులో ముక్తకాలు-ఉష ఆగమనం రెండు కావ్యాలు ఒకే పుస్తకంలో చేకూర్చబడినాయి. ముక్తకాలు నాలుగు పాదాలు నాలుగు పాదాలు గల మినీ కవితలు. ఇందులోని భావం ఎంత తీవ్రమో అభివ్యక్తి అంత సరళం. పూర్వకాలంలో శతకం ఎంత శక్తివంతమో పంచనకవితా యుగంలో ముక్తకం అంతే శక్తిమంతము ఇక 'ఉష ఆగమనం' అన్నది నవ్య కవితావిర్భావానికి సంకేతం. అభ్యుదయ కవిత్వ చరిత్రలో ప్రజాస్వామ్య సమసమాజం లక్ష్యంగా సాగుతున్న మానవీయ కవిత్వమే ఉష. అభ్యుదయ నవ్య కవిత్వం కూడా దీనికి అర్థంగా చెప్పుకొనవచ్చును.

సామాన్యుడి గుండెలో గూడుకట్ట  
విగిసిన హిమ శ్రేణులవలె బాధలు  
సామాన్యుని బ్రతుకులో ఎదురై  
మారిని ముట్టూములవలె ఆశలు.

బాడర్ని ఆశర్ని మానవ ఇతిహాస సారభూతమైన  
కల్పవృక్షంతో ముడివడిన సాధారణ శైలితోనే వ్యక్తీకరించినారు.

కాలగర్భంలో కలసిపోయే మానవుడు  
కాల ముఖంలో వెలసిన వర్ణరేఖ  
నిహింపరై విచిత్ర రేఖావలయం ప్రపంచం  
ప్రతిక్షణం ముప్పులతో వర్తించు చిత్రరంగం.

ఇట్లా ఒక ముక్తకావికి మరో ముక్తకావికి అభివ్యక్తిలో పోలిక ఉన్నా, అన్నిటికీ చందోబద్ధత అన్నది మాత్రం ఏదీ లేదు (ఒక్క పాదసంఖ్యా నియమం తప్ప). ఇందులో చెప్పుకోదగ్గ విశేషమేమంటే రెండు రెండు పాదాలు ఒక్కొక్క భావ గణంగా ఎక్కువ కాతం ముక్తకాలు తీర్చబడ్డాయి. కాన్ని ముక్తకాలు నాలుగు పాదాలా నాలుగు భావగణాలుగా తీర్చబడ్డాయి.

ఉపాగమనంలో సంస్కృత వదనాపూర్వం ఉంది. అయితే తత్పమాలా తదృవాలే గనక వతితకు అనందం చేకూర్చే అవకాశం లేకపోలేదు. సంస్కృత సాహిత్యంతో వీరికి గాఢ పరిచయం ఉండడం మూలాగా పూర్వగ్రంథాల పరిజ్ఞానమూ ఎక్కువే గనక ఒక్కొంటి చిక్కదనంతో కూడిన వదప్రయోగ విధానం చోటు చేసుకుంది. పాదారణ సాతకుడు కూడా చిత్త శుద్ధితో వ్రాయుత్తిపై అందుకునేంత చిక్కగానే ఉంది రచనా పాటపం. ఇందులో ఎనిమిది ఖండికలున్నవి. ఇందులోని ఎనిమిదో ఖండిక 'ముక్తకాలు' అన్న పేరునే కలిగి ఉంది. ఇది మినీ కవిత్వంతోనే కూడుకొన్న ఖండిక.

అనాహవ సంపుటిలో నాలుగు ప్రధాన భాగములు - ఒకటి. విప్లవ భావంలో వియత్నాం. ఇందులో వియత్నాం యుద్ధం సందర్భంగా రావిన గీతాలున్నవి. మానవునిలో విగూఢంగా ఉన్న జంతు మనస్తత్వమునూ అనాగరిక లక్షణమునూ చిత్రించినారు. ఉత్తర వియత్నాం సంఘటనలూ, యుద్ధ విరమణా, విప్లవవీరుని కమ్మల్లో ఆకా కాంతిరేఖ వ్యరూపము ప్రదర్శింపబడినవి.

రెండో భాగం రేఖాచిత్రాలు. ఈ కవి ఇందులో ఉన్న ఖండికల్లో అర్థాన్ని అధ్యాన్నపు ఐదవిలో వదిలేయలేదు. చిన్న చిన్న గుర్తింపుల మధ్య తుప్పల మధ్య మేపుకున్నాడు. రచనలో ప్రయోగ పద్ధతి పాటిస్తూ కూడా ప్రయోజనాన్ని ఆలోచననూ అనుభూతిని అనుసరిస్తూనే వచ్చారు. చమత్కారాన్ని భాగా పోషించారు. దుంపచెగ, తస్పాదియ్య, తుపాకి వంటి మనస్సు, కాట్రెడి వంటి ఊహ, అర్థంబు వని, ముక్కాలి పీట, పూల్, అతగాడు, హంతకుడు, పులులు సింహాలు, వెలుగు మంటల బొమ్మలు, శీరో బిల్లు, చీమ కక్కు, పికాసో బొమ్మ, ఊడిపడు లాంటి వదలూ వదలందాలు వైచిత్రిని చేకూర్చడంలో తోడ్పడ్డాయి. చిత్రాలంటే చిత్రలే. బొమ్మల్లాగే రకరకం రూపాలతో. అధివాస్తవిక ఉద్యమం కూడా తొలుత చిత్రకళ రంగంలోనే

పుట్టింది కదా! అందుకే చిత్రకళకూ శీవితావికీ మధ్య ఉన్న అవినాశావ నందిందాన్ని ఇందులో ప్రదర్శించటం జరిగింది.

మినీ కవిత్వం మూడో భాగం. ఇందులో ఆధునిక యుగ చైతన్య వరమైన 'మంచి చెడుల వివేచన వివిధీకృతమై ఉంది. సంఖ్యకు మారు ఉన్నాయి. కానీ ఇందులో భావాలు అంతకంటే ఎక్కువే. కవి లోకద్రష్ట. కవిలా ప్రవృత్తి. 'నేను సముద్రాన్ని నీవు కాలిడలేవు, నేను ఆకాశాన్ని నీవు అందుకోలేవు' మానవుని అంతరింగ ప్రజ్ఞానంతో మరో మనోలోకం విర్మింపజేసే ఉత్తమ సంకల్పం ఈ మినీ కవిత్వంలో అడుగడుగునా స్పష్టంగా ఉంది.

నాలుగో భాగం అమృత లిప్తలు. ఇందులో అనుభూతి ప్రదంగా ఉన్నత భావనా సందారం కానవస్తుంది.

నా కళ్ళు వదలాయి కళలు

నా చూపు చిమ్ముతోంది వెలుగు

నా చిత్తం పరిస్తోంది చైతన్యం

నా హృది స్పందిస్తోంది సంగీతం

ఊహ, ఆశ, రాగం, వ్యధ, కోర్కె, ఆత్మ, మనసు, అంతరాత్మ, శక్తి, రేఖస్సు, ఉద్రేకం, అనుభవ కళ, తలపులు, ఆలోచన ఇత్యాది విషయాలను కవితామయం కావిస్తూ జగత్తులో ప్రకృతికీ, మానవునికీ మధ్య గల సంబంధాన్ని స్పష్టంగా వ్యక్తీకరిస్తూ - మానవ శీవితాదర్శాన్ని ప్రచలితం చేశాడు.

'నాలో ప్రవహిస్తోంది నది' అనుభవం, ఆలోచన సంస్కారం ప్రగతి భావనా పహితంగా సాగిన మానవతా పూర్ణ నవ్యకావ్యం. అనేక లౌకిక మానసిక స్థితులకు దర్పణం వట్టినట్లు కళామయాభివ్యక్తితో వ్యక్తీకీ, సమాజానికి మధ్యనున్న సంబంధాన్ని బహుముఖీన పరివ్యాప్త సామాజిక పార్శ్వాలనూ ప్రతిబింబిస్తున్నది. నాలో ప్రవహిస్తోంది నది అన్న మకుటాన్ని అనుసరిస్తూ ఐదు పాదాలు ప్రతి ఖండికలోనూ ఉంటాయి. అంటే ఇందులోని ఖండికలు పట్టెదులు (ఆరు పాదాలతో కూడినవి).

నాలో ప్రవహిస్తోంది నది

ముక్కలు ముక్కలై న దేశాలను కలుపుతూ

ఎక్కడి కక్కడ ఆర్దుగా ఉన్న పొరిమేరల్ని చెరపుతూ

మానవతా మధురజలంతో స్నేహమయం చేస్తూ

స్వేచ్ఛ స్పందించే ఉత్సాహ తరంగాలతో

నాలో ప్రవహిస్తోంది సమష్టి చైతన్యంతో

'మానవుడే నా సంతోషం' అన్న శ్రీ శ్రీ భావన మాదిరాజు లోనూ నిక్షిప్తమైంది.

'అగ్నిమయం జీవితం' పంజాబ్ లోని హింసావాదాన్ని ఖండిస్తూ, ఆఫ్రికాలోని శ్వేతజాతి పాలనలో మ్రగ్గుతున్న ఆఫ్రికన్ల పోరాటదీప్తిని వర్ణించిన కావ్యం. ఇందులో 'నిక్కబ్బి గవాక్షం నుండి' అన్న సుదీర్ఘ ఖండిక జాతీయ అంతర్జాతీయ రంగాల్లో నెలకొన్న హింసను వివరిస్తూ, యుద్ధాలతో వరిగే మానవుని ఆలోచనలను చిత్రిస్తూ, మానసికంగా మానవుడు సాధించవలసిన ఔన్నత్యం గురించి ఆవేదన చెందాడు. కఠిన జీవిత వాస్తవాలను చిత్రించడం జరిగింది. ఇందులో 'ఏ బ్రతుక్కి ఆ బ్రతుకు' అన్న రేఖా కవిత ఒకటి ఉంది. ఈ రేఖా కవితలో కవిత్వాన్ని నిర్వచిస్తూ ఈ విధంగా రాశారు.

'జగత్తు నుండి ఎదురయ్యే ప్రశ్నలకు  
మనస్సు శబ్దరూపంలో ఇచ్చే  
అందమైన సమాధానమే కవిత్వం'.

ఆధునికుల్లో కొందరికి ఇ చులోని 'మనస్సు' 'అందమైన' వదాలు విచించవు. వారి దారి వారిది.

సాక్షాత్తి సందర్భంగా—

1. యుగ సంతోషం (సాహితీ బంధు బృందం - 1970)
2. పదగెత్తిన ఉదయం (రసధుని - 1973)
3. అనందధుని (సాహితీ బంధు బృందం - 1975)
4. కాలాన్ని విరిపి క్షణం (రసధుని - 1979)

ఈ నాలుగు సంపుటలూ అవిష్కృతమైనవి. అనందధుని కావ్యం శ్రీ అరవిందుల తత్వచింతనను కవిత్వీకరించింది.

యుగ సంతోషం సంపుటిలో రెండు కావ్యాలున్నవి. ఒకటి యుగ సంతోషం. రెండోది మేల్కొన్న ఆకాశం. కవిత్వాన్ని పెంపుదూ వాచ్యం చెయ్యని భాషకు హృదయంతో లక్షణ, వ్యంజన, అభిద మొదలయిన శబ్ద శక్తులను బాగా పోషించిన కవుల్లో మాదిరాజు ఒకడు. ముఖ్యంగా ఆధునికుల్లో కవుల మను కున్న వాళ్ళలో ఎంతమందికి ఈ శబ్దశక్తి రహస్యం అవగతమై చో ఏమోకానీ మాదిరాజుగారికి మాత్రం శబ్దశక్తి రహస్యం ఉట్టిగా తెలుసు. ప్రతీకలూ, పదచిత్రాలూ, భావరూపాలు ఎంతగా వాడినా అస్పష్టతకు మాత్రం చోటివ్వరు. చోటు వివ్వ

డాన్ని అంగీకరించరు. మననశీలం ఎక్కువ గల పాఠకుడు వీరి కవితను అస్వాదించగలడు మేల్కొన్న ఆకాశం పాఠకుడైన భావ విజృంభణాన్ని ప్రతిఫలిస్తున్న కావ్యం. యుగ సంతోషం అభ్యుదయ కావ్యరాజము.

పదగెత్తిన ఉదయం అన్న కావ్యంలో ఉదయం నుండి మొదలుకొని మళ్ళీ ఉదయ మయ్యేదాకా (ఇరవై నాలుగు గంటల్లో) సామాజిక అనుభవాలను ప్రతిబింబించే కావ్యం. ఇందులో భావర ప్రపంచ వలయం నుండి అంతరంగ వలయం లోకి దృష్టి పారించిన మానవునిపై దృష్టి కేంద్రీకరింపబడింది.

అనందధునిలో శ్రీ అరవిందుల మహాకావ్యం సావిత్రివల్ల కవిలో కలిగిన అనుభవ వరంపర వ్యక్తీకరింపబడింది. ఇందులో మానవిక తత్వవివేచన, ప్రాగ్రూప దృష్టి కలిగలుపుగా ఉన్నవి.

'ఈ మనోజ్ఞ జ్వాలారూపం  
అఖిల మానవాత్మకు సంతోషం'

అంటూ ఉన్న కవి పార్వత్రీక భావవకే ప్రాధాన్యమిస్తున్నాయి. వైయక్తికానుభూతి ఆధారంగా పార్వత్రీక పద్ధతిలో రచన ప్రత్యేక వెలుగు సంతరించుకున్నది. 'దైవాభిముఖంగా పాగే పటంలోని మానవికమైన సుందర శిల్పారే దేవతలు' అంటూ మానవుడు కల్పించుకున్న అనేక దివ్యరూపాలను నిర్వచించాడు. ఆత్మ, అంతఃకరణ, మనస్సు - ఈ మూడు మూడు విభాగాలుగా కావ్యంలో తీర్చబడినాయి.

'కాలాన్ని విరిపి క్షణం' అనుభూతిప్రద అభ్యుదయ కావ్యం ఆధునిక మానవునిలో చోటు చేసుకుంటున్న చైతన్యం గూర్చి కళామయ అభివ్యక్తితో కూడిన సృష్టికరణ యన్నవి. మానవీయ భావం, అనుభవ కళా వ్యాఖ్యానం, అభ్యుదయ భావ రేఖల సంపుటి ఈ కావ్యం. చరిత్రనూ, ప్రకృతిని, మనిషిని వంశూర్ణంగా కవిత్వీకరించే ప్రయత్నం ఇందులో తీవ్రంగా చోటు చేసుకుంది. అర్థినుండి అనందానికి మనిషి ప్రయాణం సాగించాలనీ, మానవ సంస్కృతీ రూపం రసధుని వలె ఏర్పడాలనీ ఆశిస్తున్న కవి - శిలయా, హిమాకృతులూ (జడబద్ధులూ, అజ్ఞానులూ) చైతన్యంతో నిండి మార్పునొందాలనీ భావిస్తున్నాడు.

# జననం

## లేక

# మరణం

**ఇది మీ కుటుంబంలో  
సంభవించినప్పుడు  
మీ స్థానిక రిజిస్ట్రారుతో  
తప్పక రిజిస్టరు చేయండి**

**ఇది మీకు చాలా సహాయకారి కాగలదు**

**జనన ప్రమాణపత్రం  
వయస్సుకు నిదర్శనం**

- స్కూలులో ప్రవేశానికి
- ఉద్యోగం సంపాదించుకోవటానికి
- ఓట హక్కును వివియోగించుకోవటానికి
- రైలింగు రై పెన్షను పొందటానికి
- పాస్ పోర్టును పొందటానికి
- జీవిత భీమా పాలీసీని తీసుకోవటానికి

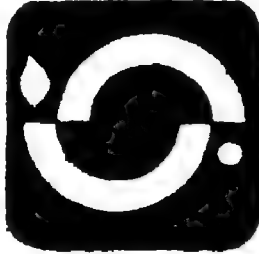
**మరణ ప్రమాణపత్రం  
వీటికి అవసరం**

- ఆస్తిని వారసత్వంగా పొందటానికి
- జీవిత భీమా ధనాన్ని పొందటానికి
- ఆస్తి సంబంధిత సమస్యల పరిష్కారానికి

**సకాలంలో రిజిస్టరు చేసి  
ప్రమాణపత్రాన్ని ఉచితంగా పొందండి**

చట్ట ప్రకారం జనన, మరణాలను రిజిస్టరు చేయటం తప్పనిసరి.

ఆలస్యంగా రిజిస్టరు చేయటానికి కూడా అనుమతి లభిస్తుంది.



**రిజిస్ట్రారు జనరల్, ఇండియా**

ఉగాది సందర్భంగా—

1. వయొలిన్ పై రాగంతో (రసదుని) 1972
2. ముక్తదాత్రి (రసదుని) 1972
3. వెలుగులో ఈ నేలపై (సాహితీ బంధు బృందం) 1974
4. మేల్కొన్న ఈ సమయం (సాహితీ బంధు బృందం) 1975
5. నాకు జ్ఞాపకం ఉంది (రసదుని) 1987
6. ఈ తరం స్వరచిత్రం (రసదుని) 1986
7. కిరీటం జీవన వింజం (సాహితీ సమితి) 1989

ఈ ఏడు పంపుటములూ ఆవిష్కృతమై వహృదయ పాఠక లోకమును మిగుల రంజింపజేసినవి.

'వయొలిన్ పై రాగంతో' అన్న కావ్యంలో వియత్నాం యుద్ధ పరిస్థితి చిత్రితమైంది. వియత్నాంలో అమెరికా దౌష్ట్యాన్ని ఖండిస్తూ మానవ జీవనంలో కాంతిని కాంక్షిస్తూ వ్రాసిన కావ్యం. హింసావాదం ఒక ఆవరేషన్ వద్దతివలె వనిచేస్తే మంచిదేనని అభిప్రాయపడ్డాడు.

ముక్తదాత్రిలో బంగ్లాదేశ్ విముక్తికి సంబంధించిన కావ్యం. ఇది సంపూర్ణంగా చారిత్రక కావ్యంగా పరిగణించ వచ్చును. ఆయా స్థితుల చిత్రణలో విశిష్టమైన వద్దతిని అవలంబించడం జరిగింది.

'వెలుగులో ఈ నేలపై' అన్న కావ్యం స్వాతంత్ర్య రజతోత్సవ కాలానంతరం 1974లో ఆవిష్కృతమైంది. ఇరవై అయిదు సంవత్సరాల కాలాన్ని బిందువుగా గ్రహించి నాటికి ఉన్న పరిధి వర్తమాన స్థితుల్ని అవలోకిస్తూ, భవిష్యదాశ ఉజ్వల రూపాన్ని సూచిస్తూ, జాతీయ దృక్పథ వహితంగా ప్రజాస్వామ్యభావనా దీక్షగా విశ్వజనీన దృష్టివైపు కవి దృష్టి పారించినట్లు గోచరిస్తున్నది అనాటికీ నేటికీ చెలరేగుతున్న హింసావాదాన్ని ద్వేషిస్తూ—

'హింసతో ఈవిరి తీసుకోదు  
స్వాతంత్ర్యం!  
రక్తంతో సౌభాగ్యం  
వల్లవించదు

జవళా శేదారం

కత్తి అవసరమే

మేరలు మీరితే

ఉత్తరిస్తుంది అదే

ఎత్తైన నీ కలనే'

-అంటూ ఈ విధంగా వ్రాశారు. శ్లోకానంలో వచ్చని జీవితం విజయం కాదనీ ఉద్ఘాటించారు.

'మేల్కొన్న ఈ సమయం' అన్న కావ్యంలో యుద్ధ వ్యతిరేకతా, కాంతికామనతోబాటు స్వాతంత్ర్య సమభావములూ చిత్రింపబడినవి. అభివ్యక్తి నవ్యత భావ నవ్యత ఇందులోని విశేషాంశములు. ఈ కావ్యం శ్రీ శ్రీకి అంకితమిచ్చారు.

'నాకు జ్ఞాపకం ఉంది' అన్న కావ్యం నిర్మాణ కల్పంలో క్రొత్తరీతిని కలిగిఉన్న కావ్యం. తొమ్మిది పాదాలు కల ఖండికలతో కూడివుంటుంది కావ్యం. ప్రతి పుటలోనూ మూడు ఖండికలుంటాయి. ప్రతి ఖండిక మొదటి పాదంలో 'నాకు జ్ఞాపకం ఉంది' అన్న మకుటం ఉంటుంది. ప్రపంచంలోని దీన జనుల, శ్రామికుల, పారిశ్రామికుల - వారూ వీరూ అనేమిటి నకల వర్గాల మనస్తత్వాన్ని ఒక్కొక్క సంగమన తీసుకొని బొమ్మ కట్టినట్లుగా భావ రూపాలతో నకల స్థితులనూ చిత్రించటం ఇందులోని విశేషం.

నాకు జ్ఞాపకం ఉంది

ఎక్కిడ మానవతను జ్వాలలు ముట్టినా

నన్ను రగుల్కొని దహిస్తున్నట్లుంటుంది

ఎప్పుడు ఆత్మవిఠాన్ని నీడలు క్రమ్మినా

నన్ను చుట్టుముట్టి పీడిస్తున్నట్లుంటుంది!....

-అంటున్న కవి మోక్షాన్నిలోని ఆధునిక సృగకౌర్య వ్యభావాన్ని సరై ని అంచనా వేస్తూ అందుకు బింతిస్తున్నాడు. మరో ప్రపంచ నిర్మితి కోసం ఎంత వేదనను మానవులు అనుభవిస్తున్నారో, మరో మనోలోక నిర్మితికోసం కూడా అంతే తపించాలనీ - అంతరంగంలో మొట్టమొదట రేకుండా బాహర ప్రపంచ పరిణామం సుఖదం కాదనీ మాదిరాజు ప్రకటిస్తూ ఉన్నాడు.

ఈ తరం స్వరచిత్రంలో విడివిడిగా ఉన్న ఖండికలు పదమారు. ఇవికాక రెండు కావ్యాలున్నవి ఇందులో. ఒకటి



వృందనలో నృజనతో, రెండవది ఈ తరం స్వరచిత్రం - అంటే దాదాపు ఇది మూడు కావ్యాల సంపుటిగా భావించే వీలుంది. వర్తమానంలో క్రియాశీలియైన మానవుని నిరంతర ప్రయాణం లోని వివిధ స్థితుల్ని, భవిష్యదాశా వ్యరూపాన్ని అనేక ప్రతీక లతో చిత్రించడం ఇందులోని ప్రత్యేక అంశం.

రాచానీ రవి హర్షం  
మానవతా కిరణంతో  
మనుషుల్లో చివుళ్ళతో  
స్వేచ్ఛా సమరమాణమై.

అంటూ స్వేచ్ఛా సమ సమాజం అనడంలో ప్రజాస్వామిక లక్షణం కలిగిన సమ సమాజాన్ని కాంక్షించినాడు.

మారణాయుధ కళ్ళలో వీరు సోపలై సరించే క్షతాన్నీ, బాంబు గుండెలో వచ్చనా కాంతి పంట కన్నదే రోజునూ భావిస్తున్న కవి మానవుని అస్తిత్వం ప్రధానంగా, స్వేచ్ఛా జీవనం ప్రముఖంగా, అతని పురోగతి లక్ష్యంగా కావ్యరచన సాగించినాడు.

రానీ ఉదయం అనందకేతనమై  
విషాదం మండి విప్లవం నుండి  
ఉర్లపించినీ ఉత్సాహంహరియై  
కొత్తయుగంలోకి సంస్కార తేజం.

సంస్కారతేజం అవశ్యకత ఎంత ఉందో, సమాజ పరిణామం ఎంత సహజమో, మరోప్రపంచ విర్మితి ఎంతటి కుభప్రద మైనదో - ఈ కవిత ద్వారా మనకు అవగతమౌతున్నది. 'చరిత్ర నృజించిన తేజం' అన్న ఖండిక శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ అస్తమయాన్ని గురించి వ్రాసినది. ఇందులో ఆమె బ్రతుకు ఔన్నత్యం గూర్చి—

'క్షణం సందు లేకుండా నిండి  
గత స్మృతులతో వెలుగై నిల్చింది  
జాతి విలువలకూ ఉన్నతికీ సంతేతమై  
మిగిలినది హిమ సుషమా కిరణమై'

-అంటూ ప్రశంసిస్తూ, హంతకులను 'శుద్రజగతి వ్యూహంలో కదలే పావులు'గా అభివర్ణించారు.

కిరీరం జీవననిందిం పది భాగాలుగా సాగిన కావ్యం. ప్రతి భాగంలోనూ ఆరు పాదాలతో కూడిన ఖండిక లున్నవి.

అధునిక యుగంలోని మానవుడు ఎదుర్కొనే వకల స్థితుల్ని విందిస్తున్నదీ కావ్యం. వాస్తవతలంపై ఎదురయ్యే వివిధ స్థితులూ చిత్రితమైనవి. ప్రతీకలూ, భావరూపాలూ ఇందులో విశేషంగా ఉపయుక్తమైనవి.

రాత్రి చుక్కలై పగలు యంత్ర సమూహమై  
వీధి వీధినా వదన విందు ప్రవాహమై  
విజయ భావస్థితులతో గతులతో  
ఆరుణ సీలప్రభలతో దిశలతో  
జన జీవననిందిం నా రూపం  
వివిధాళయ గాథా కిరీరం

అన్న కవి కవిత్వం ఏ నిర్వచనానికి చిక్కని విధంగా విశాల భావనామహితమై ఉజ్వలంగా ఉంది.

రివల్యూషన్ (26 జనవరి) సందర్భంగా 1976లో 'శబ్దమై ప్రాణమై' అన్న కావ్యం ఆవిష్కృతమైంది. ఇందులో వాస్తవాదర్శాల సమష్టిరూపమైన ప్రపంచం చిత్రితమైనది. మానవుని ఆశాప్రవర్తన, పురోగమన భావన, కాంతి లక్ష్యమూ వ్యక్తీకరింపబడినవి. భౌతికాభివృద్ధి ఎంత అవసరమో మనో వికాసమూ అంతే అవశ్యకమనీ భావించారు. ఈ సంపుటిలోనే వియత్నాం కాంతి కవితలు కూడా ఉన్నాయి. ముజీబ్ అస్తమయం అతని త్యాగమూ ప్రతిఫలించినవి ఈ ఖండికల్లో. చారిత్రక ప్రాధాన్యం ఈ ఖండికలలో ఎక్కువగా కవిపిస్తున్నది.

ఒక్క 'మానవీయం' కావ్యం మాత్రం ఈ ఆవిష్కరణ తాత్కాలిక విశ్లేషణకు అతీతంగా ఉత్పాదం లేనివేళ జూన్ 1971లో ఆవిష్కృతమైంది.

పండుగ వేళలోనే ఆవిష్కరించుటకు కారణము అనంద భావనయే. ప్రపంచం ఎన్ని సమస్యలతో నున్నను మానవుడు అనింద భావనకే ప్రాధాన్యము విచ్చుచున్నాడు. కుభప్రద భావనా తరంగాలకు సంతేతాలు ఉత్పవాయి. మాదిరాజు కావ్యాలూ ఇట్టి కుభప్రదమైన, అనందభావనా విలసితమై యున్నవి. అందుకే వారి కావ్యాలు రసదునులు. వసరసదునులు.

[అభ్యుదయ కవిత్వానంతర దోరణులపై సెమినార్ నిర్వహించిన డా॥ పేర్వారం జగన్నాథంగారు ఈ వ్యాస రచనలో వరోక్షంగా సహాయం చేశారు. వారికి నా కృతజ్ఞతలు.]

## నిమిత్తమాత్రుడు

నేను నిమిత్తమాత్రుడ ననుకొనుటలో

మ్యానత్వం కవిస్తున్నా—

చివ్వి కాదుకట్టి కాదనే విశ్చింత వల్ల

ప్రాణం కుదుటపడ్తుంది.

కానీ

జనావళి దీన్ని పలాయనవాదమని తిట్టుంది!

## ఆది ధరించని రూపం లేదు

చేతికందని చిత్రమైన పదార్థాల్లో

నేటికీ నిలకడమైనది, మనసే!

అదొక వనిపి పుహాసంబ్రదం

అదొక ఎసివియస్ అగ్నివర్వతం.

అది కిస్సుమంటే—

కాఁ నాగు బుప్పుమన్నట్లుంటుంది.

అది 'బుషీ'గా వుంటే—

కొండవాగు పరుగుల సంగీతం.

ఒక్కొక్కప్పుడది—

పురి విప్పిన మయూరి నృత్యం.

ఒక్కొక్కప్పుడది—

వ్రళయబుద్రుని వ్రచంద నృత్తిం.

అదెప్పుడు—

నింగిరెగురుతుందో రెపరెప లాడుతూ కాంతికపోతంలా.

అదెప్పుడు—

నేలమీదనుండో రెక్కలు తెగిన జటాయువులా!

అది ధరించని రూపం లేదు.

అది ధరించని రూపం లేదు.

అదేమైనా ఎప్పుడూ ఒకేలా మాత్రం వుండదు.

అదొక ఆఖతం: అదెప్పుడూ నిండదు.

—మహాబూబ్ కమల్

## (వా)నర గీతం

చెట్టు చూస్తుంది

వర్షాల అర్ధసయవాంచలాల.. లోమండి!

చెట్టు మాట్లాడుతుంది

వర్షాల వరీమళ పూగువ్పాలలో నిండి!

చెట్టు పిలుస్తుంది, వలకరిస్తుంది

చలిస్తుంది, జ్వలిస్తుంది

అదరిస్తుంది, ఆహ్వానిస్తుంది

అనంతకాలా హస్తాలతో ప్రేమగా విమిరి

నును వెచ్చని నీడలు పరుస్తుంది

నేడ దీర్ఘకోమంటుంది!

మృదు చిగుళ్ళ పొత్తిళ్ళలో నిన్ను లాలిస్తుంది

మధురవలలు నీ కందిస్తుంది

జీవన భయోద్విగ్న కళాల నుండి మైమరపిస్తుంది

సుడిగాలిని... యిడివానమా మౌనంగా భరిస్తుంది!

చెట్టంటే అమ్మ! ఆఖతంలో వట్టుగొమ్మ

అమ్మంటే అక్క, చెల్లీ, అడకూతురూ....

అమ్మంటే వేదం

జీవన నాడం

అమృత భాండం!

నెల వలకని, కుంకూగని అమరాగవు సంతేతం

వరతత్వానికి సందేశం!

\* \* \*

ఒక్కడు.... అయమ్మ పాదాలకు వీడు బోస్తూ

మరొక్కడు అయమ్మ పాదాలనే పెకలిస్తూ....

వాడికీ, వీడికీ ఒక్క అక్షరమే తేడా

వాడు నరుడు! వీడు వా..నరుడు!

ఐతే నువ్వెవ్వడు?

— జి ప్సీ

# కలగూరగంప

బెణకయ్య - కవి - గమకి -

ఒక పరిశీలన

కావనములు కేవలం చారిత్రిక ఆచారాలు మాత్రమే కావు. అవి మన దేశం యొక్క సామాజిక, సాంస్కృతిక, సాహిత్యక అంశములను గూర్చి తెలుగులు చిమ్ము అపూర్వములగు దృష్టాంతాలు, సాహిత్యక చిత్రాలు, వ్యక్తుల ఆత్మ చరిత్రలు.

కాడిపత్రి కాలాకా బొందరినె బొలిమేరలో పుట్టు బండకు వ్రాపియుండే రెండు తెలుగు వద్యాలు, తెలుగు సాహిత్య దృష్టిలో చాలా ముఖ్యమైనవి. ఈ కావనము 'బెణక' అనే కవిని గురించిన వివరాన్ని మనకు అందజేస్తుంది. ఈ రెండు వద్యల్లో బెణకాఖ్యుడు తననుగురించి చెప్పుకొన్నాడు. ఇది వఱకు ప్రకటితమైన తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో ఇతన్ని యెక్కడా గుర్తించినట్లు మాకు తెలియదు. ఇదే బెణకయ్య క్రీ.శ. 1678, (శక సం॥ 1600) కాలానికి చెందిన ఒక కావనంలో ప్రస్తావించబడ్డాడు. ఆ కావనంలో భీమరాజుగారి బెణకయ్య అని పేర్కొనబడ్డాడు.

ఆ రెండు వద్యాలు యిలా వున్నాయి.

శ్రీ నరసింహదేవుని విశేష కృతిన్ రచియించ నేర్తున్.  
మావనాథులార నను మక్కువ జేయుచు ఆదరిం [చుండీ]  
మానిత పెన్నినామకుల మాన్యుడ భీమయమంత్రి పుత్రుడన్  
మావి భళంకరాంబ సుకుమారుడ నే బెణకాఖ్య సత్కవిన్.

రాగ గరిమ రెరిగి రహమీర వదములు

పాదనేర్తు ద్వీపద వద్య పఠతి

తెలిపి చదువ నేర్తు దీమంతు లొనన

పేర్కొ భీమయార్యు బెణక కవిన్.<sup>1</sup>

పై మొదటి పద్యం వలన యీ బెణకయ్య తండ్రి పేరు భీమయ మంత్రి అనీ, కల్లి శంకరాంబ అనీ, 'పెన్ని' అనే వంశంలో యితడు పుట్టినాడనీ, ఇతడు నరసింహస్వామిని గురించి కృతిని రచియించి పుండవచ్చుననీ తెలుస్తుంది.<sup>2</sup>

రెండవ పద్యం యిప్పుడు తెలుగు సాహిత్య క్షేత్రంలో పూర్తి అపురూపమైయున్న గమక కళను, అనగా కావ్యచారన మును గూర్చి తెలుపుతుంది. కవి కేవలం కావ్యరచన చేస్తే చాలదు. ఆ కావ్యం సహృదయుని మనసున హత్తుకొనగల్గి అంతే సమర్థంగా వ్రాసివలెదారి. కావ్యం యెంత బాగా చదువబడుతుందో అంత సమర్థంగా సహృదయుని మనస్సు ఆకర్షింపబడుతుంది. బెణకయ్య తన కవిత్వాన్ని గూర్చి మిక్కిలి వినయముతో 'శ్రీ నరసింహదేవుని విశేషకృతిన్ రచియించ నేర్తున్' అని చెప్పుకున్నాడు. ఐతే కాను కావ్యవ్రతనం చేయటంలో మాత్రం పూర్తి గర్వంతో, కాను దీమంతులు మెచ్చుకొనునట్లు రాగ కాళములను తెలిపి మధురముగా పాదనేర్తునవియు ద్వీపద ఛందస్సులో కావ్యము యొక్క వద్దతిని తెలిసి చదువగలనని చెప్పుకొన్నాడు. ఈ ఒక్క అంశము అంద్రదేశంలో గమక కళ వ్రాడారంలో వున్నదా! అను సంకోధకుల సందేహానికి తెర వేసినది.

గమక కళను గూర్చి విశేషమైన అధ్యయనము తెలుగులో జరిగినట్లు మా అవగాహనకు రాలేదు. శ్రీ కాటూరి హనుమంత రావుగారు మాత్రం 1989 సం॥ జూన్ 'చారిత్ర'లో 'కొన్ని శబ్దార్థాలు' అనే వ్యాసంలో (పు.12) గమకి(5) గురించి వ్రాస్తూ—

'గమకి' అనగా మంచి శయ్యలో గమకముగా పద్యము చదువువాడు. "కవి గమకి వాగ్మిగాయక నటించితామఱి." (కుమా. పం నన్నిచోడ - 3, 112). కన్నడంలో కూడా ఈ పదం ప్రయుక్తమై ఉంది. తెలుగు కన్నడములు రెండింటిలోనూ "కవి, గమకి, వాగ్మి" అన్న సమాహారమునందే కావనస్తున్నది. (నే. వెం. రమణయ్య వ్యాఖ్య). ఇంకా హర. విలా 1, 7). గమకము కలవాడు అన్న వ్యుత్పత్తిని బట్టి ఈ శబ్దం సకారాంతం కావచ్చును. సంస్కృత గ్రంథాలలో "ప్రయోగం మృగ్యం." అన్నారు.

కానీ వారు గమకి అంటే ఎవ్వరు, గమక కళ అంటే ఏమిటి? అని వ్రాయలేదు.

ఇంకను ఎవరైన దీనికి సంబంధించిన వివరములను తెలియబరచినచో మేము వారికి ఋణపడి వుంటాము. తెలుగులో

గమక కళను గూర్చి తెలిసికోవలెనను కుతూహలముతో కన్నడ ఆచార్యులైన డా॥ చిదానంద మూర్తిగారు, శ్రీ రాళ్ళవల్లి అనంత కృష్ణకర్మగారిని సంప్రదించారనీ, శ్రీ మూర్తిగారే వ్రాసిన ప్రాచీన కర్నాటక చరిత్ర 'గమక-గమ: గణ' పరిశోధనా వ్యాసము వలన తెలిసినది.<sup>3</sup>

శ్రీ రాళ్ళవల్లిగారు, శ్రీమూర్తిగారి కిచ్చిన వివరములను సంక్షిప్తంగా అభిప్రాయాలలో శ్రీమూర్తిగారే తెలిపినారు. దాని యేదానువాదం యీ క్రింది విధంగా వున్నది.

'తెలుగులో గమకము ప్రత్యేక కళగా వృద్ధి పొందలేదని నన్నెచోడుడను కవి, కావ్యంలో గమకి వాగ్మి అను ఉక్తి ఉన్నప్పటికీ దానిని కన్నడ కావ్యాల్నుండి స్వీకరించినట్లు తెలుస్తుంది. అని శ్రీ రాళ్ళవల్లివారు తెలిపిరి. కర్నాటకలో ఆ మాటకు వచ్చే పారిభాషక అర్థమునకు సంస్కృతంలో కానీ తమిళంలో కానీ లేదని వారి నుండియే తెలియవచ్చింది.<sup>4</sup>

పై కావన నేపథ్యంలో రాళ్ళవల్లివారి అభిప్రాయాన్ని పరిశీలిస్తే వారి అభిప్రాయం అంత సరియైనది కాదేమోనని తోస్తుంది. ఇప్పుడు ఆంధ్రదేశంలో కావ్యవతనం అనునది విశేషమైన కళారీతిగా కనిపించకుండా వుండవచ్చు. ఐతే నిరక్షరాస్యులు హెచ్చుగా వుండే ప్రాంతాల్లో కావ్యాన్ని చదివించుకొని వినే పరిపాటి ఇప్పటికీ వుండనే వుంది. చదివేవాని కళానైపుణ్యాన్ని నువ్వరించి వతన కళయొక్క కీర్తి నిర్విఘటించింది. మైసూరు రాజగు చిక్కదేవరాయలవారి ఆస్థానంలో వుండిన తిరుమలార్యుని గూర్చిన ఒక కామకావనం అతడు కర్నాటక, ఆంధ్ర సంస్కృత కవిత్వావనంలో అపూర్వమైన ప్రతిభను కలియించినవి తెలుపుతుంది.<sup>5</sup>

దాక్షిణాత్య మీమాంసకులు, పాండిత్యమును కవి, గమకి, వాగ్మి, వాది అనబడు నాల్గు విభాగములుగా విభజించినారు. సంస్కృతములో కూడ పాండిత్యమును యిదేరీతిగా నాల్గు విభాగములుగా వింగడించినట్లు తోచుచున్నది. క్రీ.శ. 938 సం॥నుండు సంస్కృత కవులైన శివసేనాచార్యులు 'సుమంతభద్ర' అను కవిని గూర్చి తెల్పుతూ—

కవితాం గమకానంద వాదినాం వాగ్మినామపి।

యశః సామంత భద్రీయం, మూర్ధ్ని చూడామణీయతే (6)

అని పొగడినారు.

తమిళ సాహిత్యంలో 'పులమే యోర్ నాల్వగై యిప్పడు వర్ కవి, గమగన్, వాది, వాగ్మి అని పాండిత్యమును నాల్గు రీతులలో విభజించియున్నారు. గమకన్ అనేదానికి అర్థాన్నిలా చెబురారు.

'గమకన్' - 'అరుంబొరు గైచ్చేంబొరుగ్ నదై యాయ్ క్కాట్టప్పాడువోవ్' అంటే - 'గూడమైన అర్థాన్ని తెలిపేటట్లు విడమరచి పాడేవారు' అని చెప్పాడు.<sup>6</sup>

సంస్కృతాలంకారికుడైన రాజశేఖరుడు కావ్యవాచన కళను 'పాతకళ' అంటాడు. ఒకచోట యితడు 'అంత్ ఇంత్' సంస్కారం కలవాడు ఎలాగో కావ్యాన్ని రచించవచ్చు కానీ, పరస్పతి యెవరికైతే ప్రసన్నురాలాకుందో అతడు మాత్రం మంచి వతనకళను తెలిసికొని వుండగలడు' అని చెప్పాడు.<sup>7</sup>

దెణకయ్య రెవ్వుకొన్నట్లు, కవి యొకడు కేవలం తన కావ్యరచన మాత్రమే కాక, కావ్యవతన కళా నైపుణ్యాన్ని గూర్చి చెప్పుకొనడం చాలా అరుదు. పంపని తమ్ముడైన శివవల్లభుని గూర్చిన వివరములను తెల్పు కరీంనగర్ జిల్లా కాననము, శివవల్లభుని కావ్యతత్వమును చూచి, మెచ్చుకొనునట్లు కావ్య రచన చేయడం, కావ్యవతనం చేయగల్గిన శక్తి కలవాడు ఈతడని ఈ కావనం తెలియజేయుచున్నది.

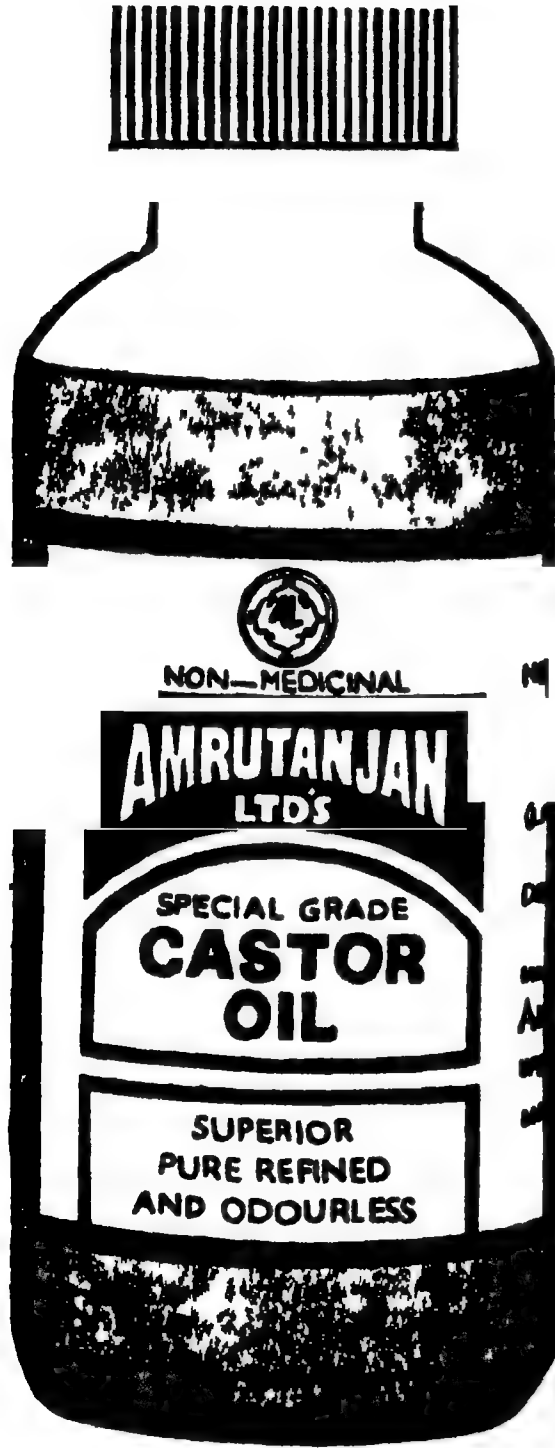
గీతంగాతు మనేక భేదమథగం కావ్యాని సోచ్ఛావచం  
వాదా వాచయితుం ప్రియాణి వదితుం సాధూ వకర్తుం సతాం  
భోగాన్వేవితు మంగనార మయితుం, పూజాం విధాతుంజనే  
జానీతే శివవల్లభః పరమిదం పంపాభి దానానుజః॥

చదురమె య్యెయ్ సత్కవిత్వదనన పంపన తమ్మునో  
పొగక్తయే బాణిసల్ప రెయ్కవిత్వద తత్వదోగ్  
పుదిడునేర్పడే పేరయర్విగ పూర్వమాగిరె ఐల్లోన  
వ్వు దణి నోర్వొనె వాగ్వదూ వరవల్లభం శివవల్లభం॥<sup>8</sup>

గమకి యైనవాడు, కావ్యవతనం చేయునపుడు పద్యవతన మార్గంలో మిక్కిలి పై స్థాయిలో వుండే వదనావము మరియు రాగభావము వీటి సమన్వయ క్రమమును పరిశీలించియుండాలి. అవగా కాను దడుపుతున్న సాహిత్య పవ్విదేశము యొక్క రస బోషణకు అవసరమైయుండే స్వర విశేషములనే ఉపయోగించి పాడవలెను.

గమకియై సంగీతాన్ని బాగా అభ్యసించి యుండాలి. దాని యందు ఉత్తమ జ్ఞానము కలిగియుండాలి. కంఠధ్వని వైరుష్య

# అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ వారి విశిష్టమైన ఆముదము



శుద్ధి  
చేసినది,  
వ్యాసన  
లేనిది.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ 42-45, ఎజ్ వర్క్ రోడ్డు, మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited



ములు కర్ణి వ్యయంగా కవియై యుండాలి. వ్యాకరణ జ్ఞానంతో పాటు, సంగీతజ్ఞానము, రసానుగుణముగు రాగాలాపన, కాలానుగుణముగు రాగము వీవి సంపూర్ణ జ్ఞానము కలిగి వుండాలి. రసానుగుణముగు ధ్వనిని, గాత్రాన్ని, రాగాన్ని అనువుగా మార్చుకుంటూ పాడాలి. కవియొక్క అళయాన్ని తాను మొదట తెలిపికొని, అర్థాన్ని బాగా గ్రహించి, రసానుభవము పొంది, ఆ అర్థం ఇతరులకు తెలిపేటట్లుగ రసోన్మీలనమై శ్రోతలకు హృదయ రంజితమగునట్లు చదవాలి.

సృష్ట వర్ణోచ్ఛారణ, సుశ్రావ్యత, పదవిభాగ నిర్ధారణ, చందోన్వయము, ద్విచిత్య కోరితమగు సంగీతము అను ఈ ఐదు అంశములు కవికి గల భావాన్ని సృష్టవలదుటలో ఆధారభూతము లగుచున్నవి.

ఐహళ: వాచనకళ ఏమంత కొత్త అంశము కాదు అని ఎవరై నా అనుకొనవచ్చును. ఐతే ఈ కళను గురించి యిదివరకు ఎవరూ విశేషంగా వ్రాసినట్లు కన్పించలేదు. కావున ఇదివరకు తెలిసిన అంశములు స్ఫురణ చేసుకొంటూ మరిన్ని విషయములు వివరిస్తున్నాము. మహబూబ్ నగర్ జిల్లా, నాగర్ కర్నూల్ తాలూక, వర్ధమానపురం గ్రామంలో క్రి.శ. 13వ శతాబ్దమందు కాకతి గణపతిదేవ చక్రవర్తి పామంతుడు మల్యాల గుండయ్య గారు వేయించిన సంస్కృత తెలుగు కాసనాల్లో తెలుగు గద్య మందు గుండయ్య సభను వర్ణించు సందర్భమున ఆ సభలో కవి, గమకి, వాది, వాగ్వి మొదలగువారుండిరని తెలియుచున్నది.

నన్నయ భారతములోని అవతారికా పద్యములను మేము సూక్ష్మముగ పరిశీలించినపుడు, కావ్యము ఒకవిచేత చదువబడు చుండ వలువును ఏంటూ అవందించేవారని తెలుస్తూంది.

'భారత శ్రవణాసక్తి, వినంగనది యిష్టము, పురాణములు వింటి' అనే ప్రయోగాలు కావ్యము ముఖ్యంగా శ్రవ్యమైనదనుటకు సూచిస్తున్నది. నన్నయ ఐహళ జాగ్రత్తగా మిక్కిలి సహజముగ రాజరాజ నరేంద్రుని నోటినుండి....

"విమలమతిః బురాణములు వింటిననేకము లర్థధర్మ కా  
ప్రముల తెలుఁ గెటంగితి మదాత్త రసాన్విత కావ్యనాటక  
క్రమములు పెక్కు సూచితి జగత్పరిపూజ్యమునై న యీశ్వరా  
గమముల యందు నిర్మితః బ్రకాశముగా హృదయంబు భక్తితోన్."

అని పలికించినాడు.

పురాణములు వినుటకు (ఎవరై నా యీ పని చేయవచ్చును) కాప్రములు చదువుకొనుటకు (జ్ఞానమున్నవారికి) నాటకములు చూచుటకు (అందరికీ అందుబాటులో వుండునని) హృదయాన్ని భక్తితో నిర్మి ఆ దేవుని ప్రార్థించుటకు ప్రయత్నము చేయవగును.

ఈ విధంగా పతనకళ కాసనస్థకాల పూర్వోత్తరకాలము లందు అన్నిరకాల జనుల నిత్య వ్యవహారములందు విండియున్నదని తెలియుచున్నది. 'గమక'మనే పారిభాషిక పదము లేక పోవచ్చును. కానీ ఆంధ్రదేశములో కావ్యావాచన కళ పూర్తిగా లేదని చెప్పుటకు ఏలుకాదు. దీన్నిగురించి పరిశోధకులు సాహిత్య ప్రయోలు మిక్కిలి పరిశోధన చేయాలని మనవి చేస్తూ ఈ ప్రాచీన కళ పునరుజ్జీవనానికి నాంది పలుకగలరని భావిస్తున్నాము.

అథస్సూచికలు :

- 1) కడప శిలాశాసనములు వగయిరా (సం) డా॥ ఎన్. వెంకట రమణయ్య, తమిళనాడు గవర్నమెంటు ప్రియంబల్ పీరిస్ నెం: ౩ ఎల్ 9, పేజీ నెం-670.
- 2) అదే. పు-668
- 3) డా॥ ఎం. చిదానందమూర్తి, ప్రాచీన కర్నాటకదర్శి-గమక మత్తు గతుతిగతు-గమకకలె, కన్నడ సాహిత్య పరిషత్తు 1974 పేజీ నెం-44.
- 4) అదే. పు-57.
- 5) అదే పు-57.
- 5) ఎ) ఆర్. నరసింహాచార్య, గమకి కలె; క.సా.వ పేజీ-2.
- 6) అదే. పు-4, 5.
- 7) కన్నడ కావ్యమీమాంసె; (అను. జి. క్రిష్ణమూర్తి) పు 67-70
- 8) కాసన సంగ్రహ
- 6) ఆంధ్ర మహాభారతం. (అదివర్వం-10వ పద్యం)

\* ఈ వ్యాసం వ్రాయడంలో మాతో సహకరించిన ఆచార్య శలాక రఘునాథ శర్మగారికి, గడియారం రామకృష్ణ శర్మ గారికి, డా॥ హెచ్. ఎస్. బ్రహ్మానందగారికి మా కృతజ్ఞతలు.

డా॥ ఆర్. శేషకామి

శ్రీ ఎం. ఆదినారాయణశాస్త్రి

## పాత్య పుస్తకాలలో దోషాలు

### తెలుగుకు దుర్గతి

ఇప్పుడు వాడబడుతున్న 11వ తరగతి తెలుగు పాత్య గ్రంథాన్ని చూడవలసివచ్చినది. పాఠాల చివరలలో ఇచ్చిన అర్థాలలోను వ్యాకరణ విషయాలలోను అనేక దోషాలు ఉన్నాయి. పెద్ద ద్విగీలు పోంది, పెద్ద పెద్ద పదవులలో ఉన్నవారు వ్రాసి పెట్టినట్లు కనబడే విషయాలను దోషాలుగా నిర్ణయించి, మార్చి చెప్పడానికి సాధారణంగా ఉపాధ్యాయ పండితులు సాహసించలేరు. ఎవరైనా కొందలు సాహసించినా, వీరు చెప్పినవే తప్పులై యంటాయని సాధారణ జనులు అనుకునే అపకాళం కూడా ఉంటుంది ఆ దోషాలేవో గమనించడానికి ముందు, అవి పంథవింపడానికి కారణాలు ఏవియై యుండవచ్చును అనేది సూచిస్తాను.

“ఇతరులు చెప్పినట్లే మనమూ చెపితే మన గొప్పదనం ఏమున్నది? మన సొంత వ్యక్తిత్వం అంతటా ప్రదర్శించవద్దా?” అనుకొనే మన స్వత్వం ఒక కారణం. తమ మనత యేదో చూపాలనుకోదంలో తప్పులేదు. కాని, దానిని ఏ తీరున ఏ ప్రయోజనం కోసం చొప్పించాలి అనేది వరిగా అలోచించుకోకపోవడంలో ఉన్నది, తప్పు క్లిష్టమైన విషయాలను మగమం చేయడానికి, పండితాంశాలను తేటపరచడానికి, అవమగ్రామం వమగ్రం చేయడానికి. ఇట్లా ఉన్న దానిని మెలుగుపరచడానికి ఉపయోగపడాలి. “ఇంజెక్షన్ అందఱూ చేసేచోట్లనే చేస్తే నా గొప్పదనం ఏమిటి?” అనుకొని, డాక్టరు వేటు చోట్ల చేసే రీతిని ‘ఒరిజినాలిటీ’ని ప్రదర్శిస్తే, రోగికి ఎట్టి గతి పట్టుతుందో, అట్టి గతి ఆంధ్ర భావకు ఈ అనుచిత ఉపజ్ఞా ప్రదర్శనాం వల్ల కలుగుతుంది. సూత్రాలున్నాయి. వాటికి వృత్తులున్నాయి. వార్తలున్నాయి. భాష్యాలున్నాయి. వాటికి వివరణలున్నాయి. ఇవన్నీ మనకా ద్యోతకాలే. ఇవన్నీ సూత్రగతాలైన అర్థాలకు మెలుగుపెట్టాయిగానీ, నాశనం కలిగించలేదు.

ఇక రెండవ కారణం - ఒక పదాన్నిగానీ, పద సమూహాన్ని గానీ ఒకసారి వాడితే, మళ్ళీ దానిని వాడగూడదనే విచిత్ర మన స్వత్వం వాడిన - మళ్ళీ వాడితే, అది పేవలంగా ఉంటుందనో, సౌందర్య భంజకం అవుతుందనో, రచయితకు వేరే పదాలు స్ఫూరించలేదనిపిస్తుందనో నేటి విద్యార్థికులు అనుకొంటున్నారు. (అది విద్యార్థులకు గూడా వ్యాపిస్తోందనేది వేరే విషయం అనుకోండి!) శాస్త్ర విషయక రచనలలో స్పష్టత ముఖ్యం, నిర్దుష్టత మణి ముఖ్యం, సౌందర్యం

కాదు. భంగ్యంతర భావప్రకటనాదులను కళాత్మక విషయాలలో వాడు కొందే వాడుకోవచ్చునుగాని, శాస్త్ర విషయాలలో వాడుకోగూడదు.

పదప్రయోగరీతిదేగాని, వాక్యనిర్మాణ విధానంచేతగాని మణి అంత సుగమత్వాన్ని రావీయకుండా, ‘ఆంధ్రపదూబి చొక్కపుం జనుగవ పొల్కి వర బాటు’గా, కొంత అస్పష్టతకు భావు ఉంచడమే ఒక అందం అనుకోదం మూడవ కారణం.

ప్రాచీన విధానంలో చదువుకొన్నవారు ఇట్లా వ్రాయలేదు. ఆధునిక విధానంలో విద్యార్థ్యాసం చేసిన వారిలోనే యీ పైజెప్పిన లోపాలు ఉంటున్నాయి; పుష్కలంగా ఉంటున్నాయి. అందువల్ల, చెప్పవలసినది చెప్పదగిన తీరున చెప్పక, చెప్పదగినది చెప్పగూడని తీరున చెప్పడం సంభవిస్తోంది. అసలు ‘మూలకందం’గా శాస్త్ర పరిజ్ఞానంలో లోపం ఉందనే ఉన్నది, ఏ కొంచెమో! “కపి రపి చ కాపి కాయన మిదమత్తః”!

ఉపన్యాసాలు చెప్పేటప్పుడు కట్టుదిట్టం కానట్టి పద ప్రయోగాలు, వాక్య నిర్మాణాలు ఉంటాయి. వ్రాసేటప్పుడు తరువాతి అండాన్ని గూర్చి అలోచించుకొంటూ ఉండడానికి కొంత వ్యవధి ఉంటుంది. ఉపన్యాసాలలో అది ఉండదు. కనుక కొంచెం ‘యాప్ వర్డింగ్’ అవదగినది ఎక్కడై నా వస్తే, అది క్షంతవ్యం అవుతుంది. కాగా, సాపకాళంగా సావధానంగా కూర్చుండిచేసే రచనలలో అటువంటి అస్వయ దోషాదులు రాగూడదు శాస్త్ర విషయక పదాలకు నిర్వచనాలు చెప్పే వాక్యాలలో అవలే రాగూడదు. ఆ వాక్యాలు ఎంత మేలుగా సాధ్యం అవుతుందో అంత మేలుగా ఉండాలి. ఈ విషయాలను గమనించనందువల్ల ఎన్నో తప్పులు కుప్పచెప్పలుగా పట్టేస్తున్నాయి. రచించడం ముందుగా ఒక చిన్న ఉదాహరణం చూడండి. తరువాత శాస్త్ర పరిజ్ఞానానికి, వాక్య నిర్మాణాదులకూ సంబంధించిన అంశాలను చూద్దాం

1. ‘శక్తియెట్లో’ - ఆ విధంగా అని (పుట 71) ‘యథాశక్తి’ పదానికి అర్థం వ్రాశారు. ‘శక్తి యెట్లో అట్లు’ అన్నట్లయితే, యచ్చట్టి తచ్చట్టాలకు గం సన్నిహిత సంబంధం విస్పష్టంగా కనబడుతుంది. ‘శక్తి ఏ విధంగానో - ఆ విధంగా’ అన్నప్పటికీ ఆ సాన్నిహిత్యం విస్పష్టంగానే ఉంటుంది. అన్న మాటను మళ్ళీ అనేట్లయితే, ‘ప్రాత చింతకాయ వచ్చడి’ బుపోతుందనే భాధ పచ్చిపడినందున, ‘ఎట్లో అట్లు’ అని గాని, ‘ఏ విధంగానో ఆ విధంగా’ అని గాని వ్రాయలేకపోయినట్లున్నది.

2. “అన్య పదార్థ ప్రధానము బహువీహి” అని వ్రాశారు (పుట 81) అట్లా చెపితే చాలదు. ‘ప్రాయేణ’ అనే అర్థం ఇచ్చేమాట

ఏదైనా చేర్చాలి. 'ప్రాచీన' అని యెందుకు అనాలో గమనించక పోవడం పట్లనే, 'కందర్ప హరుడు' 'త్రిపథగ' అనే పదాలను ఐహవప్రీహికి ఉదాహరణలుగా చెప్పగలిగారు, రచయితలు, (అట్లపై పేర్లలో ఏది యీ 'నోట్సు' రచించిన వారిదో, మఱి!) ఇవి ఐహవ ప్రీహి సమాసాలు కావు. ఇచ్చిన (మూడు) ఉదాహరణలు ఐహవ ప్రీహి సమాసాలు ఎట్లా అవుతాయో వివరించబడిన రచయితలు ఈ రెండింటిని దాటవేశారు; ఐహవప్రీహిగా నిరూపించడం కుదరనందు వల్లనే ఐయందాలి. ఇవి ఉప పదసమాసాలవుతాయి.

3. "విశేషణ విశేష్య పదాలకు సమాసం చేస్తే సమానాధి కరణం అంటారు" అని ఒకచోట (పుట 28) చెప్పారు. కాని, మఱొకచోట (పుట 49) "విశేషణం కాక ఉపమానం పూర్వపదంగా, విశేష్యానికి ఐదులుగా ఉపమేయం ఉత్తర పదంగా ఉన్నప్పుడు" అనడం చేతను ఆ మొదటి మాటను కామే ప్రత్యాఖ్యానం చేశారు. కర్మధారయగత పదాలకు విశేషణ విశేష్య భావం నిశ్చితం కాదని చెప్పారన్నమాట. వాటికి విశేషణ విశేష్య భావం ఏదోయొక విధంగా ఉండి తీరుతుందని నిరూపించగలిగితేనే, ఆ మొదటి నిర్వచనం చెప్పాలి. నిరూపించలేనప్పుడు అట్లా నిర్వచించగూడదు. 'సమానాధి కరణం' అనే పదాన్నే సరిగా వివరిస్తే, అవ్యాప్త్యాది దోషాలు లేని నిర్వచనం ఏర్పడేది.

4. ఉపమాన పూర్వపద కర్మధారయానికి చెప్పిన నిర్వచనంలో "విశేషణం కాక ఉపమానం పూర్వపదంగా, విశేష్యానికి ఐదులు ఉపమేయం ఉత్తర పదంగా" ఉంటాయని చెప్పి, 'కమ్మి కనులు' అనే సమాసాన్ని ఉదాహరణంగా చెప్పారు. ఇక్కడ 'కనులు' అన్న పదం విశేష్యం కాదన్నారన్నమాట. అది విశేష్యమే, మఱి! లక్షణం దారి లక్షణానిది, లక్ష్యం దారి లక్ష్యానిది! (పుట 49)

\* అంతేకాక, 'కమ్మి కనులు' అన్న మాటకు 'పద్మం వంటి కనులు' అని అర్థం చెప్పారు. 'కనులు' ఐహవచనం కాగా, 'పద్మం' ఏకవచనం! ఇటువంటి వచన భేదం కొన్నిచోట్ల ఒప్పినా, అన్నిచోట్లను ఒప్పుదు!

\* "పూర్వపదంగాను, ఉత్తరపదంగాను" అని మముచ్చయార్థాలు చేర్చితే, అవ్యయం చేమకోడంలో కొంచెం సౌలభ్యం వచ్చేది. అవునో కాదో అలోచించండి.

5. పూర్వ పదార్థాన్ని ఉత్తర పదార్థంగా నిరూపిస్తే, రూపక సమాసం, లేదా, అవధారణా పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం అంటారు" అని వ్రాశారు. (పుట 50) ('కామా'లు నేమ చేర్చినవి.) ఇది వరియైన నిర్వచనం కాదు. 'వెలుగు పులుగు' అనే పదాన్ని ఉదాహరణంగా చూపారు. (ఈ పదం పాత్యభాగంలో లేదు;

ప్రసిద్ధంగా చెప్పబడుతున్నదీ కాదు. రచయితలు సృజించారు! ఇందులో ఏమి సొంపు ఉన్నదనో, మఱి!) 'వెలుగు' అనే పదపు అర్థం 'కాంతి' గదా! పులుగు అంటే పక్షి. కాంతిని పక్షిగా నిరూపించడమేమిటి? అర్థంలేని నిర్వచనం అవుతోంది. "పులుగుయొక్క ధర్మాన్ని వెలుగునందు అరోపిస్తే" అనవలసివది. నిర్వచనం కూడా తదనుగుణంగానే ఉండవలసివది.

6. "అవ్యయా భావ సమాసంలో పూర్వపదం అవ్యయంగాను ఉత్తరపదం వామవాచకంగాను ఉంటుంది" అన్నారు. (పుట 71) మధ్యేమార్గం, పారేగంగం ఇత్యాదులు అవ్యయా భావ సమాసాలే ఐనా, పూర్వ పదాలు అవ్యయాలు కావుగదా! అవ్యయాభావం అవ్యయా పూర్వపదంగా ఉంటుందని ఎక్కడనో ఉన్నదిగదా అని యిక్కడ చెప్పగూడదు. అతి వ్యాప్త్య వ్యాప్తులు లేకుండా నిర్వచనాన్ని రూపొందించడం వాగుంటుంది.

\* పూర్వపదం, ఉత్తరపదం అనే రెండింటిని ఒకే క్రియా పదానికి కర్తృపదాలుగా చేసినప్పుడు క్రియాపదం ఐహవచనంగా ఉండాలి, "పూర్వపదం.... ఉత్తరపదం.... ఉంటాయి" అని.

\* మఱొక విశేషం 'వామవాచకం' అన్న పదాన్ని వాడడం. ఈ పదం ఆంధ్ర వ్యాకరణ సంప్రదాయంలో వాడబడినది కాదు, బాల వ్యాకరణాదులలో లేదు. ఆంధ్రభాషా వ్యాకరణం తెలియని ఆంగ్లభాషా పండితులు ఆంగ్లభాషను బోధించేటప్పుడు — నిరుపయోగంగా, అజాగ్రత్తన సదృశంగా - 'నోన్' అనే పదానికి అర్థంగా, సృజించినట్టది. విశేష్యం అనడానికి ఏమి ఆటంకం వచ్చినదో, మఱి!

7. విశేషణోభయపద కర్మధారయానికి 'ఎత్తు పల్లము' అనే దానిని ఉదాహరణంగా చూపించారు. (పుట 49) 'ఎత్తుపల్లము' అనే సమాసం ఎక్కడా ఉండదు. 'ఎత్తు పల్లములు' అనేది ఉంటుంది; ఉన్నది. అప్పుడు అందులోని పదాలు విశేషణాలు కావు; విశేష్యాలు. అది ద్వంద్వ సమాసం అవుతుంది. 'స్నాతామలి పుడు' అన్న విశేషణోభయపద కర్మధారయ సమాసంలో ఇమిడియున్న 'స్నాతుడు' 'అనులి పుడు' అనే రెండు పదాలకు సామానాధికరణ్యం పొసగుతుంది. అవి రెండూ ఒక్క వ్యక్తినే తెలుపుతాయి. 'స్నాతుడు' ఎవడో, వాడే 'అనులి పుడు' కూడాను. అట్లా "ఎత్తైనది యేదో, అదియే పల్లమైనది" అనడం పొసగదు. కనుక ఈ ఉదాహరణం అసంగతం. పూర్వ కాన్త్రకారులు కడు జాగ్రత్తతో ఉదాహరణలు కూర్చారు. వాటికి ఐదులు మనం వేతే ఉదాహరణాలను సృజించడం అనావశ్యకం. అదనంగా మఱికొన్ని చెప్పడానికైతే, అవశ్యకమే. కాని, సర్వదా సముచిత మైనవి తయారు చేయగలిగితేనే చేయాలి.

8. "మూడవగణం మొదటి అక్షరం యతి చెల్లుతుంది" (పుట 8) అనేదొక వాక్యంగా వ్రాశారు. 'చెల్లుతుంది' అన్న క్రియకు కర్త యేది? 'అక్షరం' అనేదా, కాక, 'యతి' అనేదా? 'అక్షరం చెల్లుతుంది' అనే వాక్యం అనుకొంటే, 'యతి' అనే పదానికి ఏ పదంతో అన్వయం ఉంటుంది? 'యతి చెల్లుతుంది' అనేదే అసలు వాక్యం అనేట్లయితే, 'అక్షరం' అనే పదానికి వాక్యంతో సంబంధమే ఉండదు. ఈ వాక్యం ఇట్లా వ్రాయడం పొరపాటేమో అవడానికి వీలులేదు. మఱి పెక్కుచోట్ల గూడా ఇట్లాగే వ్రాశారు. (పుటలు 18, 24, 35, 50) (శబ్దవల్లవమా?)

9. "పూర్వపదార్థాన్ని ఉత్తర పదార్థంగా నిరూపిస్తే, రూపక సమాసం, లేదా, అవధారణా పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం అంటారు" అనే వాక్యంలో (పుట 50) 'రూపక సమాసం' అనే పదాన్ని 'అంటారు' అనే పదంతో అన్వయించుకొన్నాం అనుకోండి. అప్పుడు 'లేదా' అనే పదమూ, 'అవధారణా పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం' అనే పదమూ ఏ పదాలతో అన్వయిస్తాయి? ఏ పదాలతోను అన్వయించవు. 'లేదా' అనే మాటకు ('లేదు + ఆ' కనుక) 'అంతకు మునుపు చెప్పినది కాకపోతే' అనే అర్థం వస్తుంది. ఆ అర్థం ఈ వాక్యంలో సరిపడదంటే, 'రూపక సమాసం అని తొలుత చెప్పిన మాటను కాదనడంలేదు గనుక.

10 "ఆసాయము = సాయము (సాయం కాలం) అన్న పదానికి ఆ(జ్) అనే ఉపసర్గ అని వ్రాసి, వదలివేసి, వాక్యం ఐపోయినదను కోమని, మఱొక వాక్యం ప్రారంభించారు. (పుట 81) 'చేరినది' అనే క్రియా పదాన్ని చేర్చితేనేగాని అది వాక్యం కాదు. "శ్రీరామునకు లక్ష్మణుడనే తమ్ముడు...." అని వ్రాసి వదలివేస్తే, వాక్యం ఏర్పడు తుందా? ఇది ఉపన్యాసం కాదుగదా!

11. విశేష్య - విశేషణాలని కాక రెండూ విశేషణ వదలే సమాసమైతే...." అంటూ వాక్యం వ్రాశారు. (పుట 49) 'అని' అనేది యిక్కడ అనంబద్ధం; కనుక అర్థాన్ని అనవసరంగా క్లిష్టపరుస్తుంది. దానిని వదలివేసి చూడండి. "విశేష్య విశేషణాలు గాక రెండూ విశేషణాలే ఐతే" అవుతుంది గదా! 'అని' అని యెందుకు చేర్చినట్లు? 'సమాసమైతే' అని గాక, 'ఐతే' అని అంటేనే అన్వయం సుగమంగా ఉంటుంది. సమాసమైతే అనే అనదలచుకొంటే, 'రెండూ' అనేదానిలోని అపవ్యక్తమూ, 'విశేషణాలే' అదేదానిలోని ఏ వార్తకమూ అసంగకాలవుతాయి. వాటిని తీసివేసి, "రెండు విశేషణాలు సమాస

మైతే" అన్నట్లయితే, వాక్యం కాగుపడుతుందా, చెడిపోతుందా? ఇక్కడ రచయితలు చెప్పదలచుకున్నది— వికృత శబ్ద వ్యాయామం లేకుండా చెప్పాలంటే— "పూర్వ ఉత్తర పదాలలో ఒకటి విశేషణమూ మఱొకటి విశేష్యమూ కాకుండా, రెండూ విశేషణాలే ఐతే, ఆ సమాసం విశేషణ ఉభయపద కర్మధారయం అవుతుంది" అన్న మాట.

12. "ఆసాయము = సాయము (సాయం కాలం) అన్న పదానికి ఆ (జ్) అనే ఉపసర్గ" అన్నారు గదా! (పుట 81) ('చేరుతుంది' అని చేర్చవలసినది అని పైకి వివరించబడినది) అజ్ అనే ఉపసర్గం 'సాయము' అనే పదానికి చేరదు; 'సాయం' అనే పదానికి చేరుతుంది. సాయం అని సంస్కృత భాషా రూపంలో ఉండగా, అజ్ చేరి, 'ఆసాయం' అనే రూపం సిద్ధమైన తరువాత, దానిని తెలుగులోకి గ్రాంధిక రూపంలో తెచ్చుకుంటే, 'ఆ సాయము' కావచ్చును.

13. "కోల్పోవు అనే అర్థంలో పదాల చివర ఏడు చేరు తుంది" అని వ్రాశారు. (పుట 41) పదాల చివరలందు చేరేవి ప్రత్యయాలు, 'దనము కొఱకు' ఇత్యాదులలోవలె, ప్రత్యయాలవలె అర్థ విశేషాలను బోధించే ఇతర పదాలు కూడా - వఱకు, మీద మొదలై వవి-ఉంటాయి. అవి కూడా పదాల చివరలలో చేరుతాయి. ఏడు అనేది వాటివంటిదని యీ రచయితలు అభిప్రాయమా? అది స్వతంత్రమైన రాకున్న. ఇంకొక పదానికి చివర చేరడం ఏమిటి?

14. సకారానికి క ఖ ప వ - లు పరమైతే (దానికి) విసర్గం ఆదేశంగా వస్తుందన్నారు. (పుట 12) విసర్గాన్ని హకారంగా గదా, పలుకుతామా? ఈ చెప్పిన చోట్ల పలుకుబడిది హకారం కాదు. క ఖ - లు పరమైనప్పుడు జిహ్వమాలీయం గాను, ప వ - లు పరమైనప్పుడు ఉపాద్యానీయం గాను పలుకుతాము. ఇవి విసర్గకంటే భిన్నమైనవని సూచించేందుకు, పూర్వపు అచ్చులో విసర్గాన్ని మార్చువేసి వేసే వారు. విసర్గంలోని పైసున్నలోని పై అర్థభాగాన్నీ, క్రింది సున్న లోని క్రింది అర్థభాగాన్నీ తీసివేస్తే ఎట్లా ఉంటుందో అటువంటి చిహ్నం వేసేవారు - గ - ఈ విధంగా. కనుక విసర్గం ఆదేశంగా వస్తుందనడం తప్పుదారి వట్టిచడం అవుతుంది.

15. "గోపాలుడు (ఇంద్రుడు)వరకు" అని (అబాలగోపాల శబ్దార్థంలో) వ్రాశారు. (పుట 81) గోపాలుడు అన్న ప్రథమాంత



శబ్దం 'వఱ్ఱ' అనే పదంతో అన్వయించదు. 'గోపాణిని వఱ్ఱ' అనే అనాధి. 'బాబుడు మొదలుకొని' అని వ్రాశారు, అది తప్పే.

16. "అజరామరము - మునలితనం లేని, మరణం లేని" అని అర్థం వ్రాశారు. (పుట 106) విభక్త్యంత పదానికి అవిభక్త్యంత మైన శబ్దాన్ని అర్థంగా చెప్పడం సరికాదు. 'అతని కీర్తి అజరామరము' అనడానికి బదులు 'అతని కీర్తి మునలితనం లేని మరణం లేని' అంటే సరిపోతుందా? మునలితనం లేనిది అని యిట్లా తప్పుబట్ట సహితంగా, విభక్త్యంతంగా చెప్పాలి.

17. మఱికొన్ని వింత 'నోట్స్' ఉన్నాయి. 'దానవులు' అనే శబ్దానికి వ్యుత్పత్త్యర్థం "దనువు అనేవాని వంశంలో జన్మించిన వారు" అని చెప్పారు (పుట 6) దానవులు దనువు అనే ధ్రువం నుండి సంతానం; దనువు అనే పురుషుని వంశపు వంశావంశం కాదు. 'దనుడు' అనే ఒక పురుషుని పేరుకూడా ఉన్నది కానీ, అది బిదరికాశ్రమంలో ఉన్న ఒకానొక మునిపేరు, దానవుల తండ్రిపేరు కాదు దానవుల తండ్రి కళ్యపుడు.

వంస్కుల శబ్దంకు వ్యుత్పత్త్యర్థాలు చెప్పేటప్పుడు సంస్కృతంలో చెప్పే విధంగానే చెప్పాలి. బాహ్యంతరీకరిణం మూలమే మనం - తెలుగులో చెప్పేటప్పుడు - చేయడం సరికాదు. 'దనో, అపత్యం పుమాన్ దానవః' అని ఉన్నప్పుడు, 'దనువుయొక్క సంతానమైన పురుషుడు' అని చెప్పాలన్నమాట 'దనువుయొక్క సంతానమైన వాడు' అని అన్నప్పుడే 'వాడు' అనే శబ్దంచేత పురుషుడు అనే అర్థం వచ్చేస్తుంది. వ్యుత్పత్త్యర్థం చెప్పడం అంటే, ఆయా శబ్దాలకు ఆయా అర్థాలు ఏ విధంగా ఏర్పడ్డాయో చెప్పడం; అంతేగాని పురాణగాథం వంటి విషయాలతో వివరించడం కాదు సంప్రదాయాలు అనేవి పెద్దలు చాలా కాలి ఎడపోసి తీర్చి దిద్దినట్టివి. వాటిని అర్థవిధంగా మార్చివేయడం ఉచితం కాదు. కాగా, దైత్యులు అనే శబ్దానికి 'దితియొక్క వంశావంశమైనవారు' అని చెప్ప వలసి ఉంటుంది గానీ 'కళ్యాణ పశాపతి పెద్దభార్యయైన' అనే యిటు వంటి వివరణలను కలుపగూడదు. వాటిని వేరుగా చెప్పాలి.

18. రసాతలం అనే మాటకు పాతాళం అని అర్థం చెప్పారు. (పుట 23) 'సప్త అధోలోకాలలో అమవదానిపేరు' అని చెప్ప వలసివచ్చింది. 'పాతాళం' ఆ యేడింటిలో ఏడవది అయినా, రసాతలం

అనే మాటకు పాతాళం అనే అర్థంలో కూడా వాడడం తప్పు అని వివరించవచ్చును.

19. 'కుఱ్ఱు చిఱ్ఱు.....' ఇత్యాది సూత్రాన్ని వివరిస్తూ, "ఘృయక్త టకారం=ద్విత్వటకారం" అని అర్థం చెప్పారు. (పుట 81) ద్విరుక్తటకారం అంటే రెండుసార్లు పలుకబడిన టకారం అనే అర్థం సావుగా తెలుస్తుంది ఆ విధంగా ద్విత్వ టకారం అనే మాటకు అర్థం సావుగా ఉండదు. 'ద్విరుక్త' అనేది విశేషణం. 'ద్విత్వ' అనేది విశేష్యం. ద్విత్వ అన్న విశేష్యాన్ని టకారం అన్న విశేష్యంతో కలిపి సమాసం చేస్తే, దానికి అర్థం సావుగా కుదురుదు. ఇది అసాధువు గాదుగాని, బద్ధితంగా అర్థక చెప్పడానికి వీలయినదికాదు.

మఱొక చిన్న విశేషం : 'కుఱ్ఱు + ఉసురు' అని శకట రేఖతో వ్రాసి, వెంటనే 'కుర్ + ఉ' అని సాధురేఖతో వ్రాయడం సరికాదు.

20. సకార సంధిని వివరిస్తూ 'విసర్గ అదేశంగా వస్తుంది' అని వ్రాశారు. (పుట 12) గ్రాంథికంగా వ్రాస్తే 'విసర్గము' అనాలి. వ్యావహారికంగా వ్రాస్తే 'విసర్గం' అనాలి. 'విసర్గ' అని మాత్రం వ్రాస్తే అది అపశబ్దం అవుతుంది. వణచోట్ల విసర్గ అనే వ్రాశారు అట్లాగే పలుచోట్ల (పుట 81) 'ఉపసర్గ' అని వ్రాశారు. విసర్గ శబ్దానికి చేసిన వివరణం దీని కూడా వర్తిస్తుంది.

21. 'తెవులు' అనే మాటకు 'పశువులకు వచ్చేరోగం' అని అర్థం చెప్పారు. (పుట 28) నిమంటువులో వ్యాధి అని మాత్రమే ఉన్నది 'తెగులు గొంటు' అనే మాటకు వ్యాధిగ్రస్తుడు, వ్యాధిగ్రస్తు రాలు, వ్యాధిగ్రస్తు అనే అర్థాలు నిమంటువులో ఉన్నాయి. కాగా, (తెగులు అనేది తెవులు అనే దాని రూపాంతరమే గనుక) తెవులు శబ్దానికి మానవులకు వచ్చే వ్యాధి అనే అర్థం కూడా వస్తుంది.

22. సంధి విడదీసి వివరించడని పేర్కొన్న వదాలలో 'తేకివల్లాట్టు' అనేది ఉన్నది గ స డ డ వ్రాదేశాన్ని వివరించాలా? ఉత్వ లోపాన్ని గూడా వివరించాలా? అనే సందేహం కలుగుతుంది. 'తేకిసల్' అనే హరింతపదం ఆక్షరసిద్ధం గనుక, అది మొదటి పద మని గమనించడం సులువు కాదు. రెండు సంధి కార్యాలు ఒకేచోట ఉండేట్లు వ్రాశ్చ రూపొందించడం వమూదితం కాదు.

23. "కర్మధారయ వమాసంలో మొదటి పదం చివరి 'లిలు' వర్ణానికి 'పు' లేదు 'లిపు' అదేశాలుగా వస్తాయి" అని వివరించారు.



(పుట 105) పు-ంపు-లు అనేవి రెండైనా, అదేకం ఒక్కటే. పు-అదేకం ఒకటి, దిండు పూర్వక - పు - అదేకం ఒకటి కావున ఆదేశాలు రెండు అవుతున్నాయనరాడు ఒక వర్ణానికి ఒక ఆదేశమూ, మఱొక వర్ణానికి మఱొక ఆదేశమూ 'ఏక కాలంలో' సంభవిస్తే, అటువంటిచోట రెండు ఆదేశాలు అనవచ్చును. ఇక్కడ 'మ' వర్ణం ఒక్కటే దానికి ఆదేశంగా వచ్చేది కూడా ఒకటే. రాదగినవి రెండు ఉన్నా, ఒకటి వచ్చినప్పుడు రెండవదిరాదు. కనుక అదేకం ఒక్కటే. "పు' లేదా 'ంపు' వస్తాయి" అనడంలోనే "అ రెండింటిలో ఒకటియే వస్తుంది" అనే అర్థం ఉన్నది; 'పు' గాని 'ంపు' గాని అన్నమాట. "అన్నగాని తమ్ముడుగాని వస్తాడు" అనారా, 'వస్తాడు' అనారా? ఇక్కడ ఈ రచయితలు 'కావి-కావి' అనే జంటను వాడక, అంగ్ల భాషలోని 'ఆర్' అనే పదాన్ని అనుసరించి, తెలుగు మడి కారానికి భిన్నంగా, 'లేదా' అనే పదాన్ని (వాస్తవంగా ఇది పద సముదాయం అవుతుంది) వాడారు. అంగ్లభాషలోనైనా, 'ఆర్' వాడ బడినచోట ఏకవచనమే వస్తుంది. బహువచనం రాదు.

24. మనస్సులోపలి భావాల సూచన ముఖంలోనే కనబడు తుందన్నట్లు, గ్రంథం లోపలివైన యీ విషయాలకు సూచన 'ఇన్నర్ డైరీ'లోనే కొంచెం కనబడుతోంది. 'సంకలనం-వివరణ' అని అక్కడ ముద్రితమై ఉన్నది. 'వివరణ' అని ఆకారాంత స్త్రీలింగ శబ్దం ఉన్నట్లు లేదు. కాగా, వివరణం అనే అనాలి. వివరణ అనేది అపశబ్దం అవుతుంది. ఇది అపశబ్దం అని తెలిసే వాడి నట్లయితే, 'సంకలన' అనే అపశబ్దాన్ని గూడా వాడవచ్చును గదా! సంకలనం అనే అనాలి అనుకొన్నట్లయితే, వివరణం అనాలనే తోట వలసినది. రెండూ ఒకే విధపు శబ్దాలైనప్పుడు ఒకదానిని ఒక విధం గాను మఱొకదానిని మఱొక విధంగాను ఎందుకు వ్రాశారో, మఱి! ఒకటి వ్రాసినట్లే మఱొకటికూడా వ్రాస్తే, ప్రతిభ యెట్లా కనబడు తుంది అనుకోడమే కారణమూ ఏమో, మఱి!

అదార్య...రామకోటికాస్త్రీ గారు సంపాదకులు అని పేర్కొ న్నప్పుడు డా... సంపత్కుమారాదార్య గారు వంశలన క ర్త అంటే బాగుండేది. అట్లా అనక, "డా...సంపత్కుమారాదార్య వంశలనం- వివరణ" అన్నారు, "సుబ్బన్నగారు మృదంగం" అన్నట్లు. సుబ్బన్న గారు మృదంగం బిపోకారా అసంభవం గదా! ఇదీ అట్లాంటేదే. "డా సంపత్కుమారాదార్య వంశలనం, వివరణ" అన్నవాడు 'అదార్య రామకోటి కాస్త్రీగారు సంపాదన' అనలేదు. ఎందుకేకనో, మఱి! అట్టమీద ఉన్న మూడు పదాలలో - కేవలం ఉత్తివైవిధ్య ప్రదర్శనానికాను - ఇన్ని అనాదిత్యాలు వచ్చినట్లున్నది

ప్రభుత్వపు ఆదరణం పొంది, విశ్వవిద్యాలయ పంపందాన్ని దెప్పకొంటూ, ఈ పాఠాలను బోధించవలసిన ఉపాధ్యాయులకు బోధదేయగలిగిన వారమనుకొనే పెద్దలు ఇటువంటి 'నోట్స్' రచిస్తే, విద్యార్థుల గతి యేమికావాలి? ఇవన్నీ ముట్టంగా చదువుకొన్న విద్యార్థి యెవడైనా సరియైన వాక్య నిర్మాణ పద్ధతిని తెలుసుకోగలిగాడంటే, 'నాపేరు మాటు పెట్టండి' అని శపథం పట్టి, రచించారా అని ఉత్తేషిస్తే, రచయితలు క్షమించవలసి ఉంటుంది

ఈ పేర్కొన్న తప్పులెండి తప్పులన్నీ రచయితలుగా పేర్కొనబడిన విశ్వవిద్యాలయాధ్యాపకులు వ్రాసినవే అని నమ్మడం పాఠ్య కాదా బనా, వారిపేర్లే ప్రకటించబడడం చేత, వారు రచించ లేదనడానికీ ఎవరికీ హక్కు ఉండదు. నిజంగా వారే వ్రాసియున్న ట్లయితే, - వారు కాక వేతే ఏ ఎం ఏ యి వ్రాసినప్పటికీ - "దేశ భాషలందు లెప్ప" అనిపించుకొన్న తేనె తెనగుకు ఎంతదుర్గతి పట్టినది! ముమ్మందు వచ్చే అధ్యాపకం చేతులలో పడి ఇంతెంత పతనాన్ని పాల్యుడుతుందో గదా! భగవంతుడా!" అని విచారపడవలసి వస్తుంది.

—శ్రీ చివుకుల వేంకట సుబ్బావధానులు

# గ్రంథవిమర్శలు

## వాల్మీకి రామాయణం అహల్య ఇతివృత్తం

[రచయిత శ్రీ కె.వి.కె. రామారావు, ప్రాప్తిస్థానం  
కేరాప్ కె. వి. రామచంద్రారావు ఎ.పి.సి. మిర్కా క్వార్టర్ ౬/1-1  
రాజమండ్రి-533 185. వెల : 20 రూ.]

గౌతముని దర్శనాన్ని అహల్య, బ్రహ్మ వంశం సృష్టి, ఆ  
కన్య బాహ్య రూపరేఖలకు శబీపతి ఇంద్రుడు ముగ్ధుడై ఒకనాటి  
రాత్రి గౌతమాశ్రమానికి వచ్చి గౌతమ వేషధారియై లోప ప్రవేశించి  
అహల్యను చెరచినట్లు ఒకంత సేపటికి గౌతముడు వచ్చి ఇంద్రుణ్ణి  
అహల్యనూ విన్నవీతుల శపించినట్లు వాల్మీకి చెప్పిన ఇతివృత్తం.  
ఆ విధముగానే ఇంద్రుణ్ణి అహల్యాజ్ఞాతుడని ఆక్షేపక విరుదముతో  
వ్యవహరించడం కద్దు

వాల్మీకి చెప్పినది సామాన్య లౌకిక వాచానికి ఒక గుణ  
పాతం అని - ఇది సక్రమముగా అంతర్య పరిజ్ఞాన పద్ధతిని సమర్థ  
నీయం కాదని శ్రీ రామారావు సోప పత్తికముగా ఇందు వివరించి  
చెప్పడం అవగతం అయింది.

ఇంద్రుని దుష్కృతికి కోపించి వశ్పాతస్త్ర రాల్చి అహల్య  
తనంత కానే శిరాహాపిణి అయిందని హరికథా పితామహుని యథార్థ  
రామాయణం చెప్తుంది.

అహల్యయందు ఏలాటి దోషం లేదు కనుకనే ఆమె పతివ్రతా  
పంచకములో ప్రథమగణ్యురాయిందని విబుధవాక్కు.

'అహల్యాయై జార' - అని ఇంద్రుణ్ణి సంబోధించే క్రుతి  
సూక్తాన్ని శ్రీ రామారావు ఉదాహరించి వివరించడం దీనికి ప్రత్యక్ష  
ప్రమాణ వ్యాఖ్య అవుతుంది.

నిదానంగా చదివి సజ్జం తెలుసుకోవలసే పరిశీలన గ్రంథం  
ఇది.

ఫిబ్రవరి

## సీతా హరణం ( బదంకాల నాటకం )

[రచయిత : శ్రీ కాకూరి హనుమంతరావు, ప్రతులకు :  
శ్రీమతి కె. శేషబాయి, ఎల్/58 ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ కాంపస్  
హైదరాబాద్-500 007.]

"ఈ పుస్తకానికి వెల లేదు. ఒక రూపాయి M.O. చేస్తే  
ఒక కాపీ ఐక్ పోస్ట్ ద్వారా పంపబడుతుంది.

ఇది ముందు సంస్కృతములో వెలువడినదే. తెలుగులో  
అందరికీ తెలియాలని అనువాదం రూపొందించిన నాటకం.

అనుబంధ రూపొందించిన ఉన్న 'రామాయణ సమాలోచనం' అనే  
శీర్షికతో ఉన్న విషయమును ముందు ఓర్పుగా చదివి అర్థం చేసుకుని  
తదుపరి యీ నాటకం చదవాలని నా అభిప్రాయం.

మూలమైన వాల్మీకమునకు దీనికి కొన్ని మార్పులు ఉన్నాయి.  
సీత అగ్ని ప్రవేశం విషయం దీనియందు లేదు - దాని గురించి  
నేనూ ఒకప్పుడు వ్రాశాను. అది రాముని శిరానికి అమాతం అనే నా  
ఉద్దేశం కూడా.

ఇక - యీ తెలుగు రచనలో భందా పద్ధతి పుల్తాలలో లోపం  
చింది. పదాలలో యతి నియమం పాటించి కందపద్యాలతోపాటే ప్రాస  
నియమం లేదు. ఈ పద్ధతి నాలాటి చాందసులకు నచ్చదు. వాటికి ఆ  
పక్షములో పేర్లుపెట్టడం ఎందుకూ రామరావణ యుద్ధం వర్ణించలేదు.

రావ వ్యావహారికం—

ఏదో కొత్త పద్ధతి—

—శ్రీయామిజాల పద్మనాథస్వామి.

# శ్రీకృష్ణభారతి

[వ్యాస, పోతనల భాగవత దశమ స్కంధములు : ఒక తులనాత్మక పరిశీలన. రచయిత డా॥ దూపాళ ప్రభాకర కృష్ణమూర్తి. ప్రతులకు : శ్రీమతి డి. కృష్ణవేణి, కృష్ణనిపాలెం, వయాగోకవరం, తూ. గో. వెం : రూ. 80/—]

ఈనాడు మన రాష్ట్రంలోనే గాక రాష్ట్రీయ విశ్వ విద్యాలయములందు తెనుగు సాహిత్య పరిశోధన ఐహ ముఖాలుగా విస్తరించు చున్నది. దీనికి ముఖ్య కారణము పరిశోధకుల (రిసర్చ్ స్కాలర్స్) సంఖ్య అధికం కావటం, వీరిలో కొందరు వినుత్ప విషయ వ్యక్తికరణకు మరికొందరు ప్రవిధమైన పురాణ ప్రబంధాలలోని మార్మికతను వ్యక్తీకరిస్తున్నారు. ఇంకొందరు తెనుగును సంస్కృతము తదితర భాషా సాహిత్యాలతో తులనాత్మక అధ్యయన పరంగా పరిశోధన చేస్తున్నారు.

ఈ సిద్ధాంత వ్యాసం కేవలము "వ్యాస పోతనల భాగవత దశమ స్కంధములు. ఒక తులనాత్మక పరిశీలన" మాత్రమే.

శ్రీ మహాభాగవతమునందు విష్ణువు ఏకవింశత్యవతారములు వర్ణింపబడినను పూర్ణావతారముగా శ్రీకృష్ణ అవతార కథకే ప్రాముఖ్యము కలదు. 'కృష్ణమూల'మైన భాగవతం దశమస్కంధంలో కృష్ణ ప్రకృతి పరాకాష్ఠ దశకు చేరినది. ఈ ప్రత్యేకతను పురస్కరించుకొని పరిశోధనకు ఈ భాగమును గ్రహించుట వీరి యుద్దేశ్యము. ఒక మహాగ్రంథమును గూర్చి సమగ్ర పరిశోధన చేయటం అసాధ్యం కాదు కాని వరిపూర్ణత సంక్షిప్తమవుతుంది.

శ్రీ ప్రభాకర కృష్ణమూర్తిగారు ఒక వ్యంధాన్ని మాత్రమే నైకొని దాన్ని సంస్కృత భాగవతంలో తులనాత్మక అధ్యయనంచేసి రెండు గ్రంథాలలోని విషయాలను వాని బాగోగులను విస్తరించడానికి మిక్కిలిగా పాటుపడిన విషయం దీనిద్వారా తెలుస్తున్నది. గ్రంథనామాన్ని కూడా 'శ్రీకృష్ణభారతి' అనుటలో భాగవత దశమ స్కంధంలోని శ్రీకృష్ణావతార ప్రత్యేకత వ్యక్తం చేయబడుతున్నది.

మొత్తం 884 పుటల (అభిప్రాయాలు మొ॥ పో॥) రచనను యి అధ్యాయాలుగా విభక్తికరించి విషయ వివేచన మొనర్చిన దీని నందు, ప్రథమాధ్యాయంలో పురాణ వాఙ్మయం, భాగవత ప్రాశస్త్యం కర్తృత్వ నిర్ణయం. భాగవత రచనా పందర్బం రాణియ రిస్థితులు మొదలైనవి వివరింపబడినవి. ద్వితీయాధ్యాయంలో 'తన అనువాద రీతులు, శ్రీధరీయ వ్యాఖ్యా సుసరణం, తృతీయ-

లో-యదా మూలం అనేవి, చతుర్థలో నవవిధ - ఏకాదశ భక్తులు వివరింపబడినవి. పంచమలో - తెనుగు భాగవతం (ముఖ్యంగా) వర్ణనలు - చందోలంకార వైచిత్రి తెల్పబడింది.

ఈ 'శ్రీకృష్ణభారతి' యందు అంతర్నిర్మాణ పద్ధతి అంతా తులనాత్మక పరిశీలనమే ముఖ్యంగా చేసికోబడింది. మూలగ్రంథం-దాని అనువాద పద్ధతి అనుశీలనం చేయబడినా-పోతన్నగారి రచననుగూర్చి ఇదమితమైన నిర్ణయం అంటే ఇది అనువాదమూ లేక తెనుగున పునర్నిర్మాణమూ అనేది తెల్పబడలేదు. ఎన్ని ఉదాహరణలిచ్చి ఎన్ని విశేషాల చెప్పడానికి యత్నించినా ఇది నడిచిన బాటలోని నడకగానే ఉన్నది కాని సమన్వయ ప్రతిపాదకం మాత్రం కొరవడింది.

విషయ వివేచనలో 'భాగవత కర్తృత్వ నిర్ణయము' మొదలైనవి (18-54 పుటలు) పూర్తిగా చర్చిత చర్చణాలే. దీన్ని కొద్ది పుటల్లో సంక్షేపం చేసినా గ్రంథానికేమాత్రం కొడువ కలుగక పోయేది. ఆ విధంగానే 'భక్తి'ని గూర్చి చెప్పేటప్పుడు నవవిధ ఏకాదశ భక్తి ప్రవచనం కూడా అధికమైంది. లోగా భాగవత విషయ రచనల్లో ఈ విషయం ప్రహతమైనదే! నవవిధ భక్తిలో పాదభాషనం (సేవనం) గూర్చి చెప్పేటప్పుడు విశిష్టాద్వైత పరంగా వమన్వయం చేసి ఆ సిద్ధాంతాల్లో పాదసేవగూర్చి ఎంత గొప్ప విషయం చెప్పబడిందో సంక్షిప్తంగానైనా చెప్పడం అవసరం. అవలు తెనుగు భాగవతం ద్వైతా ద్వైత విశిష్టాద్వైత సమన్వయం. దీనిలో పోతనగారు శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ విషయంలో విశిష్టాద్వైతం వైపు బాగా మొగ్గు చూపినారు. దీన్ని గ్రహించి వివరించి - వ్యాసరచనతో పోల్చి చెప్పితే బాగుండేది.

ఒక్కొక్క సిద్ధాంత వ్యాస రచన ఒక్కొక్క రకంగా సాగుతుంది. దీనియందు ప్రభాకర కృష్ణమూర్తిగారి శ్రమ ప్రతివిషయంలోను కనిపిస్తుంది, వారికి ఉభయభాషలయందుగల పాండిత్యానికి నిదర్శనం ఈ పరిశోధన.

ఒక మహాగ్రంథంలో ఒక భాగాన్ని అందున భక్తిప్రధాన భాగాన్ని గ్రహించి అనేక రీతుల వింగడించటం - దాన్ని వమన్వయ పరచడం శ్రమైక సాధ్యం. ఈ విషయంలో ఉపరిశోధనకన్న పరిశోధనయే ముఖ్యం. ఈ పద్ధతిని ప్రభాకర కృష్ణమూర్తిగారు పాటించి 'పాతకులకు' భాగవత వలరసా స్వాదన వడవి'ని మరియొక రీతిగా కల్పించినారు.

భారత భాగవత రామాయణములపై వచ్చిన వానికిన్న రావలసిన పరిశోధనా విషయాలనేకం ఉన్నాయి. ఆ మార్గానికి రచన మార్గదర్శకంగా నిలుస్తుంది.

—శ్రీ రంగాచార్య

# “విజ్ఞాన విశేషాలు”

## విమర్శ సరికాదు

[రచన: జమ్మి కోనేటిరావు; పేజీలు : 64; వెల: రు.7-00;  
ప్రచురణ : విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, విజ్ఞానభవన్, 4-1-435,  
బాంకి స్ట్రీట్, హైదరాబాద్-500 001.]

నలభయి అంశాల గురించి స్పష్టమైన సమాచారం అందించే పుస్తకం ఇది. అంశాలు ఎక్కువగా భౌగోళిక విజ్ఞానానికి పరిమితమై యున్నాయి. వార్తా ప్రాముఖ్యత గల మానవ కంప్యూటర్లు, ఆదిలా బాద్ షిల్లాలో శిలాజపక్షి, గుండెలయకి జన్మదయ వంటివి కూడా ఇందులో చోటుచేసుకున్నాయి. అందుకే దీనికి విజ్ఞాన-విశేషాలు అని పేరు పెట్టడం జరిగిందనవచ్చు.

పుస్తకం గేట్స్, ముద్రణ బాగున్నాయి. ఏ ఆశయపాదవ కోసం ఈ వ్యాసాలు రాసారో తెలియదుగాని సరదాగా చదువుకునేందుకు ఇందులో కొన్ని ఉపయోగపడవచ్చు. సైన్సు రచయితగా మహదీతులయిన కోనేటిరావుగారు రాసిన కొన్ని విషయాలలో స్పష్టత అచ్చుపొరపాట్లవల్ల లేకపోయిందో లేక మరి ఏ ఇతర కోణాల వల్ల కొరతగా మొత్తానికి అదృశ్యం లోటుగా ఉన్నదనిపించింది.

ఉదాహరణకు 17- పేజీలో ఇలా ఉంది. 'ఇంకోలా చెప్పాలంటే విశ్వపరిణామ ఆరంభ విషయమట్టాలు, కాలానికి, చూరాలికి కమ్యూన్ కలయిక ఉన్న పరిణామం కలిగిన చక్రాలని వమయందీ రావ ఏమిటో తెలియలేదు'

49- పేజీలో బృహస్పతి గ్రహం గురించి ప్రస్తావిస్తూ 'ఇది గ్రహాలన్నిటిలో పెద్దది. మొత్తం ఇతర గ్రహాలు, ఉప గ్రహాలు అన్నీ కలిపినా ఇదొక్కటే వాటిన్నిటికన్నా పెద్దది అని రాశారు'. పాఠకులు దీనిని ఎలా అర్థంచేసుకుంటారో ?

60వ పేజీలో చంద్రయాత్ర గురించి రాస్తూ ప్రయాణానికి అయ్యే ఖర్చు వివరాలకు ప్రాముఖ్యత యిచ్చి రాశారు. వీటికి సంబంధించిన శాస్త్రీయ సమాచారం ఇచ్చిఉంటే మరింత బాగుండేది.

పి. వి. సర్వేశ్వరశర్మ

శ్రీ పాతూరి రఘురామయ్య

డిసెంబర్ బారతి సంచికలో 'గ్రంథ విమర్శలు' శీర్షికన డా॥ మాదిరాజు రంగారావుగారు రచించిన రెండు కావ్యాలు 'కవిశ్రీ' గారిచే విమర్శకు గురైనాయి. ఆ విమర్శ సరైనది కాదనీ, కవిశ్రీగారు శ్రద్ధతో ఆ రెండు కావ్యాలను చదవలేదనీ చెప్పకోవలసివస్తుంది. అందుకు కారణం కవిశ్రీగారు రంగారావుగారి కిరీటం జీవనదీపం కావ్యపు 'ఇంద్రా'లోని

'ఇది కొన్ని ప్రతీకల వహయంతో  
దృశ్య పరంపరలో, సామాజిక స్థితుల  
యోజనలో, నిర్వహించే శిల్పమూ  
అవలంబించబడింది'

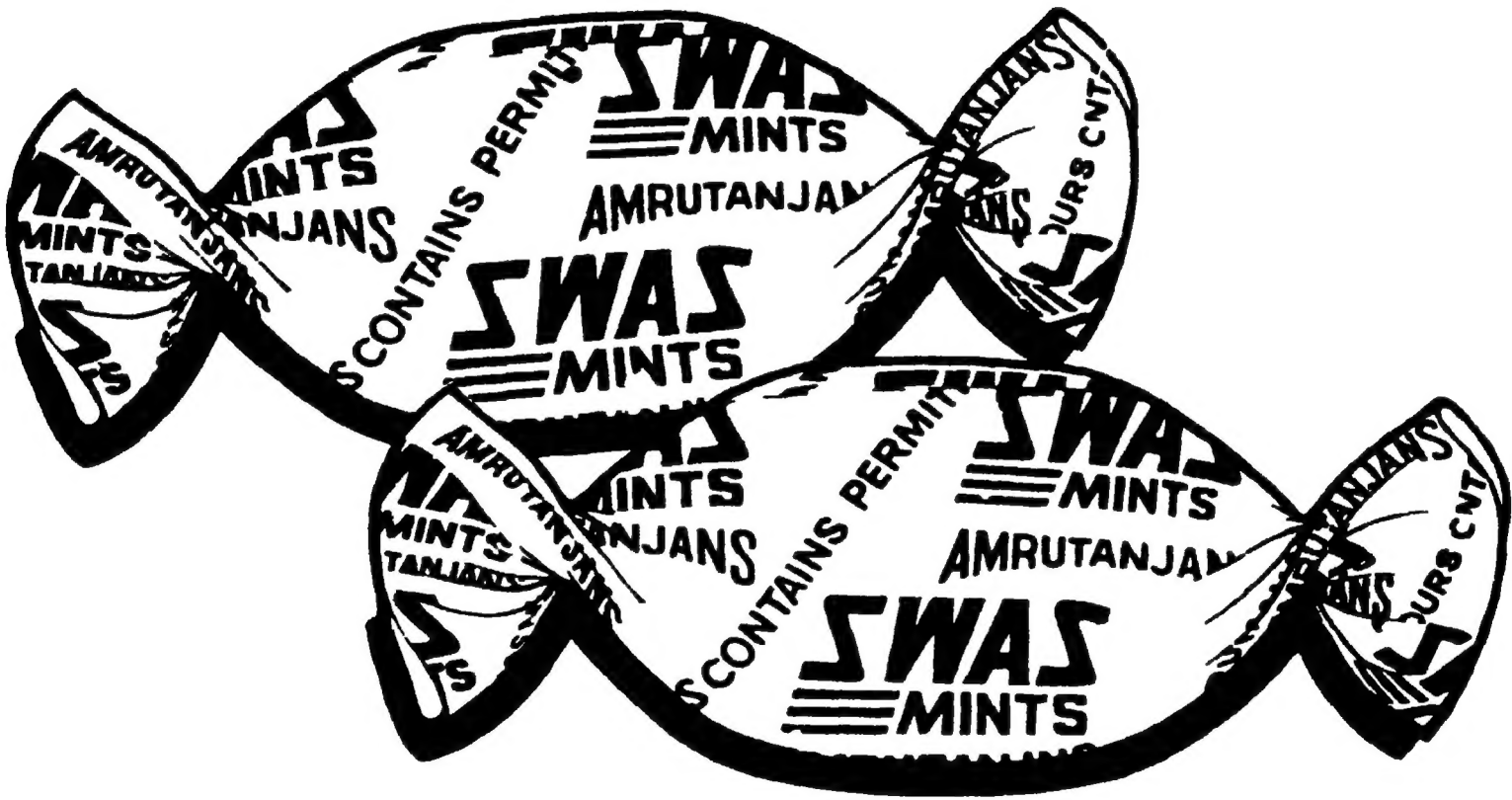
అన్న వివరణను కూడా పట్టించుకోకుండా "ఆధునిక కవిత్వ రీతుల్లో కూడా ప్రాచీన ప్రబంధాల పద్ధతిలాగే, కొన్ని రకాల వస్తువులు, పదార్థాలు రాళ్ళలాంటి భావాలు, ప్రయోగాలు ప్రస్తుతంగా చోటుచేసుకుంటున్నాయి. 'గతాను గతకం లోకం' అనుకోవలసి వస్తుంది" అని ఆరోపణ చేశారు.

కవిశ్రీగారు గమనించాల్సిందేమిటంటే మాదిరాజు రంగారావుగారు మానవీయ భావాలకు పీఠంవేసే ఆధునిక కవి. ప్రజాస్వామ్య సమసమాజం వారి ఆదర్శం. వారు 'విప్లవాత్మకంగా' చరిత్రలను చిత్రించటం మనిషిలోని అజ్ఞానాన్ని తీవ్రంగా నిరసిస్తారు. శిల్పం విషయంలో వారు ప్రతీకలనూ పద చిత్రాలనూ ఎక్కువగా వాడుతారు. ప్రయోగాలకోసం ప్రయోజనాన్ని వదులుకోరు. వారి కావ్యాల్లో చంచలా లలితలు చాలా అరుదు. మానవీయ కాంతులే హెచ్చు. వారి 'మేల్కొన్న ఈ సమయం' కావ్యపు ముందు మాటే ఇందుకు ప్రబల సాక్ష్యం.





# స్వాస్ మింట్స్



అమృతాంజన్ లిమిటెడ్  
వారి మరొక గొప్ప తయారీ

Amrutanjan Limited 





